

Π.Μ.Σ.
**«ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»**

Α.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ Τ.Τ.
**ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ &
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΑΡΑΒΑΡΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ. για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Πειραιάς, 2017

Π.Μ.Σ.
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

Α.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ Τ.Τ.
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ &
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΑΡΑΒΑΡΑΚΗ ΜΑΡΙΑ Α.Μ. 16714

Επιβλέπουσα: Αλίνα Χυζ, Καθηγήτρια, Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ.,
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ. για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Πειραιάς, 2017

**M.Sc. IN
«PUBLIC ECONOMICS
AND POLICY»**

**PIRAEUS UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF
ACCOUNTING & FINANCE**

M.Sc. in Public Economics and Policy

TAX COMPLIANCE OVER THE YEARS OF CRISIS IN GREECE

KARAVARAKI MARIA R. M. 16714

Supervisor: Alina Hyz, Professor, Piraeus University of Applied Sciences,
Dept. of Accounting and Finance

Master Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the Piraeus
University of Applied Sciences (T.E.I. of Piraeus) in partial fulfillment of the requirements
for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy

Piraeus, Greece, 2017

*Κατά τον Adams(1993) « Ο τρόπος
που οι πολίτες φορολογήθηκαν,
το υποκείμενο αλλά και το
αντικείμενο φορολογίας αντικατοπτρίζουν
την κοινωνία περισσότερο από οτιδήποτε άλλο»*

Ευχαριστίες

Η διπλωματική αυτή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ.

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κυρία Αλίνα Χυζ για την σωστή καθοδήγηση της αλλά και για την εμπιστοσύνη που έδειξε και τον υπεύθυνο του Προγράμματος, Καθηγητή Θεόδωρο Παπαηλία.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Περίληψη

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η ανάδειξη του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης και ο εντοπισμός των παραγόντων που οδηγούν τους φορολογούμενους σε παραβατική συμπεριφορά .

Γίνεται αναφορά του φορολογικού τοπίου στην Ελλάδα, των πηγών άντλησης των φορολογικών εσόδων, του τρόπου κατανομής του φορολογικού βάρους , τα έτη πριν αλλά και κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Αναλύονται οι έννοιες της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας, οι τομείς που εντοπίζονται καθώς και οι τρόποι εμφάνισης τους. Γίνεται αναφορά για την φορολογική συμμόρφωση μέσα από πραγματοποιηθείσες έρευνες και από διεθνή βιβλιογραφία. Για την καλύτερη κατανόηση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης πραγματοποιείται έρευνα μέσω ερωτηματολογίου, το οποίο απευθύνεται σε εργαζόμενους και μη, ανεξαρτήτως ηλικίας και εισοδηματικών κριτηρίων. Αναλύονται οι πεποιθήσεις των φορολογούμενων, η σχέση που έχουν με την φορολογική διοίκηση και οι λόγοι που δεν συμμορφώνονται φορολογικά. Προτείνονται λύσεις για την βελτίωση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης, μέσω της αναδιοργάνωσης του φοροεισπρακτικού μηχανισμού , της καλλιέργειας φορολογικής κουλτούρας καθώς και την ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και πολιτών.

Λέξεις Κλειδιά: Φόρος, Έσοδα, Φορολογία, Φοροδιαφυγή, Παραοικονομία, Φορολογική Συμμόρφωση

TAX COMPLIANCE OVER THE YEARS OF CRISIS IN GREECE

Abstract

The main aim of this thesis is to emphasize on the level of tax compliance in Greece during the years of economic crisis, identifying at the same time, the factors that urge taxpayers to a delinquent behavior.

Within the frame above, this thesis refers to the Greek tax regime in general, mentioning therefore, the sources of tax revenues, as long as the way with which tax burden is distributed among tax payers. Furthermore, special reference is made to concepts such as “tax evasion”, “tax avoidance” and “black economy”, as well as to “tax compliance”, the level of which has been defined by research conducted through questionnaire addressed to various categories of tax payers.

In addition, through this thesis, the tax payers’ beliefs are highlighted, along with the relation they share with tax authorities.

In conclusion, this thesis suggests various ways of improving tax compliance, basically through reconstructing tax mechanism, adopting at the same time tax consciousness as long as building a relationship between citizens and the State, based on trust.

Key words: Tax, Revenues, Taxation, Tax evasion, Black economy, Tax compliance

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	xErr
or! Bookmark not defined.	
Abstract.....	xii
Κατάλογος Πινάκων	xviii
Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	xxiii
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	xxvi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xxix
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
1.1. Το φορολογικό τοπίο στην Ελλάδα	1
1.2 Φοροδιαφυγή	7
1.2.1. Προσδιοριστικοί παράγοντες της φοροδιαφυγής.....	10
1.2.2 Συνέπειες της φοροδιαφυγής.	14
1.2.3. Θετικές επιπτώσεις της φοροδιαφυγής.....	15
1.3. Φοροαποφυγή	16
1.3.1 Χαρακτηριστικά φοροαποφυγής.....	16
1.4 Παραοικονομία	17
1.5 Σχέση παραοικονομίας και φοροδιαφυγής.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	21
2.1 Εισαγωγή στην Φορολογική Συμμόρφωση.....	20
2.2 Αποτελέσματα Ερευνών για την Φορολογική Συμμόρφωση.....	21
2.3 Συμπεριφορά των φορολογούμενων.....	24
2.4 Παράγοντες που οδηγούν στην φορολογική ή μη συμμόρφωση.....	25
2.5 Νομικό πλαίσιο.....	28
2.6 Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων	
Εσόδων.....	32
2.7 Έρευνα.....	34
2.8 Αποτελέσματα έρευνας.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ3.....	35
3.1 Μεθοδολογία έρευνας.....	36
3.2 Προσδοκώμενα αποτελέσματα.....	36
3.3 Ανάλυση Αποτελεσμάτων Έρευνας.....	38
3.4 Συσχέτιση μεταβλητών.....	68
4.Συμπεράσματα έρευνας.....	104
5.Προτάσεις.....	106
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	111
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	114

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1 Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού (σε δισ. ευρώ).....	2
Πίνακας 1.2: Γενικά Στοιχεία για τη Φορολογική Βάση των Φυσικών Προσώπων ανά Κατηγορία.....	4
Πίνακας 1.3: Στοιχεία για τη Φορολογική Βάση των Φυσικών Προσώπων ανά Κατηγορία Εισοδήματος.....	5
Πίνακας 1.4: Εισοδήματα Φυσικών προσώπων για το έτος 2014.....	6
Πίνακας 3.1: Φύλο.....	38
Πίνακας 3.2 :Ηλικία.....	38
Πίνακας 3.3: Οικογενειακή κατάσταση.....	38
Πίνακας 3.4: Επίπεδο Εκπαίδευσης.....	38
Πίνακας 3.5: Επαγγελματική Κατάσταση.....	39
Πίνακας 3.6: Ποια είναι αυτή την περίοδο η οικονομική σας κατάσταση;.....	40
Πίνακας 3.7: Εάν το εισόδημα σας αυξανόταν θα επηρέαζε την φορολογική σας συμμόρφωση;.....	40
Πίνακας 3.8: Θεωρείται ηθική σας υποχρέωση να δηλώνεται το εισόδημα σας στις φορολογικές αρχές;.....	41
Πίνακας 3.9: Μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή;.....	42
Πίνακας 3.10 Έχετε σκεφτεί να φοροδιαφύγετε;.....	43
Πίνακας 3.11: Πιστεύετε ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής;.....	43
Πίνακας 3.12 Στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες της πράξης σας;.....	44
Πίνακας 3.13. Οι άνθρωποι του περιβάλλοντος σας φοροδιαφεύγουν;.....	45
Πίνακας 3.14 Η απόφαση σας να φοροδιαφύγετε επηρεάζεται από το αν το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον λειτουργεί παρόμοια;.....	46
Πίνακας 3.15 Πιστεύετε ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές;.....	47
Πίνακας 3.16 Αισθάνεστε ικανοποιημένοι όταν παίρνετε ρίσκο να φοροδιαφύγετε;... ..	47
Πίνακας 3.17: Πιστεύετε ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους;.....	48
Πίνακας 3.18: Η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας;.....	49
Πίνακας 3.19 : Διακρίνετε προσπάθειες του κράτους να αποτρέψει την φοροδιαφυγή;.....	49
Πίνακας 3.20 Οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους.....	50
Πίνακας 3.21 Οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες.....	51
Πίνακας 3.22: Τα έσοδα από τους φόρους αξιοποιούνται ορθολογικά.....	52
Πίνακας 3.23: Η φοροδιαφυγή είναι μία πράξη κοινωνικά αποδεκτή.....	52
Πίνακας 3.24: Όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται «θύματα» του φορολογικού συστήματος.....	53
Πίνακας 3.25: Πόσο συχνά έχετε αγοράσει κατόπιν συνεννόησης ένα προϊόν ή μία υπηρεσία χωρίς απόδειξη;.....	54
Πίνακας 3.26: Εάν έστω και μία φορά δεν ζητήσατε απόδειξη ποιος ήταν ο κύριος λόγος που οδηγηθήκατε σ' αυτή την απόφαση?.....	55
Πίνακας 3.27 Σε ποια περίπτωση θα καταγγέλλατε κάποιον που γνωρίζετε ότι φοροδιαφεύγει;.....	56
Πίνακας 3.28 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση.....	57
Πίνακας 3.29 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι περιπλοκή για τον πολίτη.....	58

Πίνακας 3.30 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν το κράτος δεν κάνει ορθολογική χρήση του χρήματος.....	59
Πίνακας 3.31 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη.....	60
Πίνακας 3.32 Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την πιθανότητα εντοπισμού από τις φορολογικές αρχές.....	61
Πίνακας 3.33: Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από το ύψος των προστίμων.....	62
Πίνακας 3.34: Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από τον τρόπο που αξιοποιούνται οι φόροι.....	63
Πίνακας 3.35: Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την προσωπική σας ηθική.....	64
Πίνακας 3.36 : Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι το αίσθημα δικαίου που διέπει την φορολογική νομοθεσία.....	65
Πίνακας 3.37 Ποιο κατά την γνώμη σας το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα;.....	66
Πίνακας 3.38 Σας έχει γίνει φορολογικός έλεγχος;.....	67
Πίνακας 3.39: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι είναι ηθική υποχρέωση να δηλώνονται τα εισοδήματά στις φορολογικές αρχές και του φύλου.....	68
Πίνακας 3.40: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι τα δηλώνονται τα εισοδήματά και πληρώνονται οι φόροι επηρεαζόμενοι από το ύψος των προστίμων και του φύλου....	69
Πίνακας 3.41: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της ηλικίας.....	70
Πίνακας 3.42: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της ηλικίας.....	71
Πίνακας 3.43: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες τις πράξεις σας και της ηλικίας.....	73
Πίνακας 3.44: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους και της ηλικίας.....	74
Πίνακας 3.45: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας και της ηλικίας.....	75
Πίνακας 3.46: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους και της ηλικίας.....	77
Πίνακας 3.47: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος και της ηλικίας.....	78
Πίνακας 3.48: Συσχέτιση μεταξύ του λόγου που δεν ζητήσατε απόδειξη και της ηλικίας.....	79
Πίνακας 3.49: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την προσωπική σας ηθική και της ηλικίας.....	81
Πίνακας 3.50: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και του επιπέδου εκπαίδευσης.....	82
Πίνακας 3.51: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας και του επιπέδου εκπαίδευσης.....	83
Πίνακας 3.52: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι μια πράξη κοινωνικά αποδεκτή και του επιπέδου εκπαίδευσης.....	85
Πίνακας 3.53: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και του επιπέδου εκπαίδευσης.....	86

Πίνακας 3.54: Συσχέτιση μεταξύ της μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της επαγγελματικής κατάστασης.....	87
Πίνακας 3.55: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι γίνονται προσπάθειες από το κράτος να αποτρέψει την φοροδιαφυγή και της επαγγελματικής κατάστασης.....	89
Πίνακας 3.56: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους και της επαγγελματικής κατάστασης.....	90
Πίνακας 3.57: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος και της επαγγελματικής κατάστασης	91
Πίνακας 3.58: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της οικονομικής κατάστασης	93
Πίνακας 3.59: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της οικονομικής κατάστασης	94
Πίνακας 3.60: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη και της οικονομικής κατάστασης	95
Πίνακας 3.61: Συσχέτιση μεταξύ της γνώμης για το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα και της οικονομικής κατάστασης.....	96
Πίνακας 3.62: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	98
Πίνακας 3.63: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	99
Πίνακας 3.64: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας ελέγχους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	100
Πίνακας 3.65: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	101
Πίνακας 3.66: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	103

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.1: Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού.....	3
Διάγραμμα 1.2 Σχέση παραοικονομίας και φοροδιαφυγής	18
Διάγραμμα 1.3: Παραοικονομία ως Ποσοστό του ΑΕΠ 2015, ΕΕ-28.....	19
Διάγραμμα 2.1 : Αυστραλιανό Μοντέλο Φορολογικής Συμμόρφωσης.....	22
Διάγραμμα 2.2 Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης.....	33
Διάγραμμα 3.1: Ποια είναι αυτή την περίοδο η οικονομική σας κατάσταση;.....	40
Διάγραμμα 3.2: Εάν το εισόδημα σας αυξανόταν θα επηρέαζε την φορολογική σας συμμόρφωση;.....	41
Διάγραμμα 3.3: Θεωρείται ηθική σας υποχρέωση να δηλώνεται το εισόδημα σας στις φορολογικές αρχές;.....	42
Διάγραμμα 3.4 : Μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή;.....	42
Διάγραμμα 3.5 Έχετε σκεφτεί να φοροδιαφύγετε;.....	43
Διάγραμμα 3.6: Πιστεύετε ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής;.....	44
Διάγραμμα 3.7: Στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες της πράξης σας;.....	45
Διάγραμμα 3.8: Οι άνθρωποι του περιβάλλοντος σας φοροδιαφεύγουν;.....	45
Διάγραμμα 3.9: Η απόφαση σας να φοροδιαφύγετε επηρεάζεται από το αν το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον λειτουργεί παρόμοια;.....	46
Διάγραμμα 3.10: Πιστεύετε ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές;.....	47
Διάγραμμα 3.11: Αισθάνεστε ικανοποιημένοι όταν παίρνετε ρίσκο να φοροδιαφύγετε;.....	48
Διάγραμμα 3.12 : Πιστεύετε ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους;...	48
Διάγραμμα 3.13: Η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας;...	49
Διάγραμμα 3.14: Διακρίνετε προσπάθειες του κράτους να αποτρέψει την φοροδιαφυγή;.....	50
Διάγραμμα 3.15 Οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους...	51
Διάγραμμα 3.16 Οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες.....	51
Διάγραμμα 3.17 Τα έσοδα από τους φόρους αξιοποιούνται ορθολογικά.....	51
Διάγραμμα 3.18: Η φοροδιαφυγή είναι μία πράξη κοινωνικά αποδεκτή.....	53
Διάγραμμα 3.19: Όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται «θύματα» του φορολογικού συστήματος.....	54
Διάγραμμα 3.20: Πόσο συχνά έχετε αγοράσει κατόπιν συνεννόησης ένα προϊόν ή μία υπηρεσία χωρίς απόδειξη;.....	55
Διάγραμμα 3.21 Εάν έστω και μία φορά δεν ζητήσατε απόδειξη ποιος ήταν ο κύριος λόγος που οδηγηθήκατε σ' αυτή την απόφαση;.....	56
Διάγραμμα 3.22: Σε ποια περίπτωση θα καταγγέλλατε κάποιον που γνωρίζετε ότι φοροδιαφεύγει;.....	57
Διάγραμμα 3.23: Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση.....	58
Διάγραμμα 3.24: Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι περιπλοκή για τον πολίτη.....	59
Διάγραμμα 3.25: Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν το κράτος δεν κάνει ορθολογική χρήση του χρήματος.....	60
Διάγραμμα 3.26 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη.....	61

Διάγραμμα 3.27 :Δηλώνετε τα εισοδήματα σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την πιθανότητα εντοπισμού από τις φορολογικές αρχές.....	62
Διάγραμμα 3.28Δηλώνετε τα εισοδήματα σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από το ύψος των πρόστιμων.....	63
Διάγραμμα 3.29 Δηλώνετε τα εισοδήματα σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από τον τρόπο που αξιοποιούνται οι φόροι.....	64
Διάγραμμα 3.30 :Δηλώνετε τα εισοδήματα σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την προσωπική σας ηθική.....	65
Διάγραμμα 3.31 Δηλώνετε τα εισοδήματα σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι το αίσθημα δικαίου που διέπει την φορολογική νομοθεσία.....	66
Διάγραμμα: 3.32Ποιο κατά την γνώμη σας το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα;.....	67
Διάγραμμα 3.33: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι είναι ηθική υποχρέωση να δηλώνονται τα εισοδήματα στις φορολογικές αρχές και του φύλου.....	69
Διάγραμμα 3.34: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι τα δηλώνονται τα εισοδήματα και πληρώνονται οι φόροι επηρεαζόμενοι από το ύψος των προστίμων και του φύλου.....	70
Διάγραμμα 3.35: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της ηλικίας.....	71
Διάγραμμα 3.36 Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της ηλικίας.....	72
Διάγραμμα 3.37: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες τις πράξεις σας και της ηλικίας.....	73
Διάγραμμα 3.38: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους και της ηλικίας.....	75
Διάγραμμα 3.39: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας και της ηλικίας.....	76
Διάγραμμα 3.40: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους και της ηλικίας.....	77
Διάγραμμα 3.41: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος και της ηλικίας.....	79
Διάγραμμα 3.42: Συσχέτιση μεταξύ του λόγου που δεν ζητήσατε απόδειξη και της ηλικίας.....	80
Διάγραμμα 3.43: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι δηλώνετε τα εισοδήματα σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την προσωπική σας ηθική και της ηλικίας.....	81
Διάγραμμα 3.44: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και του επιπέδου εκπαίδευσης.....	83
Διάγραμμα 3.45: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας και του επιπέδου εκπαίδευσης.....	84
Διάγραμμα 3.46: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι μια πράξη κοινωνικά αποδεκτή και του επιπέδου εκπαίδευσης.....	85
Διάγραμμα 3.47: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και του επιπέδου εκπαίδευσης.....	87
Διάγραμμα 3.48: Συσχέτιση μεταξύ της μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της επαγγελματικής κατάστασης.....	88

Διάγραμμα 3.49: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι γίνονται προσπάθειες από το κράτος να αποτρέψει την φοροδιαφυγή και της επαγγελματικής κατάστασης.....	89
Διάγραμμα 3.50: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους και της επαγγελματικής κατάστασης.....	91
Διάγραμμα 3.51: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος και της επαγγελματικής κατάστασης	92
Διάγραμμα 3.52: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της οικονομικής κατάστασης.....	93
Διάγραμμα 3.53: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της οικονομικής κατάστασης.....	95
Διάγραμμα 3.54 Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη και της οικονομικής κατάστασης.....	96
Διάγραμμα 3.55 Συσχέτιση μεταξύ της γνώμης για το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα και της οικονομικής κατάστασης.....	97
Διάγραμμα 3.56 Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	98
Διάγραμμα 3.57: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	100
Διάγραμμα 3.58: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας ελέγχους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	101
Διάγραμμα 3.59 Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος...	102
Διάγραμμα 3.60: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.....	103
Διάγραμμα 3.61: Συναλλαγές με Ηλεκτρονικά μέσα Πληρωμής ανά Κάτοικο.....	106
Διάγραμμα 3.62: Συναλλαγές με Ηλεκτρονικά μέσα Πληρωμής ανά Κάτοικο και Παραοικονομία, 2014.....	107

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Α.Ε.Π = Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
- Α.Φ.Μ.= Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
- Α.Υ.Ο = Απόφαση Υπουργού Οικονομικών
- Γ.Γ.Δ.Ε = Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων
- Δ.Ο.Υ. = Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
- Ε.Ν.Φ.Ι.Α. = Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
- Ε.Ε = Ευρωπαϊκή Ένωση
- Ε.Φ.Α= Ειδικός Φόρος Ακινήτων
- Φ.Μ.Α = Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων
- Φ.Μ.Υ. = Φόρος Μισθωτών Υπηρεσιών
- Κ.Β.Σ = Κώδικας Βιβλίων Στοιχείων
- Κ.Φ.Α.Σ. = Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών
- Κ.Φ.Ε = Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
- Κ.Φ.Δ. = Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας
- ΠΟΛ = Πολυγραφημένη Υπουργική Εγκύκλιος.
- Φ.Π.Α. = Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
- Σ.Δ.Ο.Ε = Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
- Ο.Ο.Σ.Α.= Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
- Ο.Ε.Ε= Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος
- Μ.Μ.Ε.= Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
- Φ.Ε.Κ= Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα μείζονα θέματα της οικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα είναι το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Στην Ελλάδα, αντικατοπτρίζει την σχέση μεταξύ του κράτους και των πολιτών και εντοπίζεται κυρίως στην έλλειψη εμπιστοσύνης που εκδηλώνεται με διάφορες μορφές, χωρίς να φαίνεται πρόθεση για αποκατάσταση της σχέσης. Για να μελετηθεί η σχέση αυτή, θα αναζητηθεί η φορολογική συμμόρφωση των πολιτών και ο τρόπος διοίκησης των φορολογικών αρχών.¹

Στην παρούσα εργασία ερευνούνται οι λόγοι που δεν συμμορφώνονται φορολογικά οι πολίτες στην επιβολή των φόρων.

Στο πρώτο μέρος γίνεται μια χαρτογράφηση του φορολογικού τοπίου, με έμφαση στην διακύμανση των φορολογικών εσόδων σε βάθος 10ετίας, αναφέρονται στοιχεία για την φορολογική βάση ανά κατηγορία εισοδήματος προκειμένου να διευκρινισθεί ο τρόπος κατανομής των φορολογικών βαρών των φυσικών προσώπων.

Στο δεύτερο μέρος αναφέρονται οι συνηθισμένοι τρόποι αντίδρασης των φορολογούμενων: η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή και η παραοικονομία .

Αναλύεται η έννοια του φαινομένου της φοροδιαφυγής, οι αιτίες και οι συνέπειες της καθώς και οι τρόποι με τους οποίους εμφανίζεται. Στην συνέχεια αναφέρονται οι έννοιες της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας με τα βασικά χαρακτηριστικά τους, καθώς η σχέση που υφίσταται μεταξύ φοροδιαφυγής και παραοικονομίας.

Ακολουθεί η ανάλυση της έννοιας της φορολογικής συμμόρφωσης, οι τρόποι με τους οποίους εμφανίζεται, βάσει πραγματοποιηθέντων ερευνών και βιβλιογραφίας. Επιπλέον αναφέρεται το νομικό πλαίσιο που αφορά την φοροδιαφυγή και κατ' επέκταση την φορολογική συμμόρφωση των πολιτών, καθώς και τα μέτρα που λαμβάνει η φορολογική διοίκηση για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού.

Το τελευταίο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει την έρευνα που πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίου, στην οποία συμμετείχαν ερωτηθέντες ανεξαρτήτου ηλικίας, μορφωτικού επιπέδου και επαγγελματικής κατάστασης. Σκοπός της έρευνας είναι να αναδείξει τον τρόπο που αντιλαμβάνονται οι πολίτες την φοροδιαφυγή, τον τρόπο που αντιδρούν στην φορολογία , αν την κρίνουν απαραίτητη , την σχέση που έχουν με τις φορολογικές αρχές , την άποψη τους για τις παραβατικές συμπεριφορές.

¹ <http://pacific.jour.auth.gr/emmeis/?p=4800>

Τέλος αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας με την χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS και ακολουθούν συμπεράσματα και προτάσεις για τον σχεδιασμό ενός ιδανικού συστήματος φορολόγησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1. Το φορολογικό τοπίο στην Ελλάδα

Η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση που ξέσπασε το έτος 2008, είχε ως αποτέλεσμα την επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών και την σημαντική αύξηση του δημόσιου χρέους στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες.

Στην Ελλάδα η αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος οδήγησε την χώρα στην σύναψη συμφωνίας με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος της χρεωκοπίας. Μια σειρά μνημονίων υπογράφηκαν με σκοπό την εξυγίανση του δημοσιονομικού ελλείμματος μέσω της μείωσης των δημόσιων δαπανών, αλλά και της αύξησης των δημοσίων εσόδων. Τα μέτρα για την μείωση των δημόσιων δαπανών εστιάζονται κυρίως στις περικοπές στον μισθολογικό τομέα του δημοσίου καθώς και στην κοινωνική ασφάλιση (π.χ. κατάργηση των προώρων συντάξεων). Από την άλλη πλευρά τα μέτρα για την αύξηση των δημοσίων εσόδων περιλαμβάνουν την αύξηση των άμεσων και έμμεσων φόρων, των εισφορών, καθώς και την επιβολή νέων φόρων (π.χ. φόροι στα ακίνητα). Το μεγαλύτερο βάρος όμως, έχει δοθεί στον στρατηγικό σχεδιασμό της φορολογικής πολιτικής, με απώτερο σκοπό την μεγιστοποίηση των δημόσιων εσόδων.

Τίθεται το ερώτημα αν μπορεί το υπάρχων φορολογικό σύστημα να συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας. Το ερώτημα αυτό έχει απασχολήσει πολλούς οικονομολόγους, καθώς έχει έντονα δημιουργηθεί η ανάγκη της μεταρρύθμισης του φορολογικού μας συστήματος. Παρά τις προσπάθειες οικονομολόγων και πολιτικών δεν έχει ακόμα βρεθεί το ιδανικό μοντέλο φορολόγησης. Για την καλύτερη αξιολόγηση του Ελληνικού φορολογικού συστήματος, ακολουθεί μια χαρτογράφηση του φορολογικού τοπίου με έμφαση στην διακύμανση των φορολογικών εσόδων και την κατανομή των φορολογικών βαρών των φυσικών προσώπων κατά τα έτη πριν την χρηματοπιστωτική κρίση αλλά και κατά την διάρκεια αυτής και απώτερο σκοπό την ανάδειξη των χαρακτηριστικών καθώς και των αδυναμιών της παρούσας φορολογικής πολιτικής. (Ράπανος 2014, Ernst & Young, 2016).

Πίνακας 1.1 Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού (σε δισ. ευρώ)

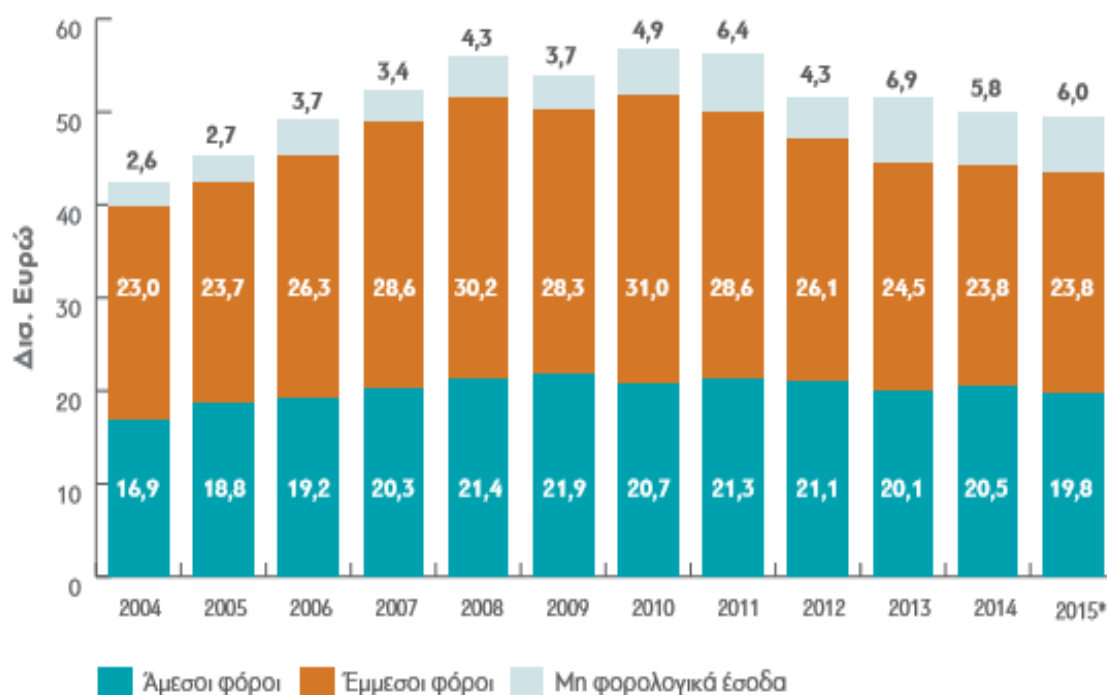
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
I. Άμεσοι Φόροι	16,48	18,37	18,70	19,83	20,78	21,35	20,15	20,26	21,10	20,06	20,46	19,76
1. Φόρος Εισοδήματος	13,31	14,17	15,01	16,09	16,59	16,51	14,22	12,88	13,31	11,49	12,21	12,09
- Φυσικών Προσώπων	7,79	8,29	9,28	10,16	10,82	10,84	9,40	8,28	9,97	7,97	7,85	7,82
- Νομικών Προσώπων	4,72	4,73	4,44	4,66	4,19	3,79	3,15	2,74	1,72	1,68	2,66	2,90
- Άλλα (Ειδικές Κατηγορίες κτλ.)	0,80	1,14	1,29	1,27	1,58	1,88	1,67	1,86	1,63	1,84	1,70	1,38
2. Λοιποί Φόροι Εισοδήματος	3,18	4,20	3,70	3,74	4,19	4,84	5,94	7,38	7,79	8,57	8,26	7,67
II. Έμμεσοι Φόροι	23,00	23,72	26,29	28,57	30,22	28,29	31,04	28,63	26,07	24,54	23,75	23,75
1. Φόροι Κατανάλωσης Εγκύριων Προϊόντων	18,17	18,55	20,37	22,19	23,80	23,76	27,15	25,11	23,15	21,47	20,81	20,78
- ΦΠΑ	12,03	12,36	13,80	15,15	15,84	14,83	15,58	15,08	13,58	12,53	12,19	12,13
- Καύσιμα	2,46	2,48	2,61	2,87	3,69	4,37	5,70	4,65	4,46	4,23	4,11	4,18
- Καπνά	2,24	2,26	2,42	2,58	2,52	2,57	2,91	3,05	2,71	2,50	2,42	2,37
- Λοιποί	1,44	1,45	1,55	1,60	1,75	1,99	2,96	2,33	2,40	2,21	2,08	2,10
2. Άλλοι Έμμεσοι Φόροι	4,83	5,18	5,92	6,38	6,42	4,53	3,89	3,53	2,92	3,07	2,95	2,97
III. Μη Φορολογικά Έσοδα**	2,57	2,67	3,69	3,37	4,25	3,72	4,91	6,43	4,32	6,90	5,78	5,98
IV. Σύνολο εσόδων	42,05	44,76	48,68	51,77	55,25	53,36	56,11	55,32	51,48	51,50	50,00	49,49

Πηγή: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος στο: Ernst & Young (2016)

*Προσωρινά στοιχεία. ** Έσοδα αποκρατικοποιήσεων και έσοδα από μεταφορά αποδόσεων από διακράτηση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου στα χαρτοφυλάκια των ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος.

Από τα στοιχεία του Πίνακα 1.1 φαίνεται ότι τα συνολικά έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού από το έτος 2010 και μετά παρουσιάζουν μείωση, γεγονός που αντικατοπτρίζει και την ύφεση που επικρατεί στην χώρα μας, παρά την συνεχόμενη αύξηση της φορολογίας. Συγκεκριμένα το έτος 2015 το σύνολο των εσόδων ανέρχεται σε 49,49 δισ. ευρώ μειωμένο κατά περίπου 7 δισ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο σύνολο του 2010 ήτοι 56,11δισ. ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων προέρχεται από άμεσους και έμμεσους φόρους 19,76 δισ. ευρώ και 23,75 δισ. ευρώ, ενώ τα μη φορολογικά έσοδα ανέρχονται μόλις στα 5,98 δισ. ευρώ.

Παρατηρούμε επίσης, ότι τα έσοδα από άμεσους φόρους παρουσιάζουν σταθερή πορεία, ενώ καθοδική πορεία παρουσιάζουν τα έσοδα από έμμεσους φόρους. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και στο επόμενο διάγραμμα που απεικονίζει συγκεντρωτικά τα έσοδα από άμεσους και έμμεσους φόρους καθώς και τα μη φορολογικά έσοδα.

Πηγή: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος στο Ernst & Young(2016)

* Προσωρινά στοιχεία

Διάγραμμα 1.1

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού

Συγκεκριμένα από το έτος 2010 και μετά οι άμεσοι φόροι παρουσιάζουν μία σταθερή πορεία (φόροι περιουσίας, λοιποί έκτακτοι φόροι), έναντι της μειούμενης πορείας των έμμεσων φόρων (ΦΠΑ, Καύσιμα, Λοιποί Φόροι).(Ernst & Young, 2016).

Για την καλύτερη κατανόηση της κατανομής των φορολογικών βαρών των φυσικών προσώπων, ακολουθούν πίνακες με στοιχεία για την φορολογική βάση ανά κατηγορία εισοδήματος.

Στον Πίνακα 1.2, παρουσιάζονται στοιχεία για τα φυσικά πρόσωπα διαχωριζόμενα σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τους μισθωτούς και συνταξιούχους , η δεύτερη τους αυτοαπασχολούμενους και στην τρίτη παρουσιάζονται οι λοιποί (γεωργικές επιχειρήσεις, εισοδήματα από κινητές αξίες από την αλλοδαπή κτλ)

Πίνακας 1.2: Γενικά Στοιχεία για τη Φορολογική Βάση των Φυσικών Προσώπων ανά Κατηγορία

		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Μισθωτοί & Συνταξιούχοι	Αριθμός φορολογικών δηλώσεων(εκατομμύρια)	3,5	3,5	3,6	3,6	3,6	3,6
	% του συνόλου	63%	64%	64%	64%	64%	63%
	Εισόδημα(εκατομμύρια€)	51,796	55,537	60,493	64,123	66,650	64,518
	% του συνόλου	64%	65%	65%	65%	66%	66%
	Συνολικός φόρος(εκατομμύρια€)	3,975	4,586	4,859	5,236	5,345	3,983
	% του συνόλου	54%	55%	56%	57%	59%	54%
Αυτοαπασχολούμενοι	Αριθμός φορολογικών δηλώσεων(εκατομμύρια)	1,0	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0
	% του συνόλου	19%	19%	19%	19%	18%	18%
	Εισόδημα(εκατομμύρια€)	21.661	23.162	24.934	25.720	25.188	25.229
	% του συνόλου	27%	27%	27%	26%	25%	26%
	Συνολικός φόρος(εκατομμύρια€)	2,666	2,983	3,105	3,062	2,856	2,672
	% του συνόλου	36%	36%	35%	34%	32%	36%
Λοιποί	Αριθμός φορολογικών δηλώσεων(εκατομμύρια)	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1
	% του συνόλου	18%	18%	17%	17%	18%	19%
	Εισόδημα(εκατομμύρια€)	7.101	7.307	7.896	8.218	8.463	8.199
	% του συνόλου	9%	8%	8%	8%	8%	8%
	Συνολικός φόρος(εκατομμύρια€)	694	750	788	824	814	683
	% του συνόλου	9%	9%	9%	9%	9%	9%
Σύνολο ΦΠ	Αριθμός φορολογικών δηλώσεων(εκατομμύρια)	5,5	5,5	5,6	5,7	5,7	5,7
	% του συνόλου	80.558	86.006	93.324	98.061	100.301	97.945
	Εισόδημα(εκατομμύρια€)	7,335	8,318	8.752	9.122	9,015	7,337

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο Φορολογικών Δεδομένων (2006-2011), ΓΓΠΣ, στο Ernst & Young ,2016.

Παρατηρούμε ότι τα χρόνια από το 2009 έως και το 2011 υποβλήθηκαν σταθερά 5,7 εκατομμύρια δηλώσεις. Το μεγαλύτερο μέρος αφορά τους μισθωτούς και συνταξιούχους 3,6 εκατ. δηλώσεις, ενώ ακολουθούν με μεγάλη διαφορά οι αυτοαπασχολούμενοι με 1 εκατ. δηλώσεις και οι λοιποί με 1,1 εκατ. δηλώσεις. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι το 66% του συνολικού δηλωθέντος εισοδήματος δηλώθηκε από μισθωτούς και συνταξιούχους, πληρώνοντας το 54% του συνολικού φόρου ενώ μόλις το 26% (σχεδόν το μισό) του συνολικού δηλωθέντος εισοδήματος δηλώθηκε από τους αυτοαπασχολούμενους πληρώνοντας το 36% του συνολικού φόρου.

Δεδομένων των παραπάνω διαγραμμάτων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων αντλείται από τους άμεσους φόρους που καταβάλλονται κυρίως από μισθωτούς – συνταξιούχους, οι οποίοι είναι διπλάσιοι από τους αυτοαπασχολούμενους.

Στον επόμενο πίνακα 1.3 παρουσιάζονται οι φόροι που αναλογούν ανά κλιμάκιο εισοδήματος. Τα κλιμάκια εισοδήματος χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

- 1) έως 12.000,00€,
- 2) από 12.000,00€ έως 42.000,00€ και
- 3) άνω των 42.000,00€.

Πρόκειται λοιπόν για τους χαμηλόμισθους, την μεσαία τάξη και την υψηλά αμειβόμενη τάξη (Ernst & Young, 2016).

Πίνακας 1.3: Στοιχεία για τη Φορολογική Βάση των Φυσικών Προσώπων ανά Κατηγορία Εισοδήματος

		2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΦΠ με Εισόδημα < €12.000	Αριθμός φορολογικών δηλώσεων (εκατομμύρια)	3,1	3	2,9	2,8	2,8	2,8
	% του συνόλου	57%	54%	51%	49%	49%	49%
	Εισόδημα (εκατομμύρια €)	18,404	18,047	17,398	16,479	15,841	15,29
	% του συνόλου	23%	21%	19%	17%	16%	16%
	Συνολικός φόρος (εκατομμύρια €)	33	33	23	23	24	60
	% του συνόλου	0,50%	0,40%	0,30%	0,30%	0,30%	0,80%
ΦΠ με Εισόδημα από €12.000 έως €42.000	Αριθμός φορολογικών δηλώσεων (εκατομμύρια)	2,1	2,2	2,4	2,4	2,4	2,4
	% του συνόλου	38%	40%	42%	43%	43%	43%
	Εισόδημα (εκατομμύρια €)	44,084	46,924	50,512	52,568	53,188	53,42
	% του συνόλου	55%	55%	54%	54%	53%	55%
	Συνολικός φόρος (εκατομμύρια €)	3,365	3,681	3,606	3,61	3,463	2,241
	% του συνόλου	46%	44%	41%	40%	38%	31%
ΦΠ με Εισόδημα > €42.000	Αριθμός φορολογικών δηλώσεων (εκατομμύρια)	0,3	0,3	0,4	0,5	0,5	0,4
	% του συνόλου	5%	6%	7%	8%	9%	8%
	Εισόδημα (εκατομμύρια €)	18,070	21,035	25,414	29,014	31,272	29,230
	% του συνόλου	22%	24%	27%	30%	31%	30%
	Συνολικός φόρος (εκατομμύρια €)	3,937	4,604	5,123	5,489	5,527	5,036
	% του συνόλου	54%	55%	59%	60%	61%	69%

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο Φορολογικών Δεδομένων (2006-2011), ΓΓΠΣ στο: Ernst & Young, 2016.

Από τα δεδομένα του πίνακα φαίνεται ότι το 49% του συνόλου των δηλώσεων αφορά εισοδήματα κάτω των 12.000,00€ και αντιστοιχούν σε φόρο 0,8% του συνολικού φόρου. Ενώ το 8% του συνόλου των δηλώσεων αφορά εισοδήματα από

42.000,00€ και άνω και αντιστοιχούν σε φόρο 69% του συνολικού φόρου. Η μεσαία τάξη, εισοδήματα από 12.000,00€ έως και 42.000,00€ αντιστοιχεί σε 43% του συνόλου των δηλώσεων και σε 31% του συνολικού φόρου. Επομένως το μεγαλύτερο μέρος των υποβληθέντων φορολογικών δηλώσεων αφορά χαμηλόμισθους με εισόδημα κάτω των 12.000,00€ και την μεσαία τάξη με εισοδήματα από 12.000,00€ έως και 42.000,00€ ενώ από την αντίθετη πλευρά για τα εισοδήματα πάνω από 42.000,00€ αντιστοιχούν σε κάτω από 10% των υποβληθέντων δηλώσεων καταλαμβάνοντας το μεγαλύτερο ποσοστό φόρου ήτοι 69%.

Πίνακας 1.4: Εισοδήματα Φυσικών προσώπων για το έτος 2014

Εισόδημα (€)	Φορολογούμενοι	Αθροιστικό Εισόδημα(δισ.€)	Μέσο εισόδημα(€)
0-12.000	3.700.000	16,0	4.324
12.001-20.000	1.100.000	17,0	15.455
20.000-30.000	555.000	14,0	25.225
30.000-50.000	400.000	14,0	35.000
50.000-100.000	110.000	7,1	64.545
100.000	25.000	5,0	200.000
ΣΥΝΟΛΟ	5.890.000	73,10	12.411

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέα με βάση την <http://www.kathimerini.gr/833430/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/panw-apo-5-ekat-ellhnes-dhlwnoyn-ethsio-atomiko-eisodhma-katw-twn-12000>.

Με βάση τον πίνακα 1.4 παρατηρούμε ότι το έτος 2014 το μεγαλύτερο μέρος των δηλωθέντων εισοδημάτων αφορά φορολογούμενους που δηλώνουν εισοδήματα κάτω των 12.000,00€, αγγίζοντας τα όρια της φτώχειας, ενώ από την άλλη πλευρά οι γνωστοί ως «ευκατάστατοι» με εισοδήματα άνω των 100.000,00€ τείνουν να εξαφανιστούν.

Ακόμα και αν λάβουμε υπόψη την δύσκολη οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι φορολογούμενοι λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης, είναι αδύνατον να τεκμηριωθεί το γεγονός ότι πάνω από τους μισούς φορολογούμενους δηλώνουν εισοδήματα στα όρια της φτώχειας, ενώ στην συνέχεια ακολουθούν οι λίγο καλύτερα αμειβόμενοι. Στην πραγματικότητα οι φορολογούμενοι με υψηλά εισοδήματα αποκρύπτουν από τις φορολογικές αρχές τα πραγματικά εισοδήματά τους. Το πρόβλημα επομένως της φοροδιαφυγής είναι υπαρκτό και μαζί με την παραοικονομία

και την φοροαποφυγή αποτελούν την μεγαλύτερη πληγή για την συγκέντρωση των εσόδων του κράτους.(Τσίρος, 2015)

1.2 Φοροδιαφυγή

Με τον όρο φοροδιαφυγή νοείται κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη των φορολογουμένων με απώτερο σκοπό την μείωση ή πλήρη αποφυγή της φορολογικής τους υποχρέωσης παραπλανώντας την φορολογική διοίκηση.(Τσάτσος, 2012)

Εμφανίζεται σε όλες τις χώρες του κόσμου αλλά σε διαφορετική έκταση και ένταση, οι τρόποι όμως με τους οποίους εφαρμόζεται είναι σχεδόν παρόμοιοι. Στην χώρα μας, όπως ορίζεται στο άρθρ.66 ν.4337/2015, έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος με πρόθεση προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου (π.χ. φόρου εισοδήματος, ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ), Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), φόρου κύκλου εργασιών, φόρου ασφαλιστρών, παρακρατούμενων, επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών) αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή ή περιουσιακά στοιχεία. Προκειμένου να πετύχει τον σκοπό αυτό, παραλείπει να υποβάλει δήλωση ή υποβάλλει ανακριβή δήλωση ή καταχωρεί στα λογιστικά αρχεία εικονικές (ολικά ή μερικά) δαπάνες, ή επικαλούμενος στη φορολογική δήλωση τέτοιες δαπάνες, ώστε να μην εμφανίζεται φορολογητέα ύλη ή να εμφανίζεται αυτή μειωμένη. Αποτελεί την μεγαλύτερη πληγή για τα έσοδα του κράτους δεδομένου ότι οι φόροι είναι η βασική πηγή άντλησης εσόδων. Θεωρείται οικονομικό έγκλημα, συγκαταλέγεται στα ποινικά αδικήματα και ανάλογα και με το ύψος της αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης, τιμωρείται με φυλάκιση όπως αναλυτικά αναφέρεται στον ν.4337/2015. Πέραν των άλλων θεωρείται και μία αντίδραση αντικοινωνικής συμπεριφοράς, με δυσμενείς επιδράσεις στην οικονομική πολιτική του κράτους.

Είναι γνωστό ότι στην χώρα μας το μέγεθος της φοροδιαφυγής είναι από τα ψηλότερα σε σχέση με τα ποσοστά της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μαζί με την παραοικονομία συμβάλουν στα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα. Τα φαινόμενο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα όχι μόνο δεν μειώνεται, αλλά διογκώνεται καθώς οι φορολογούμενοι συνεχώς ανακαλύπτουν νέους τρόπους φοροδιαφυγής, γεγονός που δεν επηρεάζει μόνο τα κρατικά έσοδα αλλά, δημιουργεί και μία φορολογική ανισότητα στους πολίτες.

Η φοροδιαφυγή εμφανίζεται με τους κάτωθι τρόπους:

- Αμοιβές μισθωτών : Απόκρυψη ή δήλωση λιγότερων αμοιβών από παράλληλη ή και πρόσθετη εργασία.
- Αμοιβές ελευθέρων επαγγελματιών: Σκόπιμη παράλειψη έκδοσης δελτίου παροχής υπηρεσιών ή έκδοση του με χαμηλότερο ποσό.
- Αμοιβές από γεωργικές επιχειρήσεις: Σκόπιμη παράλειψη έκδοσης φορολογικού παραστατικού(σύμφωνα με την υποχρέωση του ΚΦΑΣ) στην περίπτωση της πώλησης αγροτικών προϊόντων. Επιπρόσθετα εμφάνιση διογκωμένων δαπανών με λήψη εικονικών τιμολογίων προκειμένου να μειωθεί ο αναλογούν ΦΠΑ.
- Εισόδημα από ενοίκια. Δηλώνεται πολύ μικρότερο εισόδημα σε σχέση με το πραγματικό που εισπράττεται ή δηλώνονται οι κατοικίες ως κενές δευτερεύουσες προκειμένου να αποφευχθεί το τεκμήριο .
- Εμβάσματα στο εξωτερικό : Σ' αυτή την περίπτωση το παράδοξο είναι πως ενώ δηλώνονται ελάχιστα έσοδα, οι φορολογούμενοι εμβάζουν μεγάλα ποσά στο εξωτερικό και συγκεκριμένα σε χώρες που αποτελούν φορολογικούς παραδείσους.
- Διαδοχικές αγοραπωλησίες ακινήτων σε ασυνήθιστα υψηλό τίμημα. Συγκεκριμένα αγοράζεται ακίνητο από τον πραγματικό πωλητή του σε τιμή υψηλότερη της αντικειμενικής που αναγράφεται στο συμβόλαιο. Για την αγορά του χρησιμοποιείται μεσάζων(1^{ος} αγοραστής) ο οποίος ενεργεί για λογαριασμό του δεύτερου (2^{ου}) αγοραστή. Ο μεσάζων (1^{ος}) μεταπωλεί το ακίνητο σχεδόν αμέσως μετά την αγορά στον 2^ο αγοραστή έναντι πολλαπλάσιου τιμήματος. Με τον τρόπο αυτό φαίνεται ότι ο 2^{ος} αγοραστής έχει κάνει μεγάλη εκταμίευση , ενώ στην πραγματικότητα υφίσταται μόνο το τίμημα της 1^{ης} αγοραπωλησίας. Το ποσό της χρηματικής διαφοράς του τιμήματος κτήσης του ακινήτου αποτελεί μαύρο χρήμα το οποίο ο 2^{ος} αγοραστής που είναι νομικό πρόσωπο, μπορεί να το χρησιμοποιήσει για διάφορους νόμιμους ή και παράνομους σκοπούς .
- Κέρδη από τυχερά παιχνίδια : Φορολογούμενοι φυσικά πρόσωπα, προμηθεύονται συνήθως είτε μέσω πρακτορείων ΠΡΟ-ΠΟ, είτε μέσω υπαλλήλων του ΟΠΑΠ, είτε με την βοήθεια μεσαζόντων, κερδισμένα λαχεία ή δελτία από παιχνίδια ΟΠΑΠ(όπως Στοίχημα, Τζόκερ, Λόττο, ΚΙΝΟ) από τους πραγματικούς τυχερούς με σκοπό την κάλυψη τεκμηρίων στις φορολογικές τους δηλώσεις, αλλά και εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.
- Αγορά υπερπολυτελών σκαφών αναψυχής ως επαγγελματιών: Φορολογούμενοι προβαίνουν σε αγορά υπερπολυτελών σκαφών με σκοπό την εμφάνιση εικονικών

τιμολογίων και μεγάλης αξίας αποδείξεων για την ενοικίαση των σκαφών αυτών από ιδιώτες. Στην πραγματικότητα όμως τα σκάφη αυτά δεν απέπλεαν ποτέ από το λιμάνι και όλες οι ενοικιάσεις προς τους ιδιώτες ήταν εικονικές.²

➤ Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις: Στις περιπτώσεις μη έκδοσης ή ανακριβούς έκδοσης φορολογικών στοιχείων ή λήψης εικονικών πλαστών φορολογικών στοιχείων, με αποτέλεσμα την αποφυγή καταβολής τόσο των άμεσων φόρων (λόγω εμφάνισης μειωμένων ακαθαρίστων εσόδων) όσο και των έμμεσων φόρων και κυρίως του Φ.Π.Α. Επίσης πολύ συχνά με απώτερο σκοπό την μείωση των φορολογικών εσόδων υποτιμάται η αξία των ειδών της απογραφής και καταχωρούνται στα βιβλία ανύπαρκτες ή πλαστές δαπάνες .

➤ Στις περιπτώσεις άσκησης παραεμπορίου: Εισαγωγή και διακίνηση παράνομων ειδών από Τρίτες χώρες (Κίνα, Ταϊλάνδη, Ταϊβάν κ.λπ.) εντός των κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διάθεση των προϊόντων στους καταναλωτές πραγματοποιείται κυρίως σε λαϊκές αγορές, σε παζάρια, σε σταθμούς λεωφορείων, τρένων, μετρό κ.λπ.

➤ Στον κατασκευαστικό τομέα: Οικοδομικές επιχειρήσεις εμφανίζουν ως αξία πώλησης των ακινήτων τους, την αντικειμενική και όχι την πραγματική , η οποία στις περισσότερες φορές είναι η διπλάσια, με συνέπεια να φορολογούνται με χαμηλότερα κέρδη. Από την άλλη πλευρά οι αγοραστές αποδίδουν αντίστοιχα μικρότερο τεκμήριο αγοράς και φόρο μεταβίβασης ακινήτου (ΦΜΑ). Οι απασχολούμενοι σ'αυτές τις επιχειρήσεις ήτοι μηχανικοί και εργάτες δηλώνουν αμοιβές μικρότερες (ελάχιστο κόστος οικοδομής) από τις πραγματικά εισπραττόμενες.

➤ Στις τουριστικές επιχειρήσεις. Πραγματοποιούνται διπλά συμβόλαια μεταξύ των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων εξωτερικού και εσωτερικού, προκειμένου να εμφανίσουν μικρότερα έσοδα από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, και μέρος των αποκρυβέντων εσόδων να παραμένει σε λογαριασμούς στο εξωτερικό. Επίσης όπως και στις άλλες δραστηριότητες, η φοροδιαφυγή εμφανίζεται στην μη έκδοση ή έκδοση ανακριβών φορολογικών στοιχείων.

➤ Στις πολυεθνικές επιχειρήσεις .Εφαρμόζεται η πρακτική των υπερτιμολογήσεων υποτιμολογήσεων. Επίσης εμφανίζονται διογκωμένες δαπάνες και αυξανόμενα ποσοστά δικαιωμάτων (royalties), που τιμολογούνται μεταξύ των εταιρειών του ομίλου.

² <http://www.capital.gr/tax/1877278/ta-epta-mustika-tis-forodifugis-stin-ellada>

➤ Στις εξωχώριες εταιρείες (offshore). Ιδρύονται με σκοπό την απόκρυψη εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την μικρότερη δυνατή φορολογική επιβάρυνση εκμεταλλευόμενοι τα λεγόμενα παραθυράκια του νόμου.

Πέρα των ανωτέρω φοροδιαφυγή εντοπίζεται στον ΦΠΑ, στον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης σε δασμούς και τέλη:

- Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης: Στον τομέα υγρών καυσίμων, είτε με παράνομη εισαγωγή και διακίνηση καυσίμων είτε με νόθευση αυτών. Σε επιχειρήσεις διάθεσης αλκοολούχων ποτών (μπαρ, κέντρα διασκέδασης, καφετέριες, ταβέρνες κλπ) κυρίως μέσω λαθραίων και νοθευμένων αλκοολούχων ποτών. Στα καπνοβιομηχανικά προϊόντα, μέσω λαθραίας εισαγωγής, διακίνησης και διάθεσης προϊόντων καπνού.
- Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.):
 - ✓ Αγορές και πωλήσεις χωρίς την έκδοση ή με ανακριβή έκδοση παραστατικού
 - ✓ Έκδοση και λήψη πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων και καταχώρηση αυτών στα τηρούμενα βιβλία
 - ✓ Καταχώρηση στα βιβλία αυξημένων ή ανύπαρκτων δαπανών.
 - ✓ Διακίνηση και τιμολόγηση εμπορευμάτων με πλαστά παραστατικά ή από ανύπαρκτες εταιρείες
 - ✓ Απάτη τύπου Carousel, διαδοχικών δηλαδή συναλλαγών που οδηγούν στη μη καταβολή ΦΠΑ ή την αδικαιολόγητη απαίτηση επιστροφής Φπα.

Επίσης φοροδιαφυγή εντοπίζεται στην μη απόδοση ή απόδοση μικρότερων φόρων όπως Φ.Μ.Υ, παρακρατούμενοι φόροι, φόρων μεταβίβασης ακινήτων, κληρονομιάς, δωρεών και γονικών παροχών, φόρος ακίνητης περιουσίας.³

1.2.1. Προσδιοριστικοί παράγοντες της φοροδιαφυγής.

Βασικότεροι παράγοντες που οδηγούν στην αύξηση της φοροδιαφυγής είναι:

- Η φορολογική κουλτούρα

Αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα ο οποίος διαμορφώνεται από τις ατομικές και κοινωνικές αξίες κάθε κοινωνίας, επηρεάζεται από την κουλτούρα, τους τυπικούς και άτυπους θεσμούς, αλλά και από το γενικότερο πλαίσιο λειτουργίας του κράτους και των υπηρεσιών του. Πολλοί ερευνητές προσπάθησαν να βρουν εναλλακτικές εξηγήσεις για τη συμπεριφορά των φορολογουμένων, με το να εστιάσουν την προσοχή τους σε

³ http://eforiakoi.org/old/images/stories/doc2011/_____2011-2013.pdf

κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες. Με βάση αυτή τη νέα προσέγγιση διαπιστώθηκε ότι τη συμπεριφορά των φορολογουμένων επηρεάζουν αρκετοί μη οικονομικοί παράγοντες, τους πιο βασικούς από αυτούς, που παίζουν σημαντικό ρόλο στην Ελλάδα, μπορούμε να τους κατατάξουμε σε δύο κατηγορίες:

- 1). Προσωπικές και κοινωνικές αξίες (νόρμες)
- 2). Εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και τους κρατικούς θεσμούς.

Η συμπεριφορά των φορολογουμένων επηρεάζεται σημαντικά από την ηθική, τους κανόνες δεοντολογίας και την παιδεία. Όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο μιας χώρας, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Οι φορολογούμενοι με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης, δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν ότι τα φορολογικά έσοδα ενός κράτους συμβάλλουν στην κάλυψη δημοσίων αγαθών που ικανοποιούν συλλογικές ανάγκες. Έρευνες έχουν δείξει πως σημαντικό ρόλο στην φοροδιαφυγή, κατέχουν επίσης τα αισθήματα ενοχής καθώς και ο κίνδυνος κοινωνικού στιγματισμού.

Επιπρόσθετα όταν οι πολίτες αντιλαμβάνονται ότι τα φορολογικά βάρη κατανέμονται δίκαια, οι φορολογικές αρχές είναι αμερόληπτες, καθώς και ότι οι φόροι που τους αναλογούν επιστρέφονται σε αυτούς μέσω κοινωνικών παροχών, δημιουργείται μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και πολιτών. Ίσως αυτό να είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που εξηγούν πώς στις ανεπτυγμένες χώρες και παρά την υψηλή φορολογία, η φοροδιαφυγή είναι περιορισμένη. Στην χώρα μας σύμφωνα με την έρευνα της European Commission, Eurobarometer, ο δείκτης εμπιστοσύνης των πολιτών στην κυβέρνηση κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα και συγκεκριμένα τον Μάιο του 2012 κυμαινόταν σε ποσοστό κάτω των 10%, ενώ αντίστοιχα ο μέσος όρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ποσοστό κοντά στο 30%. (Ράπανος, 2014)

Είναι φανερό ότι με τόσο χαμηλό ποσοστό πολιτών να εμπιστεύεται την κυβέρνηση, δύσκολα θα πειστούν οι πολίτες ότι πρέπει να πληρώσουν με προθυμία τους φόρους που τους αναλογούν.

- Τρόπος κατανομής του φορολογικού βάρους

Όταν η κατανομή των φορολογικών βαρών δεν είναι σύμφωνη με την επικρατούσα στο κοινωνικό σύνολο αντίληψη περί κοινωνικής δικαιοσύνης. Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί αύξηση του φορολογικού βάρους στα εισοδήματα των φορολογουμένων. Παραδείγματα αποτελούν:

- ❖ Αύξηση φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων(μισθωτών), αυτοαπασχολούμενων καθώς και νομικών προσώπων, με ταυτόχρονη κατάργηση του αφορολόγητου ορίου.
- ❖ Αύξηση προκαταβολής εισοδήματος αυτοαπασχολούμενων και νομικών προσώπων
- ❖ Αύξηση συντελεστών υπολογισμού της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης.
- ❖ Αύξηση συντελεστών ΦΠΑ καθώς και αύξηση συντελεστών φόρων κατανάλωσης σε καπνικά προϊόντα, οινοπνευματώδη ποτά και καύσιμα.

Η συνεχής αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, αυξάνει την φοροδιαφυγή, καθώς το όφελος από την απόκρυψη φορολογητέας ύλης, σε σχέση με το αναλαμβανόμενο ρίσκο είναι μεγάλο και οδηγεί σε χαμηλή φορολογική συμμόρφωση. Ακόμα και οι συνεπείς και έντιμοι φορολογούμενοι παρασύρονται, μειώνοντας σταδιακά την φορολογική τους ηθική με απώτερο σκοπό την εξίσωση τους, με τους μη συνεπείς φορολογούμενους, που αποτελούν και την πλειοψηφία του κοινωνικού συνόλου. Προκαλείται επίσης, μεταξύ των επιχειρήσεων αθέμιτος ανταγωνισμός. Αυτές που φοροδιαφεύγουν τυγχάνουν μικρότερης φορολογικής επιβάρυνσης, γεγονός που αναγκάζει τις συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις επιχειρήσεις, να φοροδιαφύγουν για λόγους άμυνας.(Ernst & Young, 2016)

- Ο τρόπος δαπάνης των δημοσίων εσόδων

Αποτελεί έναν από τους βασικότερους λόγους φοροδιαφυγής, καθώς ο τρόπος με τον οποίο το κράτος θα διαχειριστεί το δημόσιο χρήμα επηρεάζει άμεσα την φορολογική συνείδηση των πολιτών. Όταν παρουσιάζεται σπατάλη των δημοσίων εσόδων ή σε περίπτωση που οι δαπάνες που πραγματοποιούνται έχουν κοινωνικό όφελος πολύ μικρότερο από τις προσδοκίες των φορολογούμενων, τότε η τάση για φοροδιαφυγή αυξάνεται.

- Αποτελεσματικότητα φορολογικής διοίκησης.

Το θέμα της φορολογικής διοίκησης έχει απασχολήσει έντονα τόσο τις κυβερνήσεις όσο και τους διεθνείς οργανισμούς, η αναμόρφωση της αποτελεί βασική προτεραιότητα των μνημονίων που υπέγραψε η χώρα μας με την Τρόικα. Η σωστή οργάνωση, ο εξοπλισμός, τα σύγχρονα συστήματα, η συστηματική εκπαίδευση των ελεγκτών καθώς και η ενδυνάμωση των ελεγκτικών κέντρων διευκολύνουν στον εντοπισμό της φοροδιαφυγής. Ο ρόλος της φορολογικής διοίκησης είναι πολύ σημαντικός, αφού όσο καλή και φιλική στην ανάπτυξη μπορεί να είναι μια φορολογική μεταρρύθμιση, αν η φορολογική διοίκηση είναι αναποτελεσματική, τότε και αυτή η

μεταρρύθμιση θα αποτύχει. Από τα στοιχεία της έρευνας της European Commission, που πραγματοποιήθηκε το έτος 2012, φαίνεται ότι η χώρα μας κατέχει τις χαμηλότερες θέσεις σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση στην επίδοση της φορολογικής διοίκησης.

Την επιτακτική ανάγκη για μεταρρύθμιση της φορολογικής διοίκησης έθεσε προ εικοσαετίας το Διεθνές νομισματικό ταμείο, με τη γνωστή πλέον ως έκθεση Casanegra.21.(Ράπανος, 2014)

Επιπρόσθετα στην χαμηλή αποδοτικότητα της φορολογικής διοίκησης συμβάλει και η ανεπαρκής ηλεκτρονική μηχανοργάνωση. Η ελλιπής ηλεκτρονική φορολογική διοίκηση οδηγεί σε επιδείνωση της γραφειοκρατικής διαδικασίας και αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην διασταύρωση των στοιχείων που απαιτούνται, για να πραγματοποιηθεί ένας έλεγχος συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην αύξηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής. (Ernst & Young, 2016)

- Ο μεγάλος αριθμός αυτοαπασχολούμενων.

Στην χώρα μας το θέμα της αυτοαπασχόλησης είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς αποτελεί το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι αυτοαπασχολούμενοι είτε είναι μόνοι τους, είτε έχουν πολύ μικρές επιχειρήσεις, όταν φοροδιαφεύγουν είναι δύσκολο να εντοπιστούν από τις αρχές, σε αντίθεση με τις μεγάλες επιχειρήσεις, που διαθέτουν σύγχρονη οργάνωση και φοροδιαφεύγουν πιο δύσκολα. Η χώρα μας σύμφωνα με την έρευνα της OECD που πραγματοποιήθηκε το έτος 2013, κατέχει τα υψηλότερα ποσοστά σε αυτοαπασχολούμενους σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Πολυπλοκότητα της νομοθεσίας

Όπως αναφέρεται και στο επιχειρησιακό σχέδιο της Γ.Γ.Δ.Ε. 2016 ένα από τα κυριότερα προβλήματα στους τομείς δραστηριότητας της Γ.Γ.Δ.Ε., αφορά το θεσμικό πλαίσιο και πιο συγκεκριμένα η πολυνομία και η συνεχής μεταβολή του νομοθετικού πλαισίου καθώς και η ύπαρξη καθυστερήσεων στην έκδοση ερμηνευτικών εγκυκλίων ή στην παροχή οδηγιών προς εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας. Το πρόβλημα της πολυπλοκότητας δημιουργεί ανασφάλεια στους φορολογούμενους, καθώς αδυνατούν να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν το νόμο όταν εκδίδονται συνεχώς εγκύκλιοι και νόμοι από την Φορολογική Διοίκηση. Επίσης αυξάνεται το κόστος συμμόρφωσης των πολιτών και επιχειρήσεων, αλλά και το διοικητικό κόστος της φορολογίας. Με βάση στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από τις αρχές του 2010 μέχρι τα μέσα του 2013 ψηφίστηκαν 20 νόμοι για αλλαγές στη φορολογία. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει και

ο αριθμός των εγκυκλίων που εξέδωσε το υπουργείο Οικονομικών την ίδια περίοδο. Το 2010 εκδόθηκαν 277 εγκύκλιοι, το 2011 αυξήθηκαν κατά περίπου 50% καθώς εκδόθηκαν 457, το 2013 εκδόθηκαν 513 εγκύκλιοι, ενώ μέχρι τον Οκτώβριο του 2013 εκδόθηκαν 695 εγκύκλιοι.

Παρατηρείται ότι το έτος 2013 ο αριθμός των εγκυκλίων που εκδόθηκαν σε σχέση με το 2010 είναι παραπάνω από διπλάσιος, δημιουργώντας ένα πολύπλοκο φορολογικό σύστημα. Με δεδομένη την πολυνομία, την πολυπλοκότητα και την αδιαφάνεια, είναι φυσικό να ανακύπτουν αμφισβητήσεις για τα αποτελέσματα των φορολογικών ελέγχων και με βάση στοιχεία του ΟΟΣΑ (OECD 2013) στο τέλος του 2011 ήταν σε εκκρεμότητα 155.831 ανεπίλυτες διαφορές.

Η Ελλάδα σύμφωνα με την έρευνα της World Economic Forum το έτος 2013, βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση με την αποτελεσματικότητα των νόμων της (Ράπανος, 2014).

- Βαθμός ανάπτυξης και οργάνωσης της οικονομίας

Σε ανεπτυγμένες και άρτια οργανωμένες χώρες, οι συναλλαγές μεταξύ των φορολογούμενων καταγράφονται εύκολα με αποτέλεσμα να περιορίζεται η τάση για φοροδιαφυγή.

- Διάρθρωση του εθνικού εισοδήματος της χώρας

Συγκεκριμένα έντονη φοροδιαφυγή παρατηρείται στα εισοδήματα από ελευθέρια επαγγέλματα, ενώ αντίθετα όσοι δηλώνουν εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες φοροδιαφεύγουν λιγότερο (Τσάτσος, 2012).

1.2.2 Συνέπειες της φοροδιαφυγής.

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής έχει πολύ σοβαρές συνέπειες στην λειτουργία της οικονομίας με σημαντικότερες τις κάτωθι:

- Άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών. Δεν έχουν όλοι οι φορολογούμενοι την δυνατότητα αλλά και την διάθεση να φοροδιαφύγουν, με αποτέλεσμα άτομα με ίδια φοροδοτική ικανότητα να έχουν διαφορά στην φορολογική επιβάρυνση, καθώς κάποια επαγγέλματα μπορούν να φοροδιαφεύγουν ενώ άλλα όχι. Το κράτος για να αντιμετωπίσει την υστέρηση των δημοσίων εσόδων αυξάνει τους φορολογικούς συντελεστές με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται οι συνεπείς φορολογούμενοι.
- Μειώνει τα φορολογικά έσοδα. Το κράτος λόγω της έλλειψης των φορολογικών εσόδων και προκειμένου να καλύψει τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα, οδηγείται

σε δανεισμό. Στην περίπτωση που προβεί σε εξωτερικό δανεισμό λόγω υψηλών επιτοκίων αυξάνεται το δημόσιο χρέος, ενώ παράλληλα επικρατεί στην χώρα λιγότερη ανεξαρτησία και ελευθερία οικονομικών και άλλων επιλογών.

- Μειώνει την αποτελεσματικότητα των φορολογικών μέτρων για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής. Έχει παρατηρηθεί ότι όσο αυξάνεται η φοροδιαφυγή τόσο μειώνεται η αποτελεσματικότητα των φορολογικών μέτρων. Αυτό συμβαίνει γιατί στην περίπτωση που αυξηθούν οι φορολογικοί συντελεστές για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού, το φορολογικό αυτό μέτρο θα εξουδετερωθεί εάν υπάρχει φοροδιαφυγή. Επομένως με την φοροδιαφυγή, η αύξηση των συντελεστών του φόρου δεν προκαλεί καμία μείωση στο διαθέσιμο εισόδημα. Τα φορολογικά έσοδα μειώνονται, περιορίζεται σημαντικά η δυνατότητα του κράτους να χρηματοδοτήσει τις δημόσιες δαπάνες και κατ' επέκταση το κοινωνικό σύνολο στερείται πολύτιμα για την ευημερία του δημόσια αγαθά.

- Προκαλεί αθέμιτο ανταγωνισμό. Επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τις επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου που είναι συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Αυτό συμβαίνει διότι πωλούν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες τους σε τιμές χαμηλότερες από τις άλλες επιχειρήσεις, αποσπώντας από αυτές μέρος της πελατείας τους.

- Επηρεάζει την φορολογική συνείδηση

Ειδικότερα των φορολογούμενων που δείχνουν συνέπεια στις φορολογικές τους υποχρεώσεις, νοιώθουν “θύματα” και συχνά καταφεύγουν στην φοροδιαφυγή.(Τσάτσος, 2012, Γκουμπανιτσάς, n.d)

1.2.3.Θετικές επιπτώσεις της φοροδιαφυγής

Όπως προαναφέρθηκε η φοροδιαφυγή έχει πολλές αρνητικές συνέπειες στην ανάπτυξη της οικονομίας μιας χώρας. Υπάρχουν όμως και απόψεις σχετικά με τις θετικές συνέπειες της φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι η φοροδιαφυγή αυξάνει το διαθέσιμο εισόδημα των φορολογουμένων και κατά συνέπεια την αποταμιευτική τους δυνατότητα. Επιπρόσθετα μπορεί να λειτουργήσει σαν «σήμα» προς την κυβέρνηση να αλλάξει την φορολογική της πολιτική. Πολλοί επίσης υποστηρίζουν πως μέσω της φοροδιαφυγής εκφράζουν την δυσαρέσκεια τους για τα φορολογικά μέτρα και στόχους τους είναι να αντισταθούν στις δυσμενείς φορολογικές πολιτικές του κράτους. (Τσάτσος, 2012).

1.3. Φοροαποφυγή

Πρόκειται για έννοια που είναι δύσκολο να διατυπωθεί γιατί ο όρος της φοροαποφυγής αλλάζει διαχρονικά από χώρα σε χώρα. Για να θεωρηθεί μία ενέργεια ως φοροαποφυγή πρέπει να ερευνηθούν τα κίνητρα και οι προθέσεις των φορολογούμενων. Σύμφωνα με το άρθρο 38 του ν.4174/2013, φοροαποφυγή αποτελεί κάθε τεχνητή διευθέτηση που αποβλέπει σε αποφυγή φορολόγησης και οδηγεί σε φορολογικό πλεονέκτημα, όταν συγκριθεί ο οφειλόμενος φόρος ως συνέπεια της εν λόγω διευθέτησης ,σε σχέση με τον πραγματικό φόρο που θα είχε ο φορολογούμενος χωρίς την εν λόγω διευθέτηση. Ο στόχος μια διευθέτησης συνίσταται στην αποφυγή της φορολόγησης εφόσον αντίκειται στο αντικείμενο, στο πνεύμα και στον σκοπό των φορολογικών διατάξεων που θα ίσχυαν σε άλλη περίπτωση. Ως έννοια λοιπόν η φοροαποφυγή πλησιάζει αυτή της φοροδιαφυγής όσον αφορά τον σκοπό, την μείωση ή αποφυγή της πληρωμής του φόρου, διαφέρει όμως ως προς τον τρόπο καθώς σε αυτή τη περίπτωση χρησιμοποιούνται τα λεγόμενα "κενά" του νόμου που ο νομοθέτης ενώ είχε πρόθεση να τα καλύψει για κάποιο λόγο δεν το έπραξε. Γι' αυτό και πολύ συχνά ως φοροαποφυγή καλείται "η νόμιμη φοροδιαφυγή". Επομένως στην περίπτωση της φοροαποφυγής συγκρούονται η πρόθεση των φορολογούμενων που είναι η φοροαποφυγή, με αυτή του νομοθέτη που δεν αποσκοπεί στην φοροαποφυγή ως αποτέλεσμα όμως τόσο η φοροαποφυγή όσο και η φοροδιαφυγή οδηγούν σε μείωση των φορολογικών εσόδων (Ernst & Young ,2016).

1.3.1 Χαρακτηριστικά φοροαποφυγής

Για να θεωρηθεί μία ενέργεια ως φοροαποφυγή πρέπει να υπάρχουν τα κάτωθι τρία τυπικά χαρακτηριστικά:

- Η ενέργεια να έχει στόχο την αποφυγή φόρου και όχι την επίτευξη οικονομικού στόχου
- Η ενέργεια πρέπει να εκμεταλλεύεται τα λεγόμενα παραθυράκια του νόμου
- Διακρίνεται από μυστικότητα. Όσοι φοροαποφεύγουν επιθυμούν να μην γίνεται γνωστό σε τρίτους και φυσικά στις φορολογικές αρχές (Τσάτσος2012, Βαβούρας2004).

1.4 Παραοικονομία

Αξίζει να σημειωθεί ότι για την έννοια της παραοικονομίας έχουν αποδοθεί από τους οικονομικούς ερευνητές πάρα πολλοί ορισμοί. Έχει αναφερθεί ως άτυπη οικονομία (informal economy), ανεπίσημη (unofficial) , κρυφή (hidden), μαύρη (black), μη καταγεγραμμένη (unrecorded), σκιώδης (shadow), υπόγεια (underground), γκριζα (grey), παράλληλη (parallel), διαδική (dual), μη παρατηρήσιμη οικονομία (unobserved), οικονομία του λυκόφωτος (moonlight) κ.λπ. (Τσάτσος, 2012).

Ως παραοικονομία νοείται το τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας που ασκείται λαθραία και παράνομα. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούνται όλες οι οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες δημιουργούν προστιθέμενη αξία και δεν καταγράφονται ενώ θα έπρεπε στο εθνικό προϊόν. Συνήθως ανακαλύπτεται όταν οι καταναλωτικές δαπάνες είναι υπερβολικά υψηλότερες από το καταγεγραμμένο εθνικό εισόδημα (Τσάτσος, 2012, Βαβούρας, 2004).

Βάσει του ορισμού αυτού:

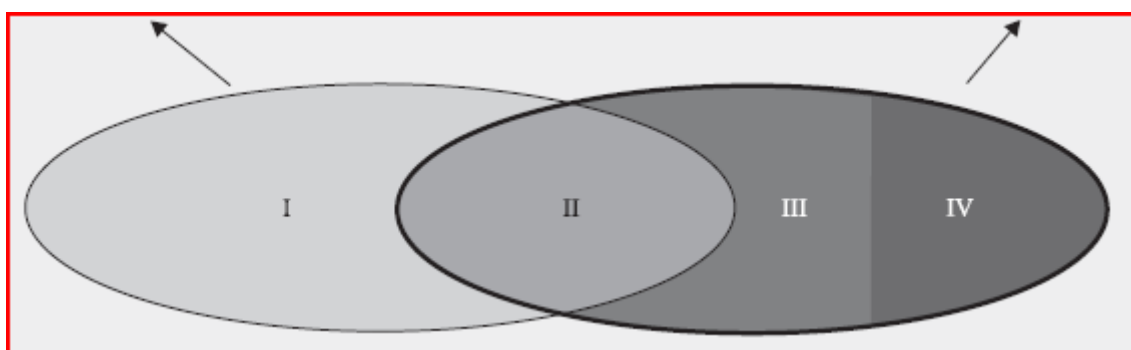
- Για να θεωρηθεί μία οικονομική δραστηριότητα ως παραοικονομία πρέπει να δημιουργεί προστιθέμενη αξία.
- Η δημιουργία προστιθέμενης αξίας είναι αναγκαία. Δραστηριότητες που δεν καταγράφονται στους εθνικούς λογαριασμούς όπως για παράδειγμα της νοικοκυράς, δεν περιλαμβάνονται στην παραοικονομία.
- Η μη καταγραφή οφείλεται είτε σε σκόπιμη ενέργεια μη δήλωσης της, είτε σε αδυναμία του συστήματος καταγραφής. Αποτελεί ένα φαινόμενο που τα τελευταία χρόνια παίρνει ολοένα και μεγαλύτερες διαστάσεις και έχει απασχολήσει πολλούς οικονομολόγους ερευνητές, καθώς συντελεί δραματικά στην μείωση των εσόδων μιας χώρας (Βαβούρας, 1990).

1.5 Σχέση παραοικονομίας και φοροδιαφυγής

Σε πολλές αναλύσεις και έρευνες συχνά συγχέεται η έννοια της φοροδιαφυγής με αυτή της παραοικονομίας. Αυτό συμβαίνει γιατί η φοροδιαφυγή και παραοικονομία αρκετές φορές συνυπάρχουν. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 1.2 μπορεί να υπάρξει παραοικονομία χωρίς φοροδιαφυγή, παραοικονομία και φοροδιαφυγή και φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία.

Σύνολο παραοικονομίας

Σύνολο φοροδιαφυγής

Πηγή: Καλυβιανάκης κ.α, 1993 στο Τράπεζα της Ελλάδας Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35

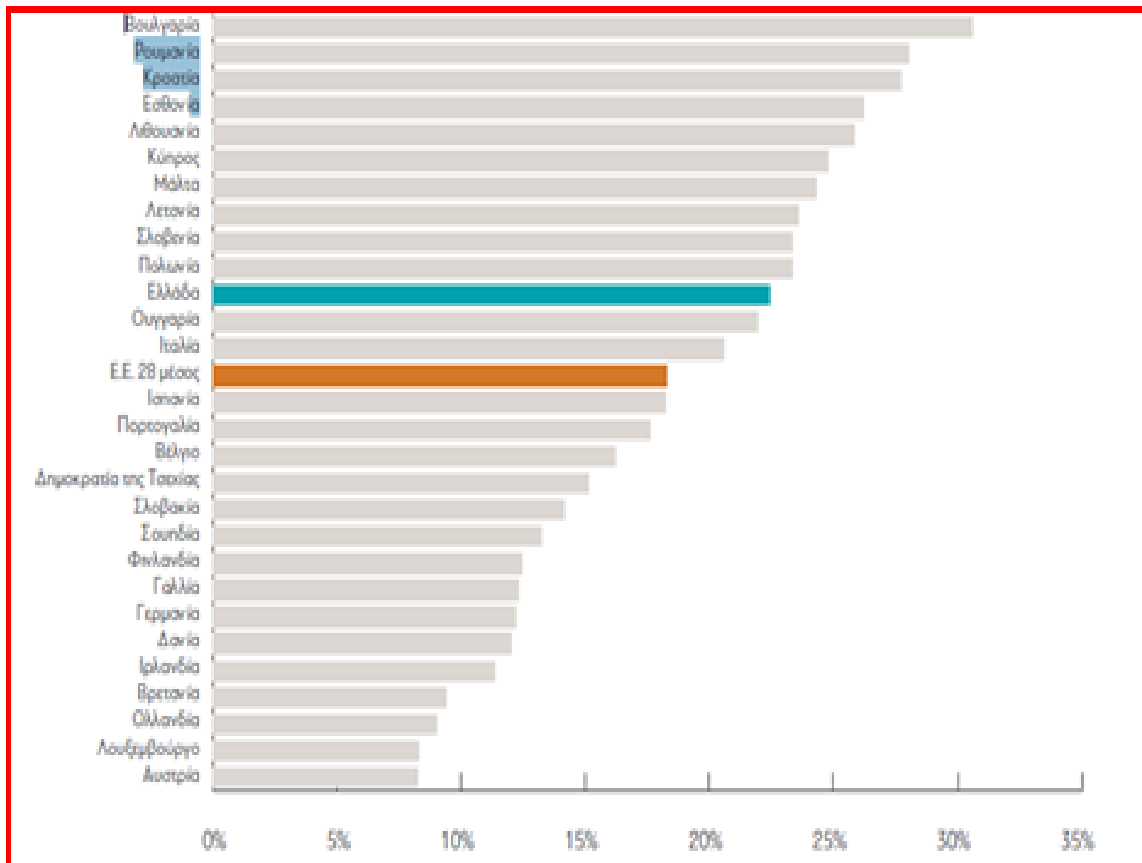
Διάγραμμα 1.2

Σχέση παραοικονομίας και φοροδιαφυγής

- I. Οικονομική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται, αλλά τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δηλώνονται (αποδίδονται) στην εφορία. Παραοικονομία χωρίς φοροδιαφυγή.
- II. Οικονομική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται και τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δεν δηλώνονται(αποδίδονται) στην εφορία. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή.
- III. Η προστιθέμενη αξία καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, αλλά τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δεν δηλώνονται(αποδίδονται) στην εφορία πχ αγροτική παραγωγή και οικοδομική δραστηριότητα. Φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία.
- IV. Το τμήμα της φοροδιαφυγής που δεν συνδέεται με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα πχ. Φοροδιαφυγή στις μεταβιβαστικές πληρωμές, στην φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών, στα τέλη κυκλοφορίας. Φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία.

Είναι γνωστό ότι η παραοικονομία στην χώρα μας παίρνει ολοένα και μεγαλύτερες διαστάσεις και αποτελεί μία από τις βασικές αιτίες της οικονομικής κρίσης που διανύουμε.

Για τον λόγο αυτό η προσπάθεια μείωσης του μέγεθος της παραοικονομίας αποτελεί απαίτηση των εταίρων μας και συμπεριλαμβάνεται στο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα. Σύμφωνα με τα στοιχεία του επόμενου διαγράμματος, το μέγεθος παραοικονομίας της Ελλάδας το έτος 2015 έφθασε περίπου το 22,4% του ΑΕΠ. Το κράτος δηλαδή στερείται φορολογικά έσοδα που ανέρχονται περίπου στα 40 δισεκατομμύρια ευρώ.

Πηγή: Schneider F. (2015) Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments, mimeo, Department of Economics, Johannes Kepler University & EUROSTAT στο Ernst & Young.

Διάγραμμα 1.3

Παραοικονομία ως Ποσοστό του ΑΕΠ 2015, ΕΕ-28

Εντοπίζεται κυρίως ως ακολούθως:

- Αμοιβές από εργασία (π.χ. δεύτερη απασχόληση, εργασία ανέργων που λαμβάνουν το επίδομα ανεργίας), συμβάλλοντας στην μεγέθυνση του φαινομένου της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής.
- Έσοδα από παράνομες, εγκληματικές δραστηριότητες. Παραδείγματα σ' αυτή την περίπτωση είναι το λαθρεμπόριο(τσιγάρα, ποτά, καύσιμα, ναρκωτικά κλπ) το εμπόριο αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών, είτε χωρίς την έκδοση των νόμιμων παραστατικών, είτε χωρίς την απαιτούμενη από νόμο άδεια, η τοκογλυφία, το μαύρο χρήμα από οποιαδήποτε πηγή και αν προέρχεται.

Συνεκτιμώντας όλες τις παραπάνω αρνητικές επιπτώσεις καθώς και την με γεωμετρική πρόοδο αύξηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, κρίνεται σκόπιμη η καθιέρωση προγράμματος καταπολέμησης τους με συνεχή αναβάθμιση της

φορολογικής διοίκησης δίνοντας επίσης μεγάλη βάση και στην ψυχολογία του φορολογούμενου, με άλλες λέξεις την φορολογική συμμόρφωση του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Εισαγωγή στην Φορολογική Συμμόρφωση

Σε ένα ιδανικό φορολογικό σύστημα, που τα πάντα λειτουργούν ικανοποιητικά, οι φορολογούμενοι, οικειοθελώς, δηλώνουν τα εισοδήματά τους και πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν, απολαμβάνοντας γενικές αντιπαροχές από το κράτος. Χρησιμοποιείται ο όρος γενική αντιπαροχή διότι δίνεται προς το κοινωνικό σύνολο και όχι στον κάθε φορολογούμενο χωριστά. Παραδείγματα των αντιπαροχών αποτελούν, οι υπηρεσίες της δημόσιας εκπαίδευσης, της δημόσιας υγείας, της οδικής ασφάλειας, της αστυνομίας, οι κοινωνικές παροχές κλπ. Το κράτος σε αυτή την οικονομία παρεμβαίνει μόνο για να επιβάλει τους φόρους και να παρέχει τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Τι γίνεται όμως στην περίπτωση που σε μία κοινωνία το φορολογικό σύστημα δεν λειτουργεί ιδανικά;

Λαμβάνοντας υπόψη ότι: 1) μέσω της επιβολής των φόρων μεταβιβάζονται πόροι ιδιωτών προς το δημόσιο τομέα χωρίς όμως ειδική αντιπαροχή ή αντάλλαγμα προσωπικά και για κάθε πολίτη χωριστά, 2) ο χαρακτήρας των φόρων είναι αναγκαστικός και όχι εθελοντικός, 3) δεν υφίσταται άμεση αντιπαροχή, 4) μειώνεται το διαθέσιμο εισόδημα των φορολογούμενων, γίνεται εύκολα κατανοητό ότι οι φόροι δεν γίνονται αποδεκτοί και προκαλούν αντιδράσεις στους φορολογούμενους. Οι αντιδράσεις τους εκφράζονται με την μη φορολογική τους συμμόρφωση τους. (Χατζηδήμα, 2015, Τσάτσος, 2012, Καούνης, 2003).

Με τον όρο φορολογική συμμόρφωση εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο οι φορολογούμενοι αντιδρούν στην επιβολή φόρων, κατά πόσο δηλαδή οικειοθελώς αποδίδουν τους φόρους που τους επιβάλλονται. Σύμφωνα με την Αμερικάνικη Εσωτερική Υπηρεσία Εσόδων (Internal Revenue Service - IRS), οι φορολογούμενοι συμμορφώνονται όταν: 1) υποβάλλουν τις φορολογικές του δηλώσεις εμπρόθεσμα, 2) στις εν λόγω φορολογικές δηλώσεις, αποτυπώνονται με ακρίβεια τα εισοδήματα που προκύπτουν και 3) η καταβολή των αναλογούντων φόρων που προκύπτουν γίνεται έγκαιρα και με την θέληση τους. Σε περίπτωση που κάποια από τις παραπάνω υποχρεώσεις δεν εκπληρώνεται τότε θεωρούμε ότι οι φορολογούμενοι δεν συμμορφώνονται (Λάζος, 2012).

Πρόκειται λοιπόν για έννοια που είναι άμεσα συνδεδεμένη με την φοροδιαφυγή, καθώς η μη φορολογική συμμόρφωση αυξάνει τα επίπεδα της φοροδιαφυγής σε μία χώρα δημιουργώντας το φορολογικό κενό⁴.

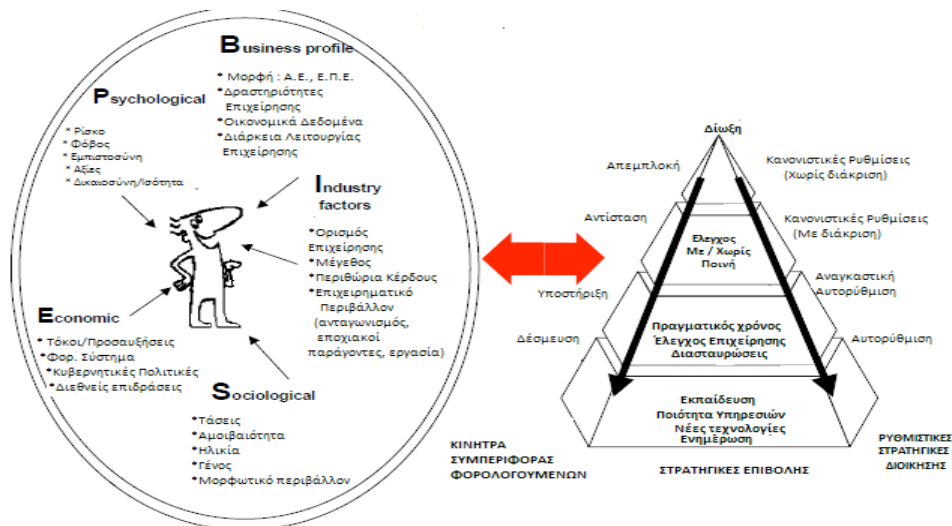
Οι χώρες που παρουσιάζουν χαμηλό επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης έχουν και τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής⁵. Προκειμένου το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης να βελτιωθεί, πρέπει να ερευνηθούν οι συμπεριφορές των φορολογούμενων απέναντι στην φορολογική διοίκηση, καθώς και η σχέση που υπάρχει μεταξύ των πολιτών και του κράτους. Για τον λόγο αυτό οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για την φορολογική συμμόρφωση, εστιάζουν στην ψυχολογία των φορολογούμενων και στον βαθμό εμπιστοσύνης που υφίσταται μεταξύ κράτους και πολιτών.

2.2. Αποτελέσματα ερευνών για την φορολογική συμμόρφωση

Σύμφωνα με το Αυστραλιανό μοντέλο φορολογικής συμμόρφωσης (Murphy, 2004) η φορολογική συμμόρφωση αποτελείται από τρεις βασικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας, αφορά την κατανόηση του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο λειτουργεί ο φορολογούμενος. Ο δεύτερος άξονας αφορά την στάση των πολιτών έναντι των φορολογικών υποχρεώσεων τους (αριστερό κομμάτι της πυραμίδας) και ο τρίτος το εύρος των κανονιστικών στρατηγικών (δεξί κομμάτι της πυραμίδας).⁶

⁴ Tax gap: διαφορά μεταξύ των καταβληθέντων φόρων και των οφειλόμενων

^{5,6} http://www.poedoy.gr/fe/forologies/AR_ME/%CE%A6%CE%9F%CE%A1%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97_%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%9C%CE%9F%CE%A1%CE%A6%CE%A9%CE%A3%CE%97_2012.pdf

Πηγή: Morphy, 2004 στο: FISCALIS, 2011

Διάγραμμα 2.1

Αυστραλιανό Μοντέλο Φορολογικής Συμμόρφωσης

Τον Οκτώβριο του 2009 πραγματοποιήθηκε στην Στοκχόλμη μία συνάντηση εργασίας στα πλαίσια του προγράμματος FISCALIS με τίτλο «Βοηθώντας τους φορολογούμενους να τα πράττουν όλα ορθά από την αρχή». Στο πλαίσιο της έρευνας αυτής αναζητήθηκαν τα αίτια της μη φορολογικής συμμόρφωσης. Μία παραδοχή που έγινε στηρίχθηκε στην πρόταση μέτρων που μπορούν να επηρεάσουν την μελλοντική συμπεριφορά των φορολογούμενων έτσι ώστε να συμμορφωθούν φορολογικά. Παραδείγματα τέτοιων μέτρων αποτελούν:

- Η αιτία που δημιουργήθηκε ο φόρος

Πρέπει να αναζητηθεί η γενεσιουργός αιτία του φόρου, για ποιον λόγο δηλαδή επιβάλλεται ο φόρος (π.χ. φόρος λόγω πώλησης περιουσιακών στοιχείων, μεταβίβασης εταιρικών μεριδίων ή άλλης εμπορικής δραστηριότητας). Τα πραγματικά αυτά περιστατικά πρέπει να παρακολουθούνται από την φορολογική διοίκηση, προκειμένου να συγκεντρώνονται οι απαραίτητες πληροφορίες για την βελτίωση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης. Το μειονέκτημα του μέτρου αυτού, είναι ότι η συλλογή αυτών των πληροφοριών αποτελεί δαπανηρό μέτρο για την φορολογική διοίκηση.

- Οι φορολογικές διαδικασίες

Μόνο όταν οι φορολογικές διαδικασίες τηρούνται ορθά, οι φορολογικές δηλώσεις υποβάλλονται με ακρίβεια και πληρώνονται με συνέπεια οι φόροι, επιτυγχάνεται η φορολογική συμμόρφωση. Η φορολογική διοίκηση ελέγχει τις διαδικασίες αυτές,

γεγονός όμως που δημιουργεί μεγάλο κόστος συμμόρφωσης, λόγω κυρίως της πολυπλοκότητας της νομοθεσίας.

- Νομοθεσία

Οι αλλαγές στην νομοθεσία μπορούν να δημιουργήσουν κίνητρα στους φορολογούμενους και κατά συνέπεια να βοηθήσουν στην βελτίωση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης. Από την άλλη πλευρά οι συχνές αλλαγές στην νομοθεσία αποτελούν μία μέθοδο δαπανηρή χωρίς να μπορεί να αποκλειστεί η φοροδιαφυγή, ειδικά όταν αυτός που επιχειρεί να φοροδιαφύγει έχει πολύ ισχυρά κίνητρα. Επιπρόσθετα μία αυστηρή φορολογική νομοθεσία δεν γίνεται κοινωνικά αποδεκτή προκαλώντας αρνητικές επιπτώσεις στην φορολογική συμμόρφωση.

- Εκπαίδευση/ πληροφόρηση

Έχει αποδειχθεί, ότι όταν η διοίκηση πληροφορεί και υποστηρίζει τους φορολογούμενους, αυξάνονται τα επίπεδα της φορολογικής συμμόρφωσης, καθώς ενισχύεται η εικόνα της δικαιοσύνης και της εμπιστοσύνης από την πλευρά της διοίκησης. Από την άλλη πλευρά όμως, η υποστήριξη της διοίκησης μπορεί να μην φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθώς είτε ο φορολογούμενος μπορεί να μην την καταλάβει, είτε η χρονική στιγμή να μην είναι η κατάλληλη. Η εκπαίδευση του φορολογούμενου μπορεί να πραγματοποιηθεί με δύο τρόπους :1) μαζική εκπαίδευση 2) η εκπαίδευση πρόσωπο με πρόσωπο. Στην πρώτη περίπτωση η μαζική εκπαίδευση μπορεί να μην είναι δαπανηρή, διατρέχεται όμως μεγάλος κίνδυνος να μην έχει την επιθυμητή επιρροή. Στην δεύτερη περίπτωση η εκπαίδευση είναι δαπανηρή, έχει όμως πολύ μεγαλύτερη επιρροή. Τίθεται λοιπόν το δίλημμα στην φορολογική διοίκηση για το ποια από αυτές τις μεθόδους εκπαίδευσης θα επιλέξει.

- Η ψυχολογία του φορολογούμενου

Η συμπεριφορά του φορολογούμενου επηρεάζεται από πραγματικά περιστατικά, διαδικασίες και νομοθεσία. Η εκπαίδευση επίσης, επηρεάζει την συμπεριφορά του φορολογούμενου σε σχέση με την φορολογική του συμμόρφωση. Επιπρόσθετα η συμπεριφορά του φορολογούμενου επηρεάζεται όταν πληροφορείται για το τι κάνουν οι άλλοι φορολογούμενοι, ένας άλλος τρόπος επιρροής είναι η προσωπική επαφή, η πειθώ, η γραπτή ή ηλεκτρονική επικοινωνία(επιστολή, email). Όποια μέθοδος και αν χρησιμοποιηθεί πρέπει να σχετίζεται με τον λόγο που δεν συμμορφώνεται φορολογικά ο πολίτης.

Επιπρόσθετα στην εν λόγω συνάντηση διεξήχθη έρευνα βασιζόμενη στην βοήθεια των φορολογούμενων να συμμορφώνονται από την αρχή φορολογικά μέσα από την καθημερινή δράση της διοίκησης. Στο πλαίσιο αυτό κατατέθηκαν οι εξής προτάσεις:

- Κατανόηση του φορολογούμενου

Προκειμένου να συμμορφωθεί φορολογικά ο πολίτης απέναντι στις φορολογικές του υποχρεώσεις πρέπει να αναζητηθεί τι ωθεί τον φορολογούμενο στην συμμόρφωση του ή αντίθετα στην μη συμμόρφωση του. Κρίνεται επομένως σημαντικό να διερευνηθεί η φορολογική συμπεριφορά.

- Κατηγοριοποίηση φορολογουμένων ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν

Σημαντικό βήμα για την κατανόηση της φορολογικής συμπεριφοράς αποτελεί η κατηγοριοποίηση των φορολογουμένων. Μέθοδοι ομαδοποίησης των κατηγοριών αποτελούν η επαγγελματική ιδιότητα των φορολογούμενων (αν είναι άνεργος, ελεύθερος επαγγελματίας, μισθωτός, συνταξιούχος κλπ), το οικονομικό μέγεθος της επαγγελματικής του δραστηριότητας (το ύψος του μισθού ή του συνολικού τζίρου), η περιουσιακή του κατάσταση (ακίνητη και κινητή περιουσία), τα περιστατικά ζωής, τη θέληση ή και τη δυνατότητα που έχει για συμμόρφωση. Χώρες που έχουν ομαδοποιήσει τους φορολογούμενους σύμφωνα με τα παραπάνω κριτήρια έχουν αντλήσει τις πληροφορίες τους από τις επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές των φορολογούμενων τους.

- Συνεργασία προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο αποτέλεσμα

Η φορολογική διοίκηση είναι η πλέον αρμόδια να διενεργήσει φορολογικό έλεγχο. Κρίνεται όμως απαραίτητη η συνεργασία της με άλλες αρχές (επιμελητήρια, τράπεζες, σύμβουλοι επιχειρήσεων, λογιστές) προκειμένου να επηρεάσουν την συμμόρφωση των φορολογούμενων.

2.3 Συμπεριφορά των φορολογούμενων

Βάσει των στοιχείων της έρευνας που πραγματοποιήθηκε κατά την διάρκεια του προγράμματος FISCALIS, το έτος 2011, με θέμα την φορολογική συμμόρφωση και τις βέλτιστες πρακτικές για την είσπραξη δημοσίων εσόδων, η συμπεριφορά των φορολογούμενων κατά την επιβολή των φόρων κατηγοριοποιείται ως εξής:

➤ Δέσμευση: Αναφέρεται στους συνεπείς φορολογούμενους. Είναι ικανοί, έτοιμοι και πρόθυμοι να συμμορφωθούν, καθώς θεωρούν ηθική τους υποχρέωση να

πληρώσουν του φόρους. Δεν επηρεάζονται από το κοινωνικό περιβάλλον, από τις κυβερνήσεις καθώς και από το ύψος των φόρων . Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει όσους συμμορφώνονται φορολογικά και επομένως η φορολογική διοίκηση δεν χρειάζεται να παρέμβει.

➤ Υποστήριξη : Φορολογούμενοι που ενδέχεται να μην είναι ικανοποιημένοι από το φορολογικό σύστημα αναγνωρίζουν όμως ότι η καταβολή των φόρων αποτελεί συνέχεια της ύπαρξής τους στο κοινωνικό σύνολο και αποδέχονται τον ρόλο τους ως φορολογούμενοι. Η φορολογική διοίκηση επεμβαίνει για να διευκρινίσει την αναγκαιότητα της επιβολής των φόρων και να απλουστεύσει τις διαδικασίες.

➤ Αντίσταση: Φορολογούμενοι που θεωρούν ότι υπάρχει μια σχέση ανταγωνισμού με την φορολογική διοίκηση. Δεν αναγνωρίζουν τον συμβουλευτικό ρόλο της αλλά πιστεύουν ότι παρεμβαίνει μόνο ελεγκτικά. Η αντίδραση τους τις περισσότερες φορές οδηγεί στην μη συμμόρφωση με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις όπου αυτό «επιτρέπεται». Η φορολογική διοίκηση παρεμβαίνει με την επιβολή αυστηρότερων ποινών.

➤ Απεμπλοκή: Κατηγορία φορολογούμενων που δεν συμμορφώνονται στους φόρους που τους επιβάλλονται καθώς θεωρούν ότι αποκλείεται να γίνουν αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές, Στην περίπτωση αυτή η φορολογική διοίκηση παρεμβαίνει με όλα τα μέσα που διαθέτει για να συμμορφώσει τους μη συνεπείς φορολογούμενους, (Υπουργείο Οικονομικών , Fiscalis, 2011).

2.4 Παράγοντες που οδηγούν στην φορολογική ή μη συμμόρφωση

Οι παράγοντες της μη φορολογικής συμμόρφωσης δεν παρεκκλίνουν πολύ από τους παράγοντες που οδηγούν στη φοροδιαφυγή, για το λόγο αυτό εξάλλου όπως προαναφέρθηκε η φορολογική συμμόρφωση επηρεάζει άμεσα την φοροδιαφυγή.

➤ Η πιθανότητα εντοπισμού από τις φορολογικές αρχές

Βάσει των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί και δεδομένου ότι η φορολογική συμμόρφωση βασίζεται στην συμπεριφορά - ψυχολογία του ατόμου, βασικότερος παράγοντας αποτελεί η πιθανότητα εντοπισμού του ατόμου από τις φορολογικές αρχές. Πιο συγκεκριμένα, ο φορολογούμενος, δεν θα επιλέξει να φοροδιαφύγει όταν γνωρίζει ότι θα ανακαλυφθεί και θα επιβληθούν σε βάρος του πρόστιμα. Η πιθανότητα εντοπισμού των φοροφυγιάδων εξαρτάται από δύο παράγοντες: 1) από την πιθανότητα που υπάρχει να ελεγχθούν οι φορολογούμενοι και 2) από την πιθανότητα να

ανακαλυφθούν από τον έλεγχο φορολογικές παραβάσεις. Στην πρώτη περίπτωση η πιθανότητα ελέγχου εξαρτάται από τα κριτήρια που έχουν τεθεί για την επιλογή αυτών που θα ελεγχθούν, καθώς και από την γενικότερη φορολογική πολιτική. Στην δεύτερη περίπτωση η πιθανότητα να ανακαλυφθούν τα φορολογικά παραπτώματα, εξαρτάται από παράγοντες , όπως είναι ο τρόπος που διενεργούνται οι έλεγχοι , η οργάνωση τους κλπ. Όσο οι πιθανότητες εντοπισμού αυξάνονται και ειδικότερα όταν συνδυάζονται με επιβολή ποινής τόσο αυξάνεται και το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης.

➤ Φορολογική δικαιοσύνη

Σύμφωνα με την αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης στα δημόσια οικονομικά βάρη πρέπει να μετέχουν ανεξαρτήτως, όλοι οι πολίτες μιας χώρας. Κατ'εξάιρεση είναι δυνατή η προνομιακή μεταχείριση κάποιων ατόμων ή ομάδων ή δραστηριοτήτων εφόσον συντρέχουν αυστηρά και κοινωνικώς αποδεκτά κριτήρια. Η φορολογική διοίκηση πρέπει να εξασφαλίζει ίση φορολογική αντιμετώπιση των ίσων και διαφορετική φορολογική αντιμετώπιση όσων έχουν διαφορετικές προσωπικές και οικονομικές συνθήκες. Πρόκειται εξάλλου και για αρχή που ενσωματώνεται στο Σύνταγμα διαμορφώνοντας το ηθικό καθήκον των πολιτών. Οι φορολογούμενοι όταν αναγνωρίζουν ότι οι φόροι επιβάλλονται σύμφωνα με την αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης, δύσκολα θα σκεφτούν να φοροδιαφύγουν.

➤ Το επίπεδο της φορολογικής συνείδησης των φορολογούμενων

Η φορολογική συμμόρφωση εξαρτάται από την κουλτούρα των πολιτών. Είναι αποδεκτό ότι η συμπεριφορά των φορολογούμενων επηρεάζεται από την συμπεριφορά του κοινωνικού περιβάλλοντος. Σε έθνη όπου ο κοινωνικός περίγυρος φοροδιαφεύγει, έχει παρατηρηθεί ότι οι πολίτες δεν συμμορφώνονται φορολογικά επηρεαζόμενοι από την συμπεριφορά του περιβάλλοντος τους.

➤ Η κωδικοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας

Λόγω της πληθώρας των εγκυκλίων, νόμων, διατάξεων καθίσταται δύσκολο τόσο στον πολίτη όσο και στην διοίκηση να γνωρίζει το εύρος της φορολογικής νομοθεσίας. Επιπρόσθετα, οι φορολογικές ρυθμίσεις αναφέρονται συνήθως σε τροποποιήσεις διατάξεων που έχουν θεσπιστεί, οι οποίες μπορεί επίσης να έχουν υποστεί αλλεπάλληλες τροποποιήσεις. Για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη κωδικοποιημένης νομοθεσίας. Η κωδικοποίηση θα βοηθήσει στην αποκάλυψη πτυχών του φορολογικού συστήματος, που ενδεχομένως δεν είναι ορατές και επηρεάζουν σημαντικά την

λειτουργία του, αλλά από την άλλη πλευρά επηρεάζουν και την στάση των φορολογούμενων απέναντι του. Οι εν λόγω κωδικοποιήσεις πρέπει να είναι διαθέσιμες σε οποιονδήποτε χρειάζεται να τις γνωρίζει. Πολύ συχνά η μη ορθή εφαρμογή του νόμου δεν οφείλεται σε δόλο αλλά σε ελλιπή πληροφόρηση. Κατά συνέπεια όταν το φορολογικό σύστημα είναι ασαφές, δημιουργείται στους φορολογούμενους ένα αίσθημα ανασφάλειας εάν γνωρίζουν και εφαρμόζουν ορθά τους νόμους.

➤ Το κόστος διαχείρισης

Σύμφωνα με τον κανόνα του κόστους διαχείρισης, οι φόροι πρέπει να είναι σχεδιασμένοι με τέτοιο τρόπο ώστε το κόστος διαχείρισης τους να είναι χαμηλό. Όσο χαμηλότερο είναι το κόστος διαχείρισης, τόσο μεγαλύτερα τα φορολογικά έσοδα και κατά συνέπεια τα ποσά που θα διατεθούν για την παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών. Στην περίπτωση που μεγάλο μέρος των δημοσίων εσόδων απορροφάται στο κόστος διαχείρισης, οι φορολογούμενοι δεν θα είναι ικανοποιημένοι από τα παρεχόμενα δημόσια αγαθά και υπηρεσίες, και πιθανότατα να αντιδράσουν με την μη συμμόρφωση τους φορολογικά.

➤ Το κόστος συμμόρφωσης

Το κόστος συμμόρφωσης των φορολογούμενων πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά την λήψη μέτρων φορολογικής πολιτικής. Όταν η φορολογική νομοθεσία είναι περίπλοκη και δυσνόητη για τους φορολογούμενους και η συμμόρφωση απαιτεί χρονοβόρες διαδικασίες, το πλαίσιο των νόμων διέπεται από διαφορετικές ερμηνείες και δημιουργεί αμφισβητήσεις, τότε καταφεύγουν σε τρίτους ακόμα και για τις πιο απλές διαδικασίες. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίου, σχεδόν το 83% των φορολογούμενων καταφεύγουν σε ειδικούς προκειμένου να είναι συνεπείς με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Αξίζει να αναφερθεί ότι χρήση των ειδικών κάνουν όλοι οι φορολογούμενοι ανεξαρτήτως ηλικίας, κοινωνικής τάξης και εισοδηματικού επιπέδου. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ακόμα και οι μισθωτοί που οι φορολογικές τους δηλώσεις είναι απλές, σε ποσοστό 68% χρησιμοποιούν τους ειδικούς. Το αίσθημα που καλλιεργείται στους φορολογούμενους είναι η αδυναμία κατανόησης του φορολογικού συστήματος που σε συνδυασμό με το κόστος που επιβαρύνονται προκειμένου να συμμορφωθούν, δημιουργεί αντιδράσεις με αποτέλεσμα προκειμένου να αποφύγουν το κόστος ενός ειδικού, να καθίσταται πιθανή η μη φορολογική τους συμμόρφωση (Τσάτσος, 2012).

2.5 Νομικό πλαίσιο

Μέχρι σήμερα πληθώρα νόμων έχουν εφαρμοσθεί για να καταπολεμήσουν την φοροδιαφυγή και κατ' επέκταση να βελτιώσουν το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης. Ενδεικτικά αναφέρουμε μέρος αυτών, με τις σημαντικότερες διατάξεις που τροποποίησαν, αντικατέστησαν ή πρόσθεσαν:

- Ν.1882/90 "Περί μέτρων για την περιστολή της φοροδιαφυγής, διαρρυθμίσεων στην άμεση και έμμεση φορολογία και άλλες διατάξεις" που μεταξύ άλλων αναφέρεται:
 - ✓ Στον φορολογικό έλεγχο και πιο συγκεκριμένα στην υποχρέωση διενέργειας ελέγχους στις υποθέσεις που υπάγονται στο δείγμα για έλεγχο,
 - ✓ Στον προσωρινό έλεγχο που υπάγονται όσες υποθέσεις δεν είναι στο δείγμα
 - ✓ Στην διοικητική επίλυση των διαφορών
 - ✓ Στην αναπροσαρμογή των προστίμων και προσαυξήσεων, ώστε να τιμωρούνται αυστηρότερα όσοι δεν υποβάλλουν ή υποβάλλουν εκπρόθεσμα ή ανακριβή δήλωση φορολογίας εισοδήματος.(ΠΟΛ.1165/26.7.1990)
- ΠΟΛ.1232/27.10.1992 «Παροχή διευκρινήσεων για την πάταξη της φοροδιαφυγής του νόμου 2065/1992» που μεταξύ άλλων περιλαμβάνει τις κάτωθι ρυθμίσεις:
 - ✓ Απαγόρευση από τις αρμόδιες Δ.Ο.Υ παραλαβής δηλώσεων καθώς και έκδοσης πιστοποιητικών για μεταβίβαση φορολογικών στοιχείων και δέσμευση από τα πιστωτικά ιδρύματα του 50% των καταθέσεων, όταν υφίσταται μεγάλα ποσά φορολογικών παραβάσεων ή όταν δεν έχουν αποδοθεί μεγάλα ποσά παρακρατούμενων φόρων – τελών, εισφορών
 - ✓ Ποινικές και διοικητικές κυρώσεις για μη απόδοση παρακρατούμενων φόρων.
 - ✓ Αναστολή λειτουργίας καταστημάτων επιτηδευματιών, όταν διαπιστώνονται παραβάσεις όπως :έκδοση πλαστών ή εικονικών τιμολογίων, τήρηση ανεπίσημων βιβλίων και στοιχείων, μη έκδοση του φορολογικού στοιχείου για την πώληση ή διακίνηση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών, η χωρίς άδεια της αρμόδιας Φορολογικής Αρχής άσκηση επαγγέλματος, η άσκηση επαγγέλματος σε διεύθυνση που δε δηλώθηκε ή σε διαφορετική από αυτή που δηλώθηκε.
 - ✓ Προσυπογραφή δηλώσεως φόρου εισοδήματος και παρακρατούμενων φόρων από το λογιστή.
 - ✓ Κίνητρα ειλικρίνειας : Στην περίπτωση που καταγγελλεί από επιτηδευματία ή άλλο φορολογούμενο και αποδειχθεί, δωροδοκία τελούμενη από υπάλληλο Φορολογικής Αρχής κατά την άσκηση των καθηκόντων του, ο επιτηδευματίας ή άλλος

φορολογούμενος από τον οποίο ζητήθηκε η δωροδοκία απαλλάσσεται των προστίμων προσαυξήσεων και ποινικών κυρώσεων για τις παραβάσεις εκείνες που εσκοπείτο η συγκάλυψη.

✓ Ποινικές κυρώσεις και επιβολή χρηματικής ποινής σε βάρος προσώπων, τα οποία ενεργούν τις πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο αυτό με σκοπό τη φοροδιαφυγή των ιδίων ή τρίτων προσώπων.

✓ Ρύθμιση υπηρεσιακών θεμάτων οικονομικών υπαλλήλων: προσδιορίζονται οι συνέπειες και καθορίζονται οι κυρώσεις και ποινές που θα επιβάλλονται στους οικονομικούς υπαλλήλους που διαπράττουν το σοβαρότατο αδίκημα της δωροδοκίας, αποτέλεσμα του οποίου είναι η παραπομπή στη δικαιοσύνη.

✓ Συνυπευθυνότητα ιδιωτών και επιβολή κυρώσεων για αγορά ειδών ή αποδοχή υπηρεσιών χωρίς φορολογικά στοιχεία.

• Νόμος 2523/1997 που καθορίζει της διοικητικές και ποινικές κυρώσεις στην φορολογική νομοθεσία και περιλαμβάνει μεταξύ άλλων διατάξεις που αφορούν:

- ✓ τους πρόσθετους φόρους και τον χρόνο υπολογισμού τους,
- ✓ τα πρόστιμα,
- ✓ την διοικητική επίλυση της διαφοράς,
- ✓ την διασφάλιση συμφερόντων του δημοσίου σε περίπτωση φοροδιαφυγής καθώς και λοιπές διοικητικές, ειδικές και ποινικές κυρώσεις.

• Νόμος 3691/2008 για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και το ξέπλυμα του μαύρου χρήματος.

• Νόμος 3842/2010 για την «αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης και αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής» μεταξύ άλλων περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν:

- ✓ Διασύνδεση του Υπουργείου Οικονομικών με άλλους φορείς και υπουργεία ηλεκτρονικά, με υποχρέωση όλων για υποβολή κάθε στοιχείου οικονομικού ενδιαφέροντος
- ✓ Εφαρμογή τακτικών διασταυρώσεων ηλεκτρονικά
- ✓ Επιλογή των ελεγκτέων υποθέσεων βάσει του συστήματος ανάλυσης κινδύνου.
- ✓ Δημιουργία κατάλογου μορίων κινδύνου φοροδιαφυγής(point system), μέσω του οποίου διενεργούνται οι προληπτικοί και οι τελικοί έλεγχοι αναφορικά με την τήρηση της φορολογικής νομοθεσίας.
- ✓ Έλεγχος και φορολόγηση των συναλλαγών με εξωχώριες εταιρείες.
- ✓ Προωθείται η σταδιακή εφαρμογή της ηλεκτρονικής τιμολόγησης, ηλεκτρονικής

διακίνησης τιμολογίων, τόσο σε επίπεδο επιχειρήσεων όσο και μεταξύ επιχειρήσεων και δημοσίου.

- ✓ Από 01/01/2011 τίθενται σε ισχύει τα κάτωθι:
- Τα τιμολόγια άνω των 3.000,00€ τόσο μεταξύ των επιχειρήσεων όσο και μεταξύ επιχειρήσεων και δημοσίου θα γίνονται δεκτά μόνο ηλεκτρονικά.
- Οι συναλλαγές άνω των 1.500,00€ είτε μεταξύ ιδιωτών, είτε μεταξύ ιδιωτών και επιχειρήσεων είτε μεταξύ επιχειρήσεων δεν θα γίνονται δεκτές αν γίνονται με μετρητά. Οι εν λόγω συναλλαγές θα γίνονται δεκτές μόνο με την χρήση πιστωτικών ή χρεωστικών καρτών ή με δίγραμμες επιταγές.
- ✓ Εφαρμογή δραστικών μεθόδων συλλογής ανείσπρακτών οφειλών όπως: κατάσχεση περιουσιών, κατάσχεση εις χείρας τρίτων κτλ.
- ✓ Εφαρμόζεται για κάθε φυσικό πρόσωπο με ΑΦΜ το περιουσιολόγιο. Στον εν λόγω περιουσιολόγιο περιλαμβάνονται κυρίως ακίνητα, σκάφη, εναέρια μέσα μεταφοράς, μετοχές, αμοιβαία κεφάλαια και εταιρικά μερίδια.
- Τα φορολογικά έσοδα θα διοχετεύονται με διαφάνεια σε δράσεις αναδιανομής τους εισοδήματος, βελτιώνοντας το επίπεδο των κοινωνικών παροχών όπως η υγεία και η εκπαίδευση.
- Νόμος 3943/2011 για την «καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών» μεταξύ άλλων περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν:
 - ✓ Συνιστάται επιτροπή για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής: Η εν λόγω επιτροπή εγκρίνει το Εθνικό επιχειρησιακό πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα, παρακολουθεί, ελέγχει και συντονίζει την εφαρμογή του.
 - ✓ Συνιστάται επιτροπή αυτοτελής Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων, επιπέδου Διεύθυνσης, που υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Οικονομικών και εξετάζει την εμπλοκή των υπαλλήλων του υπουργείου οικονομικών σε ποινικά και πειθαρχικά αδικήματα και την πειθαρχική τους δίωξη.
 - ✓ Ορίζονται οικονομικοί εισαγγελείς για την εξακρίβωση κάθε είδους φορολογικών και οικονομικών εγκλημάτων αυτά διαπράττονται σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου.

- ✓ Συνιστάται το τμήμα διεθνούς διοικητικής συνεργασίας στον τομέα της άμεσης φορολογίας, που αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών καθώς και την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων.
- ✓ Ανανεώνεται το προσωπικό του ΣΔΟΕ
- ✓ Βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα του συστήματος ελέγχων καθορίζεται ο τρόπος διενέργειας ελέγχου από το γραφείο
- ✓ Δημοσιοποίηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο
- Ν.4174/2013 «φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις» με τις αλλαγές του ν.4337/2015 όπου ορίζονται μεταξύ άλλων τα αδικήματα φοροδιαφυγής, οι τόκοι και τα πρόστιμα, η παραπομπή των εγκλημάτων φοροδιαφυγής σε ποινική δίκη, και οι διαδικασίες προσφυγής.
- Νομός 4446/2016 «Πτωχευτικός κώδικας, Διοικητική Δικαιοσύνη, Τέλη Παράβολα, Οικειοθελής Αποκάλυψη Φορολογητέας Ύλης Παρελθόντων Ετών, Ηλεκτρονικές Συναλλαγές, τροποποιήσεις του ν.4170/2014 και άλλες διατάξεις» Πρόκειται για τον τελευταίο νόμο που τέθηκε σε εφαρμογή και μεταξύ άλλων περιλαμβάνει την οικειοθελή αποκάλυψη εισοδημάτων παρελθόντων ετών καθώς και τις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Πιο συγκεκριμένα:
 - ✓ Δίνεται η δυνατότητα στους φορολογούμενους να υποβάλλουν μη υποβληθείσες ή ανακριβώς ή ελλιπώς υποβληθείσες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος, με μείωση υπό προϋποθέσεις και κατά περίπτωση, από τις κατά νόμο αντίστοιχες επιβαρύνσεις(τόκοι, πρόσθετοι φόροι, πρόστιμα) ακόμα και αν δεν έχει εκδοθεί εντολή ελέγχου στο όνομα αυτών.
 - ✓ Καθιερώνεται η υποχρεωτική αποδοχή πληρωμών μέσω κάρτας, με στόχο την τροφοδότηση του υπουργείου οικονομικών με στοιχεία που αφορούν τις ηλεκτρονικές συναλλαγές των επιχειρήσεων.
 - ✓ Καθιέρωση ισχυρών κινήτρων για την διερεύνηση των πληρωμών μέσω της χρήσης κάρτας. Οι εν λόγω συναλλαγές μέσω καρτών συμβάλλουν στην διατήρηση του ποσού της μείωσης του φόρου, βάσει συγκεκριμένης κλίμακας και επίσης καθορίζεται πρόγραμμα δημόσιων κληρώσεων (λοταρία) που βασίζεται στις συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω κάρτας ή οποιουδήποτε ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής.
 - ✓ Μειώνεται από 1.500,00 σε 500,00 ευρώ το όριο των συναλλαγών μεταξύ καταναλωτών και επιχειρήσεων πάνω από το οποίο καθίσταται υποχρεωτική η χρήση πληρωμής με κάρτα ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο πληρωμής.

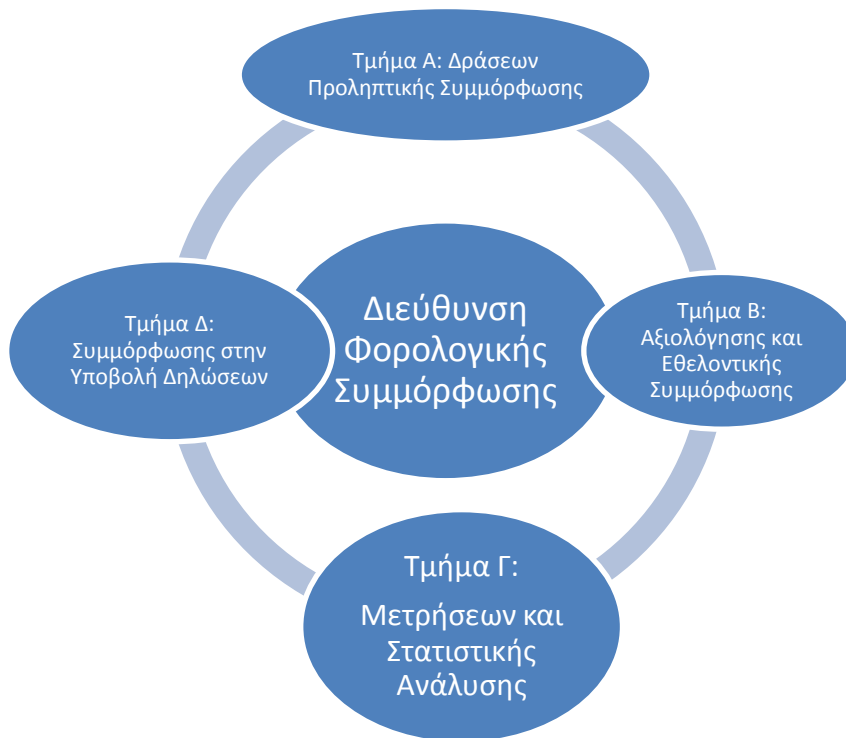
✓ Καταρτίζεται σύστημα μητρώων τραπεζικών λογαριασμών στην Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών: Πρόκειται για μηχανισμό που τροφοδοτείται με τα στοιχεία των ηλεκτρονικών συναλλαγών των επιχειρήσεων, διαμέσου των παροχών υπηρεσιών πληρωμών, ώστε να καταστεί ευκολότερη η διασταύρωση των στοιχείων συναλλαγών των επιχειρήσεων. Τα πιστωτικά ιδρύματα καθώς και όλα τα ιδρύματα και οι πάροχοι υπηρεσιών πληρωμών που αποδέχονται συναλλαγές με κάρτες πληρωμών, διασυνδέονται με το Σύστημα Μητρώων Τραπεζικών Πληρωμών και τροφοδοτούν με στοιχεία τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων. Οι επιχειρήσεις δηλώνουν μέσω του TAXISNET τους συνεργαζόμενους πάροχους πληρωμών, σε περίπτωση που μία επιχείρηση δεν δηλώσει συνεργαζόμενο πάροχο πληρωμών, τότε συνιστά υπόθεση υψηλής προτεραιότητας για έλεγχο.

Επιπρόσθετα βάσει της ΠΟΛ 1185/2011, τέθηκε σε εφαρμογή η δημοσιοποίηση κατάστασης φυσικών προσώπων, που οφείλουν προς το Δημόσιο ποσά άνω των 150.000,00€, βάσει των στοιχείων του πληροφοριακού συστήματος TAXIS.

2.6 Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων

Προκειμένου να βελτιωθεί το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης συστήθηκε με το ν.4002/2011 η αρμόδια Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης, υπαγόμενη στην Γενική Διεύθυνση της Φορολογικής Διοίκησης της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων. Οι αρμοδιότητες και το θεσμικό πλαίσιο της οποίας, καθορίζεται από το προεδρικό διάταγμα 111/2014(ΦΕΚ Α'178/29.08.2014) και από την απόφαση Δ6Α 1058864/8-4-2014.

Η διάρθρωση της διεύθυνσης Φορολογικής Συμμόρφωσης απεικονίζεται στο επόμενο διάγραμμα.

Διάγραμμα 2.2 Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης

Πηγή: <http://www.publicrevenue.gr/kpi/public/archive/29522/> επεξεργασμένο από την συγγραφέα.

Οι στόχοι και οι αρμοδιότητες των τμημάτων της Διεύθυνσης Φορολογικής Συμμόρφωσης είναι οι κάτωθι:

- Μέσω της αξιοποίησης των στοιχείων από τα πληροφοριακά συστήματα της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, Τρίτων Φορέων και πηγών, ο εντοπισμός των φορολογούμενων που δεν συμμορφώνονται είτε στην υποβολή δηλώσεων είτε στην καταβολή των οφειλών τους.
- Διενέργεια δράσεων εθελοντικής συμμόρφωσης μέσω της ανάπτυξης των κριτηρίων ανάλυσης κινδύνου.
- Λειτουργία τηλεφωνικού κέντρου ειδοποίησης φορολογούμενων με ανεκπλήρωτες υποχρεώσεις, βάσει των κριτηρίων ανάλυσης κινδύνου, με σκοπό την οικειοθελή συμμόρφωση τους.
- Προγραμματισμός, ανάληψη, σχεδιασμός στοχευμένων προληπτικών δράσεων συμμόρφωσης με σκοπό την ευαισθητοποίηση καθώς και την ενημέρωση των πολιτών σε φορολογικά ζητήματα, ώστε να καλλιεργηθεί η φορολογική συνείδηση.

- Η μέτρηση της αποδοτικότητας της Διεύθυνσης μέσω μελετών και ερευνών καθώς και η πραγματοποίηση προβλέψεων για την δράση της.⁷

2.7 Έρευνα

Στο πλαίσιο του προγράμματος δράσης «Σχεδιασμός και ανάπτυξη εκπαιδευτικών επιμορφωτικών προγραμμάτων για την καλλιέργεια της φορολογικής συνείδησης» πραγματοποιήθηκε έρευνα από την Διεύθυνση Φορολογική Συμμόρφωσης σε δείγμα εκπαιδευτικών Α/Βάθμιας και Β/Βάθμιας Εκπαίδευσης.

Κρίθηκε αναγκαίο, για την δημιουργία τέτοιων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών, καθώς έρχονται σε άμεση και καθημερινή επαφή με τους μαθητές και γνωρίζουν τις αντιδράσεις τους κατά την εισαγωγή μαθημάτων. Στόχος της έρευνας είναι να εντοπιστεί η στάση των εκπαιδευτικών ως προς την διδασκαλία του συγκεκριμένου προγράμματος, εάν πρέπει να προηγηθεί ειδική επιμόρφωση τους, καθώς και εάν το εν λόγω πρόγραμμα βρίσκεται εφαρμογή και μπορεί να ενταχθεί στις εφαρμοσμένες πρακτικές εκπαίδευσης.

2.8 Αποτελέσματα έρευνας

Το μεγαλύτερο ποσοστό 83% των εκπαιδευτικών, θεωρούν ότι η εισαγωγή τέτοιων εκπαιδευτικών προγραμμάτων έχει νόημα και μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής (ποσοστό 65%). Επιπλέον πιστεύουν πως η φορολογική συνείδηση δεν είναι πλήρως αναπτυγμένη, σχετίζεται με την κοινωνική συνείδηση, ξεκινά από νεαρές ηλικίες και είναι θέμα παιδείας .

Το πρόγραμμα μπορεί να εφαρμοσθεί εφόσον ο εκπαιδευτικός λάβει την απαιτούμενη επιμόρφωση. Ενθαρρυντικό επίσης είναι ότι 7 στους 10 εκπαιδευτικούς ενδιαφέρονται να διδάξουν το μάθημα. Από την άλλη πλευρά όμως, 1 στους 5 εκπαιδευτικούς αμφισβητεί την αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

Τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών , ο σχεδιασμός του προγράμματος σε συνεργασία με το ΙΕΠ και με κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πιλοτική εφαρμογή του σε σχολεία της επικράτειας , η αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής και στην συνέχεια η εφαρμογή του σε όλα τα σχολεία της επικράτειας.⁸

⁷ <http://www.publicrevenue.gr/kpi/public/archive/29522/>

⁸ <http://www.publicrevenue.gr/kpi/public/archive/29522/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Μεθοδολογία έρευνας

Συνεκτιμώντας όλα τα παραπάνω, κρίνεται απαραίτητο για την βελτίωση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης να διερευνηθεί η συμπεριφορά των φορολογούμενων στο σχέδιο δράσης των φορολογικών αρχών. Η μελέτη των αντιδράσεων αυτών θα αποτελέσει την βάση για τις προτάσεις σχεδιασμού ενός φορολογικού συστήματος, με τα υψηλότερα επίπεδα φορολογικής συμμόρφωσης.

Κατόπιν των αποτελεσμάτων των ερευνών που παρουσιάστηκαν στο 2^ο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, παρατηρούμε ότι, σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης έχουν μεταξύ άλλων, η παιδεία και η φορολογική συνείδηση των πολιτών, η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών και κράτους, η πιθανότητα εντοπισμού των παραβατών καθώς και η κωδικοποίηση των νόμων. Οι πολίτες είτε συμμορφώνονται φορολογικά ανεξάρτητα από τους παραπάνω παράγοντες, είτε επηρεαζόμενοι από τους εν λόγω παράγοντες αντιδρούν και δεν συμμορφώνονται φορολογικά. Με την παρούσα έρευνα εστιάζουμε στους λόγους που οι πολίτες επιλέγουν να μην συμμορφώνονται φορολογικά.

Συντάχθηκαν και διανεμηθήκαν 100 ερωτηματολόγια, τα οποία είτε συμπληρώθηκαν σε έντυπη μορφή, είτε αναρτήθηκαν μέσω κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιώντας την φόρμα του google docs. Το ερωτηματολόγιο, απευθύνεται σε ερωτώμενους ηλικιών κάτω των 18 έως και άνω των 65 ετών, ανεξαρτήτως φύλλου και επαγγελματικής κατάστασης. Το εύρος των ηλικιών είναι τόσο μεγάλο καθώς η φορολογική συμμόρφωση αφορά όλες τις ηλικιακές κατηγορίες. Επίσης διανεμήθηκε με δύο τρόπους, καθώς ειδικότερα στις ηλικίες 65 ετών και άνω, καθίσταται δύσκολη η συμπλήρωση του μέσω κοινωνικής δικτύωσης. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε για το διάστημα από 10/12/2016 έως και 28/02/2017 τα αποτελέσματα της οποίας καταχωρήθηκαν στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο αποτελείται από 31 ερωτήσεις εκ των οποίων οι πρώτες πέντε (5) ερωτήσεις αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων, ενώ οι είκοσι έξι (26) επόμενες αφορούν το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης τα χρόνια της κρίσης στην Ελλάδα. Σαφείς οδηγίες για την συμπλήρωση του δίνονται στην αρχή του ερωτηματολογίου, ενώ δεν

απαιτούνται παραπάνω από 10 λεπτά προκειμένου να απαντηθούν όλες οι ερωτήσεις. Επίσης πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι το δείγμα του ερωτηματολογίου, 100 συμμετέχοντες, αφορά ένα πολύ μικρό ποσοστό των πολιτών, γεγονός που περιορίζει και την έκταση των απαντήσεων.

3.2 Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματοποιηθείσες έρευνες για την φορολογική συμμόρφωση με την παρούσα έρευνα αναμένουμε οι ερωτώμενοι να εκφράσουν δυσαρέσκεια για τους φόρους που τους επιβάλλονται.

Επιπλέον αναμένεται η οικονομική τους κατάσταση να κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα.

Η οικονομική κρίση, οι απόψεις ότι οι φορολογικές αρχές δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους, δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες, τα έσοδα από τους φόρους δεν αξιοποιούνται ορθολογικά, καθώς και η αύξηση των φόρων πιστεύεται ότι θα αξιολογηθούν ως παράγοντες που διατηρούν ένα χαμηλό επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης.

Οι πλειοψηφία των ερωτηθέντων αναμένεται να πιστεύει ότι πληρώνει φόρους χωρίς αντίκρισμα και ότι όταν είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις του φορολογικά, θεωρείται «θύμα» του συστήματος. Αρκετά μεγάλο ποσοστό, αναμένεται να συμμετέχει στην φοροδιαφυγή, επιλέγοντας την αγορά προϊόντος ή υπηρεσίας χωρίς την λήψη απόδειξης, προκειμένου να πετύχει μία καλύτερη τιμή δεδομένου ότι δεν υφίσταται φορολογικά κίνητρα. Η έλλειψη παιδείας, η χαμηλή σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ φορολογούμενων και κυβέρνησης, η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας και η μη ορθολογική χρήση του χρήματος από την πλευρά του κράτους, αναμένεται να συντελέσουν τους κύριους παράγοντες που συμβάλλουν στην μη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών. Τέλος αναμένεται το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων να μην έχει ελεγχθεί ποτέ φορολογικά.

Αναλύοντας τα αποτελέσματα της έρευνας θα εντοπιστούν τα κυριότερα προβλήματα που διαμορφώνουν το χαμηλό επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα. Με δεδομένη την οικονομική κρίση που διανύουμε, τα υψηλά επίπεδα της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας που παρουσιάζει η Ελλάδα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μία έρευνα με επίκεντρο την ψυχολογία των φορολογούμενων και την σχέση που αναπτύσσουν με τις φορολογικές αρχές, θα

μπορούσε να συντελέσει την βάση για τον σχεδιασμό από την αρχή του φορολογικού συστήματος.

3.3 Ανάλυση Αποτελεσμάτων Έρευνας

Τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων φαίνονται στους κάτωθι πίνακες

Πίνακας 3.1: Φύλο

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Άντρας	52	52,0	52,0	52,0
Γυναίκα	48	48,0	48,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

Πίνακας 3.2 :Ηλικία

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Κάτω των 18	3	3,0	3,0	3,0
18-25	5	5,0	5,0	8,0
26-35	13	13,0	13,0	21,0
36-45	39	39,0	39,0	60,0
46-55	23	23,0	23,0	83,0
56-65	9	9,0	9,0	92,0
Άνω των 65	8	8,0	8,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

Πίνακας 3.3: Οικογενειακή κατάσταση

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Άγαμος/η	39	39,0	39,0	39,0
Έγγαμος/η	53	53,0	53,0	92,0
Διαζευγμένος/η	7	7,0	7,0	99,0
Χήρος/Χήρα	1	1,0	1,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

Πίνακας 3.4: Επίπεδο Εκπαίδευσης

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Υποχρεωτική εκπαίδευση	2	2,0	2,0	2,0
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	19	19,0	19,0	21,0
Τ.Ε.Ι. ή Α.Ε.Ι.	63	63,0	63,0	84,0
Μεταπτυχιακό	14	14,0	14,0	98,0
Διδακτορικό	2	2,0	2,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

Πίνακας 3.5: Επαγγελματική Κατάσταση

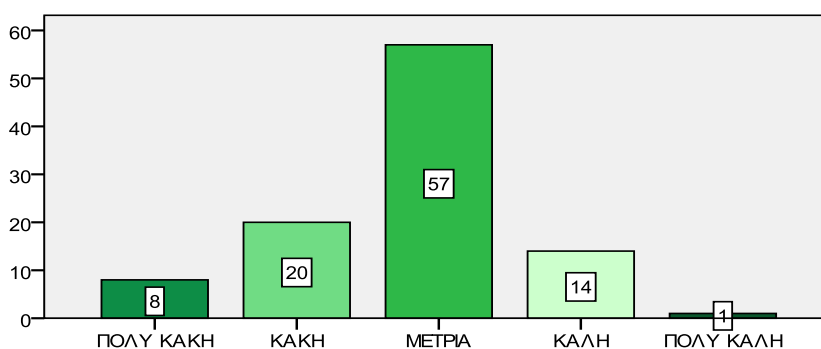
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Δημόσιος υπάλληλος	26	26,0	26,0	26,0
Ιδιωτικός υπάλληλος	24	24,0	24,0	50,0
Συνταξιούχος	9	9,0	9,0	59,0
Ελεύθερος Επαγγελματίας	23	23,0	23,0	82,0
Φοιτητής	8	8,0	8,0	90,0
Άνεργος	10	10,0	10,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

Από τους παραπάνω πίνακες, προκύπτει ότι από το σύνολο των ερωτηθέντων του δείγματος μας, το 48% είναι γυναίκες και το 52% άντρες. Σκοπός μας ήταν το δείγμα να έχει ίσο ποσοστό των δύο φύλων. Το μεγαλύτερο μέρος αφορά ηλικίες μεταξύ 36-45 ετών σε ποσοστό 39%, 46-55 ετών σε ποσοστό 23% και 26-35 ετών σε ποσοστό 13%. Πρόκειται για ηλικίες που αποτελούν το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας. Ακολουθούν με μεγάλη διαφορά οι ηλικίες 56-65 ετών με ποσοστό 9%, άνω των 65 με ποσοστό 8%, 18-25 με ποσοστό 5% και κάτω των 18 με ποσοστό 3%. Οι έγγαμοι κατέχουν την μεγαλύτερη μερίδα του δείγματος με ποσοστό 53%, ενώ οι άγαμοι ανέρχονται σε ποσοστό 39%. Σχετικά με το επίπεδο μόρφωσης το 63% του δείγματος κατέχει τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 19% είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ το 14% κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο. Περίπου ίσο ποσοστό στο δείγμα έχουν οι δημόσιοι υπάλληλοι σε ποσοστό 26%, οι ιδιωτικοί υπάλληλοι σε ποσοστό 24% και οι ελεύθεροι επαγγελματίες σε ποσοστό 23%.

Στην συνέχεια ακολουθούν οι ερωτήσεις για το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης τα χρόνια της κρίσης που αποτελεί και το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου.

Πίνακας 3.6: Ποια είναι αυτή την περίοδο η οικονομική σας κατάσταση;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Πολύ κακή	8	8,0	8,0	8,0
Κακή	20	20,0	20,0	28,0
Μέτρια	57	57,0	57,0	85,0
Καλή	14	14,0	14,0	99,0
Πολύ καλή	1	1,0	1,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

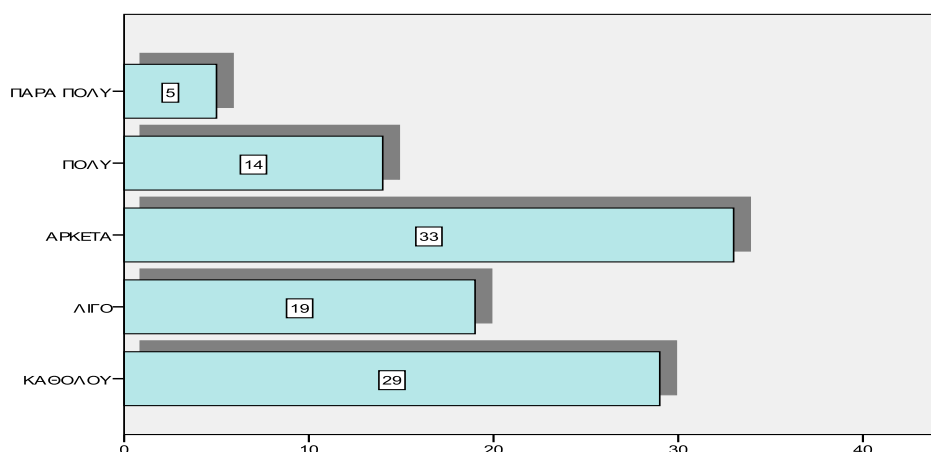

Διάγραμμα 3.1: Ποια είναι αυτή την περίοδο η οικονομική σας κατάσταση;

Από τον πίνακα 3.6 καθώς και το διάγραμμα 3.1 προκύπτει ότι μόλις το 1% από τους ερωτηθέντες βρίσκεται σε πολύ καλή οικονομική κατάσταση. Αρκετά μεγάλο ποσοστό 57% λίγο παραπάνω από τους μισούς του δείγματος, βρίσκονται σε μέτρια οικονομική κατάσταση. Σε κακή και πολύ κακή οικονομική κατάσταση βρίσκεται συνολικά το 28% του δείγματος.

Πίνακας 3.7: Εάν το εισόδημα σας αυξανόταν θα επηρέαζε την φορολογική σας συμμόρφωση;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	29	29,0	29,0	29,0
Λίγο	19	19,0	19,0	48,0
Αρκετά	33	33,0	33,0	81,0
Πολύ	14	14,0	14,0	95,0
Πάρα πολύ	5	5,0	5,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

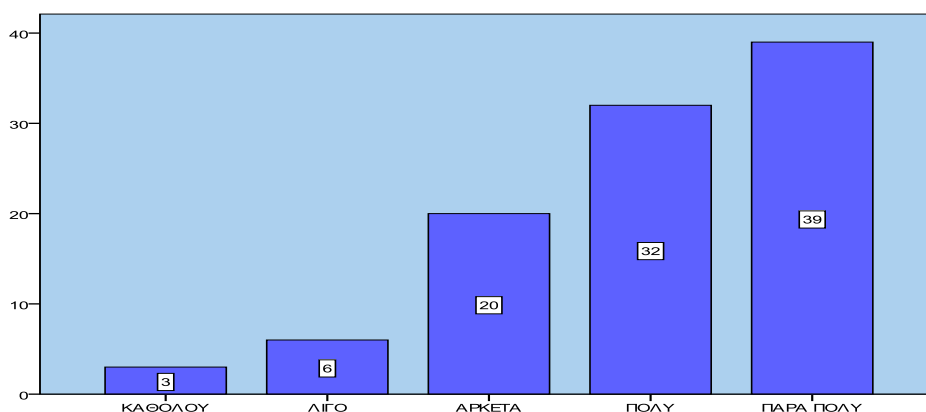

Διάγραμμα 3.2: Εάν το εισόδημα σας αυξανόταν θα επηρέαζε την φορολογική σας συμμόρφωση;

Από τον πίνακα 3.7 καθώς και το διάγραμμα 3.2 προκύπτει ότι το 29% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι η αύξηση του εισοδήματος τους δεν επηρεάζει τη φορολογική τους συμμόρφωση, ενώ αξιοσημείωτο μεγάλο ποσοστό 71 % πιστεύει πως μία αύξηση του εισοδήματος τους επηρεάζει την φορολογική τους συμμόρφωση.

Πίνακας 3.8: Θεωρείται ηθική σας υποχρέωση να δηλώνεται το εισόδημα σας στις φορολογικές αρχές;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	3	3,0	3,0	3,0
Λίγο	6	6,0	6,0	9,0
Αρκετά	20	20,0	20,0	29,0
Πολύ	32	32,0	32,0	61,0
Πάρα πολύ	39	39,0	39,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

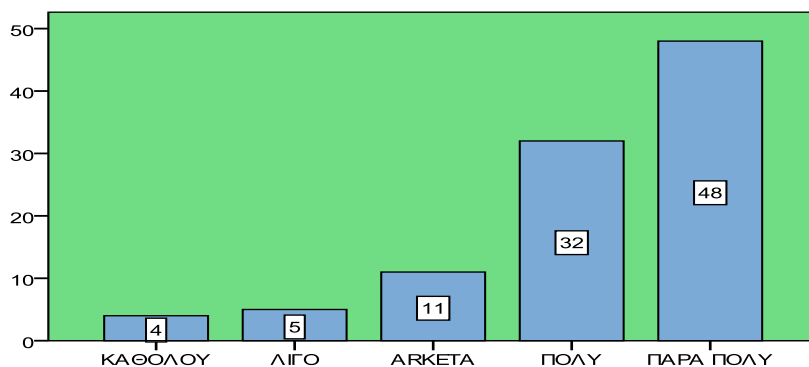

Διάγραμμα 3.3: Θεωρείται ηθική σας υποχρέωση να δηλώνεται το εισόδημα σας στις φορολογικές αρχές;

Από τον πίνακα 3.8 καθώς και το διάγραμμα 3.3 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων συνολικό ποσοστό 97% θεωρούν ηθική τους υποχρέωση να δηλώνουν το εισόδημα τους στις φορολογικές αρχές, ενώ μόλις το 3% θεωρεί το αντίθετο.

Πίνακας 3.9: Μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	4	4,0	4,0	4,0
Λίγο	5	5,0	5,0	9,0
Αρκετά	11	11,0	11,0	20,0
Πολύ	32	32,0	32,0	52,0
Πάρα πολύ	48	48,0	48,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

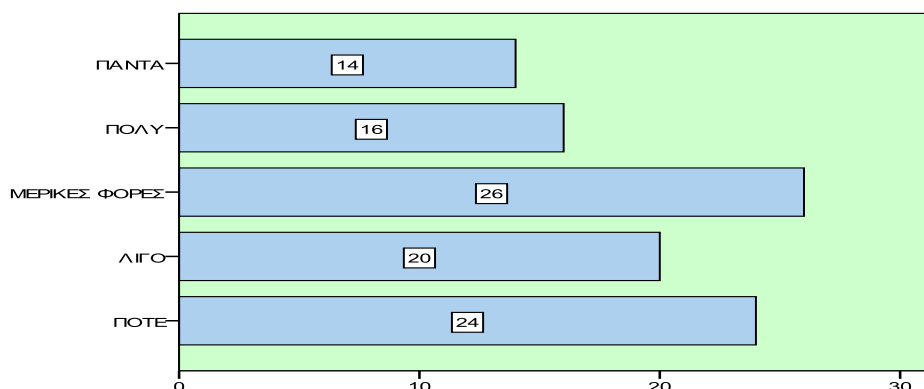

Διάγραμμα 3.4 : Μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή;

Από τον πίνακα 3.9 καθώς και το διάγραμμα 3.4 φαίνεται ότι στην συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος ποσοστό 96% των ερωτηθέντων πιστεύουν πως μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή. Μόλις το 4% του δείγματος πιστεύει πως η αύξηση των φόρων δεν έχει σχέση με την φοροδιαφυγή.

Πίνακας 3.10 Έχετε σκεφτεί να φοροδιαφύγετε;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Ποτέ	24	24,0	24,0	24,0
Λίγο	20	20,0	20,0	44,0
Μερικές φορές	26	26,0	26,0	70,0
Πολύ	16	16,0	16,0	86,0
Πάντα	14	14,0	14,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

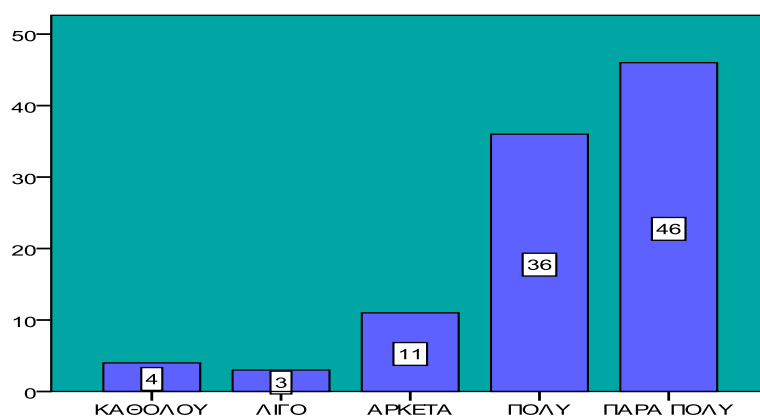

Διάγραμμα 3.5 Έχετε σκεφτεί να φοροδιαφύγετε;

Από τον πίνακα 3.10 καθώς και το διάγραμμα 3.5 προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων ποσοστό 76% έχει σκεφτεί την φοροδιαφυγή. Από την άλλη πλευρά το ¼ του δείγματος ποσοστό 24% δεν σκέφτηκε ποτέ να φοροδιαφύγει.

Πίνακας 3.11: Πιστεύετε ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	4	4,0	4,0	4,0
Λίγο	3	3,0	3,0	7,0
Αρκετά	11	11,0	11,0	18,0
Πολύ	36	36,0	36,0	54,0
Πάρα πολύ	46	46,0	46,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

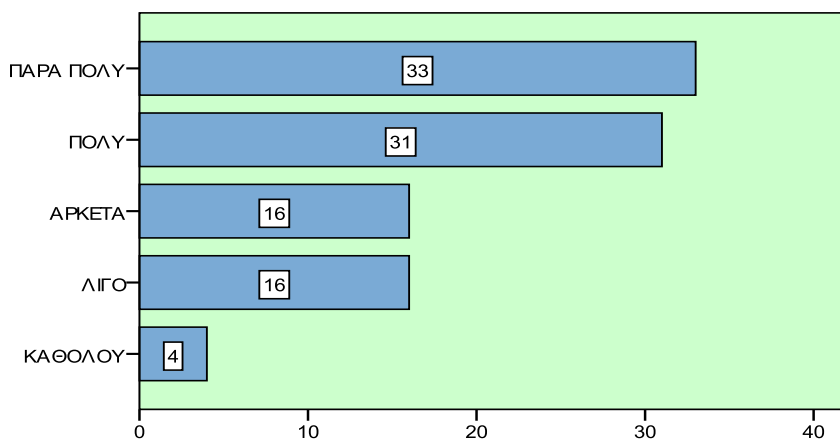

Διάγραμμα 3.6: Πιστεύετε ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής;

Από τον πίνακα 3.11 καθώς και το διάγραμμα 3.6 προκύπτει ότι σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι ποσοστό 96% πιστεύουν πως η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής.

Πίνακας 3.12 Στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες της πράξης σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	4	4,0	4,0	4,0
Λίγο	16	16,0	16,0	20,0
Αρκετά	16	16,0	16,0	36,0
Πολύ	31	31,0	31,0	67,0
Πάρα πολύ	33	33,0	33,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

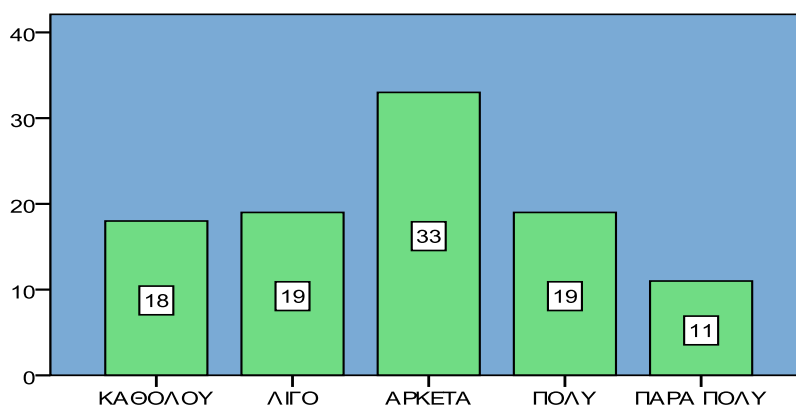

Διάγραμμα 3.7: Στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες της πράξης σας;

Από τον πίνακα 3.12 καθώς και το διάγραμμα 3.7 φαίνεται ότι το 96% των ερωτηθέντων, αν φοροδιαφύγει γνωρίζει ακριβώς τις συνέπειες τις πράξεις αυτής.

Πίνακας 3.13. Οι άνθρωποι του περιβάλλοντος σας φοροδιαφεύγουν;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	18	18,0	18,0	18,0
Λίγο	19	19,0	19,0	37,0
Αρκετά	33	33,0	33,0	70,0
Πολύ	19	19,0	19,0	89,0
Πάρα πολύ	11	11,0	11,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

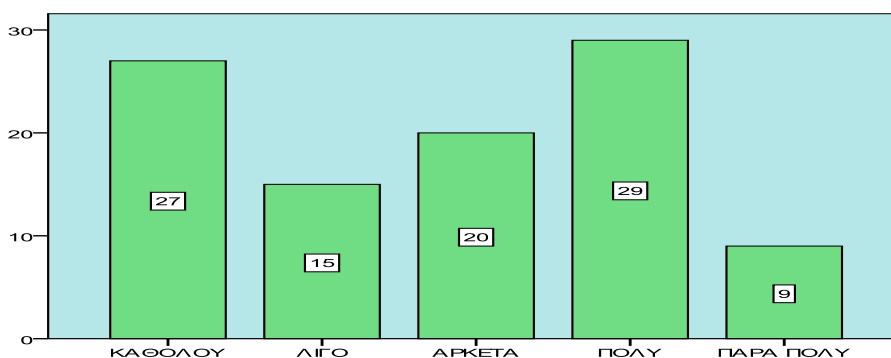

Διάγραμμα 3.8: Οι άνθρωποι του περιβάλλοντος σας φοροδιαφεύγουν;

Από τον πίνακα 3.13 καθώς και το διάγραμμα 3.8 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων συνολικό 82% δηλώνουν πως οι άνθρωποι του περιβάλλοντος τους φοροδιαφεύγουν, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στα αποτελέσματα της επόμενης ερώτησης.

Πίνακας 3.14 Η απόφαση σας να φοροδιαφύγετε επηρεάζεται από το αν το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον λειτουργεί παρόμοια;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	27	27.0	27.0	27.0
Λίγο	15	15.0	15.0	42.0
Αρκετά	20	20.0	20.0	62.0
Πολύ	29	29.0	29.0	91.0
Πάρα πολύ	9	9.0	9.0	100.0
Σύνολο	100	100.0	100.0	

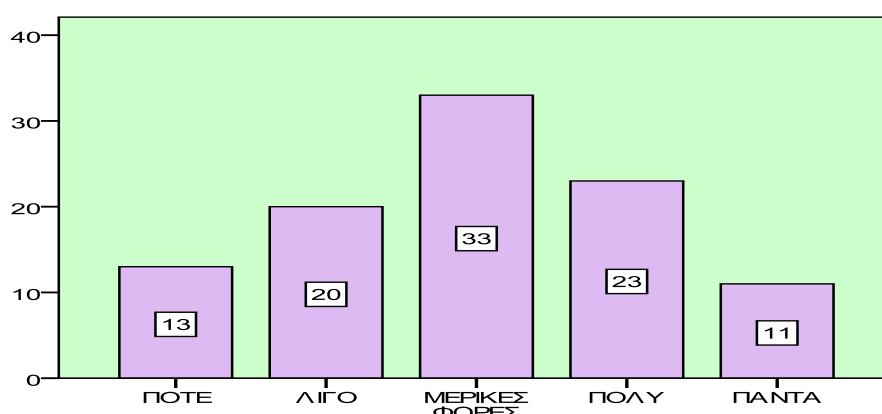

Διάγραμμα 3.9: Η απόφαση σας να φοροδιαφύγετε επηρεάζεται από το αν το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον λειτουργεί παρόμοια;

Από τον πίνακα 3.14 καθώς και το διάγραμμα 3.9 προκύπτει ότι το 82% των ερωτηθέντων αποφασίζουν να φοροδιαφύγουν επηρεαζόμενοι από το κοινωνικό τους περιβάλλον όταν αυτό φοροδιαφεύγει. Από την άλλη πλευρά 27% δηλώνει ότι δεν επηρεάζεται καθόλου από το περιβάλλον του ενώ το 15% δηλώνει ότι επηρεάζεται λίγο.

Πίνακας 3.15 Πιστεύετε ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Ποτέ	13	13,0	13,0	13,0
Λίγο	20	20,0	20,0	33,0
Μερικές φορές	33	33,0	33,0	66,0
Πολύ	23	23,0	23,0	89,0
Πάντα	11	11,0	11,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

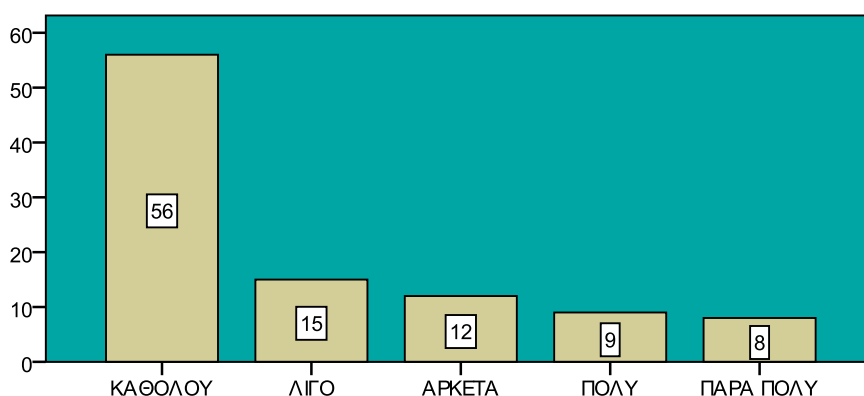

Διάγραμμα 3.10: Πιστεύετε ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές;

Από τον πίνακα 3.15 καθώς και το διάγραμμα 3.10 φαίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος ποσοστό 87% πιστεύουν πως αν φοροδιαφύγουν θα γίνουν αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές.

Πίνακας 3.16 Αισθάνεστε ικανοποιημένοι όταν παίρνετε ρίσκο να φοροδιαφύγετε;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	56	56,0	56,0	56,0
Λίγο	15	15,0	15,0	71,0
Αρκετά	12	12,0	12,0	83,0
Πολύ	9	9,0	9,0	92,0
Πάρα πολύ	8	8,0	8,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

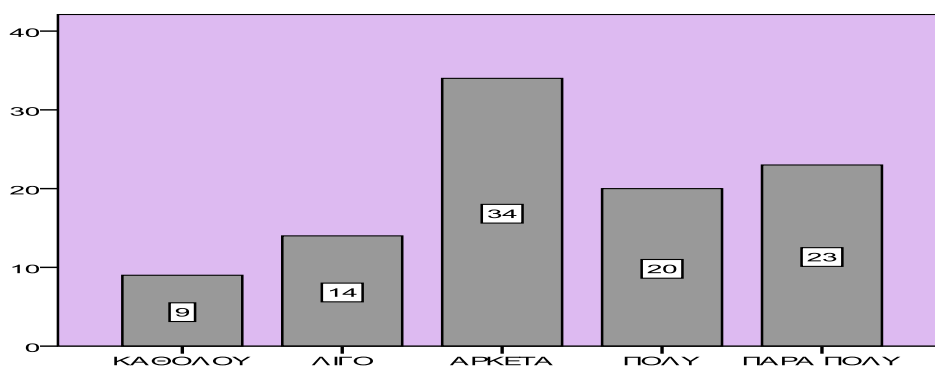

Διάγραμμα 3.11: Αισθάνεστε ικανοποιημένοι όταν παίρνετε ρίσκο να φοροδιαφύγετε;

Από τον πίνακα 3.16 καθώς και το διάγραμμα 3.11 προκύπτει ότι πάνω από τους μισούς ερωτώμενους, ποσοστό 56% δεν αισθάνονται ικανοποιημένοι όταν παίρνουν το ρίσκο να φοροδιαφύγουν, ενώ αρκετά χαμηλό ποσοστό μόλις το 8%, αισθάνεται πάρα πολύ ικανοποιημένο όταν φοροδιαφεύγει.

Πίνακας 3.17: Πιστεύετε ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	9	9,0	9,0	9,0
Λίγο	14	14,0	14,0	23,0
Αρκετά	34	34,0	34,0	57,0
Πολύ	20	20,0	20,0	77,0
Πάρα πολύ	23	23,0	23,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

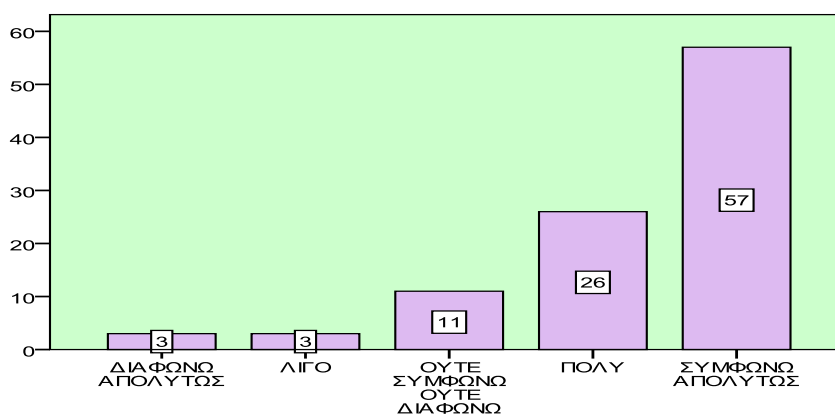

Διάγραμμα 3.12 :Πιστεύετε ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους;

Από τον πίνακα 3.17 καθώς και το διάγραμμα 3.12 προκύπτει ότι στην συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων ποσοστό 91% θεωρεί ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους, ενώ πολύ μικρό ποσοστό μόλις 9% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι στους φορολογικούς ελέγχους δεν υπάρχει διαφθορά.

Πίνακας 3.18: Η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Διαφωνώ απολυτως	3	3,0	3,0	3,0
Λίγο	3	3,0	3,0	6,0
Ούτε συμφωνώ Ούτε διαφωνώ	11	11,0	11,0	17,0
Πολύ	26	26,0	26,0	43,0
Συμφωνώ απόλυτα	57	57,0	57,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

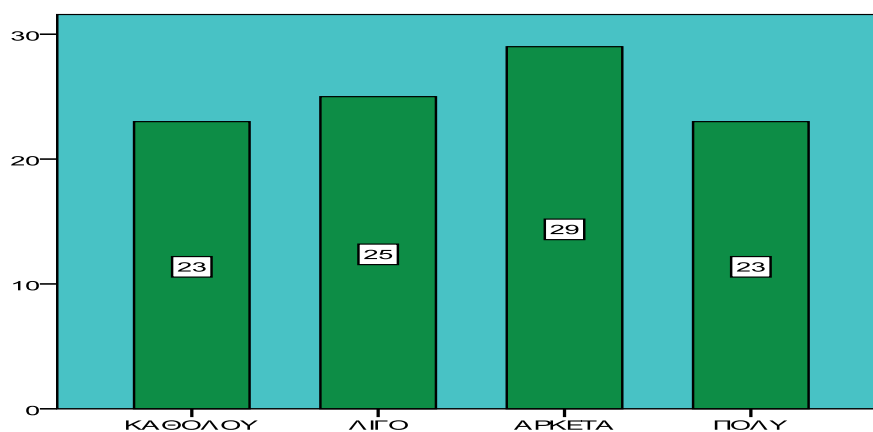

Διάγραμμα 3.13: Η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας;

Από τον πίνακα 3.18 καθώς και το διάγραμμα 3.13 φαίνεται ότι σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι ποσοστό 97%, θεωρούν πως η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας , γνώμη που έρχεται σε αντίθεση με τα υψηλά ποσοστά της φοροδιαφυγής.

Πίνακας 3.19 : Διακρίνετε προσπάθειες του κράτους να αποτρέψει την φοροδιαφυγή;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	23	23,0	23,0	23,0
Λίγο	25	25,0	25,0	48,0
Αρκετά	29	29,0	29,0	77,0
Πολύ	23	23,0	23,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

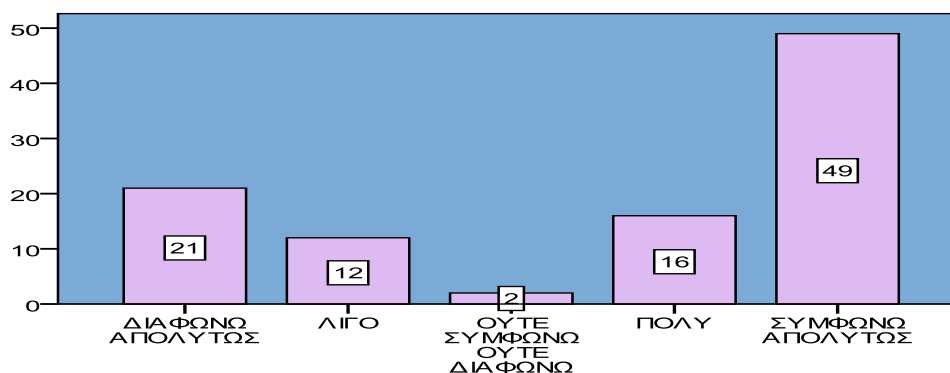

Διάγραμμα 3.14: Διακρίνετε προσπάθειες του κράτους να αποτρέψει την φοροδιαφυγή;

Από τον πίνακα 3.19 καθώς και το διάγραμμα 3.14 προκύπτει ότι αρκετά μεγάλο ποσοστό, το 77% των ερωτηθέντων διακρίνει προσπάθειες του κράτους να αποτρέψει την φοροδιαφυγή, ποσοστό αρκετά ενθαρρυντικό για τον τρόπο δράσης των φορολογικών αρχών.

Πίνακας 3.20 Οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Διαφωνώ απολυτως	21	21,0	21,0	21,0
Λίγο	12	12,0	12,0	33,0
Ούτε συμφωνώ Ούτε διαφωνώ	2	2,0	2,0	35,0
Πολύ	16	16,0	16,0	51,0
Συμφωνώ απόλυτα	49	49,0	49,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

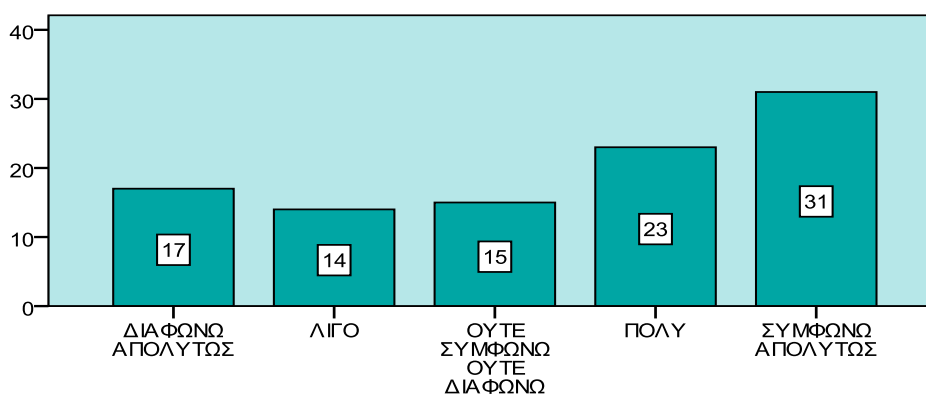

Διάγραμμα 3.15 Οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους.

Από τον πίνακα 3.20 και το διάγραμμα 3.15 φαίνεται ότι το 79% των ερωτηθέντων, θεωρούν ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους.

Πίνακας 3.21 Οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Διαφωνώ απολυτως	17	17,0	17,0	17,0
Λίγο	14	14,0	14,0	31,0
Ούτε σύμφωνω Ούτε διαφωνώ	15	15,0	15,0	46,0
Πολύ	23	23,0	23,0	69,0
Συμφωνώ απόλυτα	31	31,0	31,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

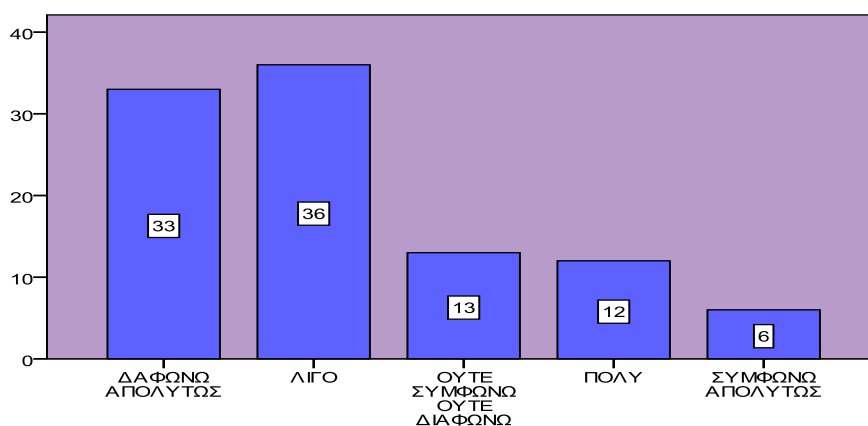

Διάγραμμα 3.16 Οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες

Σύμφωνα με τον πίνακα 3.21 και το διάγραμμα 3.16 η πλειοψηφία του δείγματος το 83% πιστεύει πως οι φοροφυγάδες δεν τιμωρούνται επαρκώς.

Πίνακας 3.22: Τα έσοδα από τους φόρους αξιοποιούνται ορθολογικά

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Διαφωνώ απολυτως	33	33,0	33,0	33,0
Λίγο	36	36,0	36,0	69,0
Ούτε σύμφωνω Ούτε διαφωνώ	13	13,0	13,0	82,0
Πολύ	12	12,0	12,0	94,0
Συμφωνώ απόλυτα	6	6,0	6,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

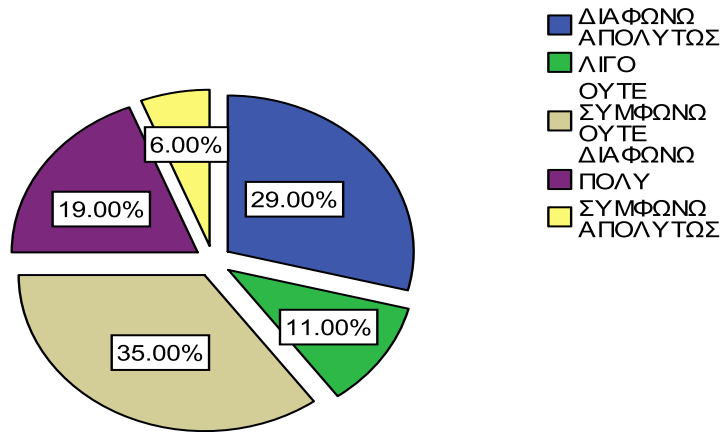

Διάγραμμα 3.17 Τα έσοδα από τους φόρους αξιοποιούνται ορθολογικά

Από τον πίνακα 3.22 καθώς και το διάγραμμα 3.17 προκύπτει ότι το 67% των ερωτηθέντων θεωρεί πως οι φόροι αξιοποιούνται ορθολογικά.

Πίνακας 3.23: Η φοροδιαφυγή είναι μία πράξη κοινωνικά αποδεκτή

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Διαφωνώ απολυτως	29	29,0	29,0	29,0
Λίγο	11	11,0	11,0	40,0
Ούτε συμφωνώ Ούτε διαφωνώ	35	35,0	35,0	75,0
Πολύ	19	19,0	19,0	94,0
Συμφωνώ απόλυτα	6	6,0	6,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

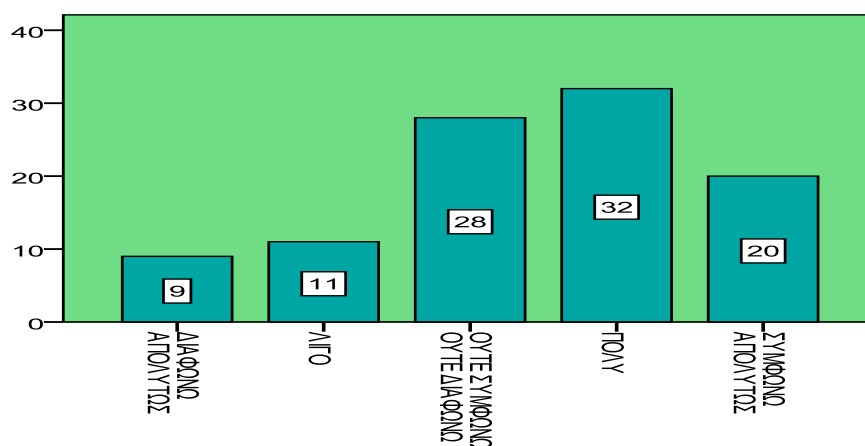

Διάγραμμα 3.18: Η φοροδιαφυγή είναι μία πράξη κοινωνικά αποδεκτή

Από τον πίνακα 3.23 καθώς και το διάγραμμα 3.18 προκύπτει ότι το 71% των ερωτηθέντων θεωρούν την φοροδιαφυγή ως μία πράξη κοινωνικά αποδεκτή.

Πίνακας 3.24: Όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται «θύματα» του φορολογικού συστήματος

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Διαφωνώ απολυτως	9	9,0	9,0	9,0
Λίγο	11	11,0	11,0	20,0
Ούτε σύμφωνω Ούτε διαφωνώ	28	28,0	28,0	48,0
Πολύ	32	32,0	32,0	80,0
Συμφωνώ απόλυτα	20	20,0	20,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

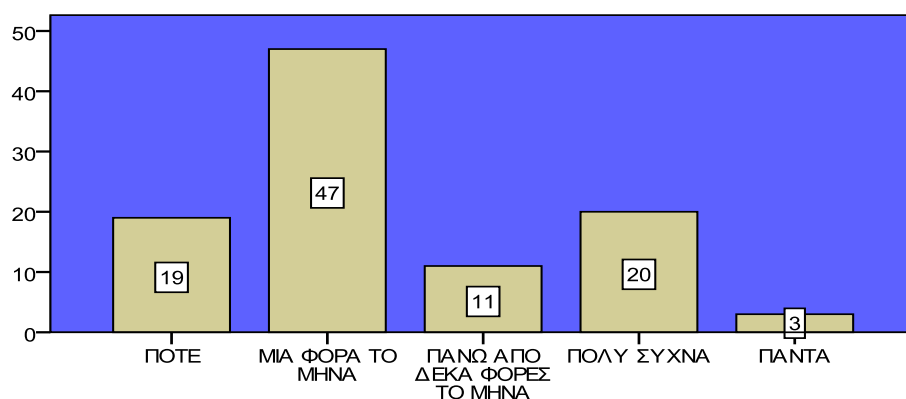

Διάγραμμα 3.19: Όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται «θύματα» του φορολογικού συστήματος

Από τον πίνακα 3.24 καθώς και το διάγραμμα 3.19 φαίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων ποσοστό 91% θεωρεί πως όσοι πληρώνουν τους φόρους είναι «θύματα» του φορολογικού συστήματος.

Πίνακας 3.25: Πόσο συχνά έχετε αγοράσει κατόπιν συνεννόησης ένα προϊόν ή μία υπηρεσία χωρίς απόδειξη;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Ποτέ	19	19,0	19,0	19,0
Μία φορά το μήνα	47	47,0	47,0	66,0
Πάνω από δέκα φορές το μήνα	11	11,0	11,0	77,0
Πολύ συχνά	20	20,0	20,0	97,0
Πάντα	3	3,0	3,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

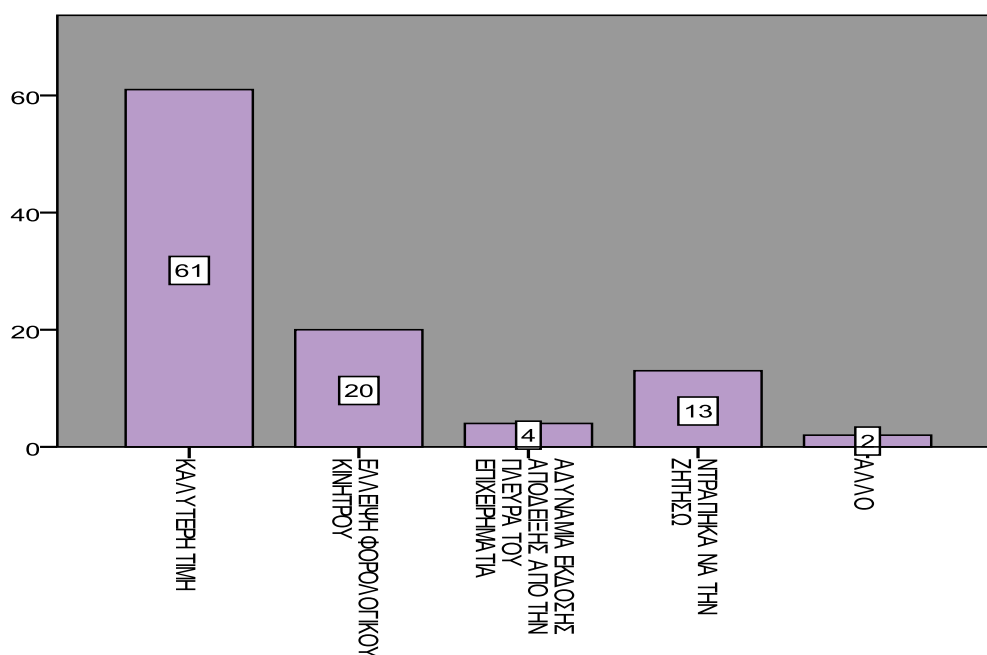

Διάγραμμα 3.20: Πόσο συχνά έχετε αγοράσει κατόπιν συνεννόησης ένα προϊόν ή μία υπηρεσία χωρίς απόδειξη;

Από τον πίνακα 3.25 καθώς και το διάγραμμα 3.20 προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος ποσοστό 81% έχει αγοράσει ένα προϊόν ή μια υπηρεσία χωρίς απόδειξη με συχνότητα από μία φορά το μήνα έως και κάθε φορά(πάντα).

Πίνακας 3.26: Εάν έστω και μία φορά δεν ζητήσατε απόδειξη ποιος ήταν ο κύριος λόγος που οδηγηθήκατε σ' αυτή την απόφαση:

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καλύτερη τιμή	61	61,0	61,0	61,0
Έλλειψη φορολογικού κινήτρου	20	20,0	20,0	81,0
Αδυναμία έκδοσης απόδειξης από την πλευρά του επιχειρηματία	4	4,0	4,0	85,0
Ντράπηκα να την ζητήσω	13	13,0	13,0	98,0
Άλλο	2	2,0	2,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

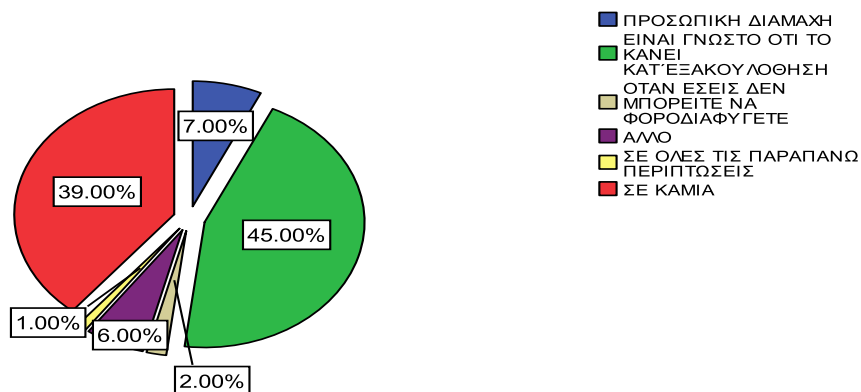

Διάγραμμα 3.21 Εάν έστω και μία φορά δεν ζητήσατε απόδειξη ποιος ήταν ο κύριος λόγος που οδηγηθήκατε σ' αυτή την απόφαση;

Από τον πίνακα 3.26 καθώς και το διάγραμμα 3.21 προκύπτει ότι ο βασικότερος λόγος που οι ερωτώμενοι δεν ζητούν απόδειξη είναι οι καλύτερη τιμή ποσοστό 61% και ακολουθεί η έλλειψη φορολογικού κινήτρου σε ποσοστό 20%.

Πίνακας 3.27 Σε ποια περίπτωση θα καταγγέλλατε κάποιον που γνωρίζετε ότι φοροδιαφεύγει:

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Προσωπική Διαμάχη	7	7,0	7,0	7,0
Είναι γνωστό ότι το κάνει κατ'εξακολούθηση	45	45,0	45,0	52,0
Όταν εσείς δεν μπορείτε να φοροδιαφύγετε	2	2,0	2,0	54,0
Άλλο	6	6,0	6,0	60,0
Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις	1	1,0	1,0	61,0
Σε καμία περίπτωση	39	39,0	39,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

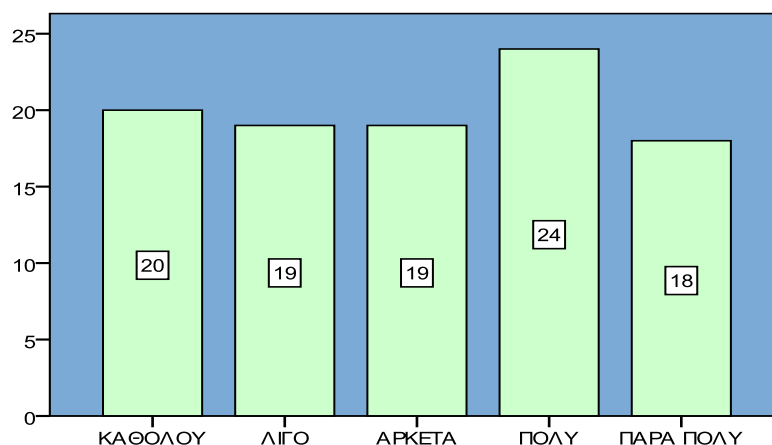

Διάγραμμα 3.22: Σε ποια περίπτωση θα καταγγέλλατε κάποιον που γνωρίζετε ότι φοροδιαφεύγει

Από τον πίνακα 3.27 καθώς και το διάγραμμα 3.22 φαίνεται ότι το 45% των ερωτηθέντων θα κατήγγειλε κάποιον που φοροδιαφεύγει όταν το κάνει κατ'εξακολούθηση. Αξίζει να σημειωθεί το 39% των ερωτηθέντων σε καμία περίπτωση θα κατήγγειλε κάποιον που φοροδιαφεύγει.

Πίνακας 3.28 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	20	20,0	20,0	20,0
Λίγο	19	19,0	19,0	39,0
Αρκετά	19	19,0	19,0	58,0
Πολύ	24	24,0	24,0	82,0
Πάρα πολύ	18	18,0	18,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

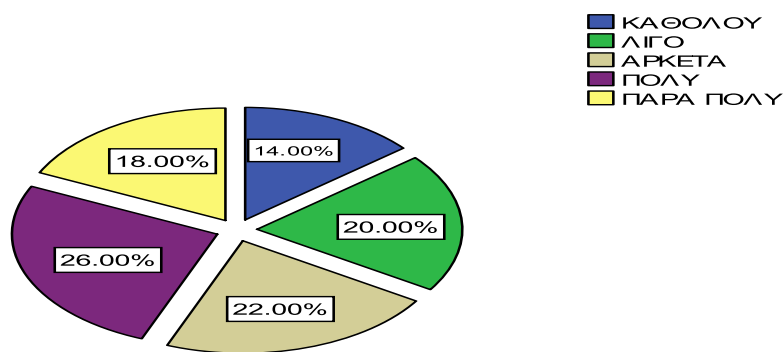

Διάγραμμα 3.23: Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση

Από τον πίνακα 3.28 καθώς και το διάγραμμα 3.23 φαίνεται ότι αρκετά μεγάλο ποσοστό 80% των ερωτηθέντων πιστεύει πως η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κυβέρνηση.

Πίνακας 3.29 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι περιπλοκή για τον πολίτη

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	14	14,0	14,0	14,0
Λίγο	20	20,0	20,0	34,0
Αρκετά	22	22,0	22,0	56,0
Πολύ	26	26,0	26,0	82,0
Πάρα πολύ	18	18,0	18,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

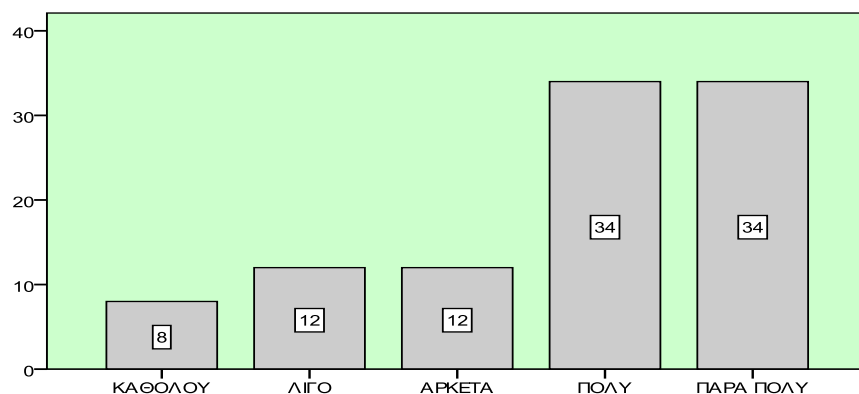

Διάγραμμα 3.24: Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι περιπλοκή για τον πολίτη

Από τον πίνακα 3.29 καθώς και το διάγραμμα 3.24 προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία το 86% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι περιπλοκή για τον πολίτη.

Πίνακας 3.30 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν το κράτος δεν κάνει ορθολογική χρήση του χρήματος

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	8	8,0	8,0	8,0
Λίγο	12	12,0	12,0	20,0
Αρκετά	12	12,0	12,0	32,0
Πολύ	34	34,0	34,0	66,0
Πάρα πολύ	34	34,0	34,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

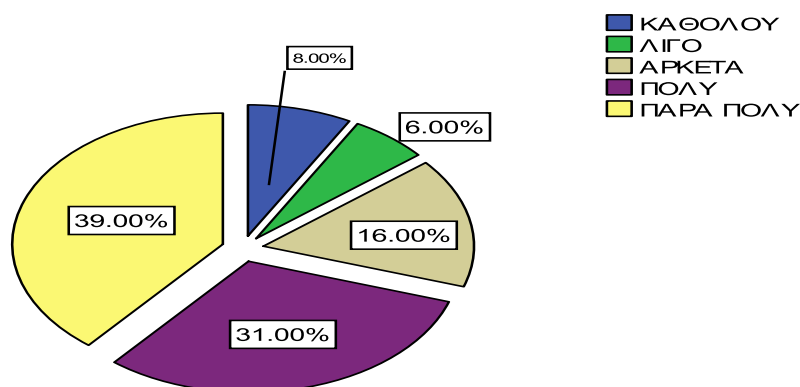

Διάγραμμα 3.25: Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν το κράτος δεν κάνει ορθολογική χρήση του χρήματος

Από τον πίνακα 3.30 καθώς και το διάγραμμα 3.25 φαίνεται ότι το υψηλό ποσοστό των ερωτηθέντων ποσοστό 92% θεωρεί ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν το κράτος δεν κάνει ορθολογική χρήση του χρήματος.

Πίνακας 3.31 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	8	8,0	8,0	8,0
Λίγο	6	6,0	6,0	14,0
Αρκετά	16	16,0	16,0	30,0
Πολύ	31	31,0	31,0	61,0
Πάρα πολύ	39	39,0	39,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

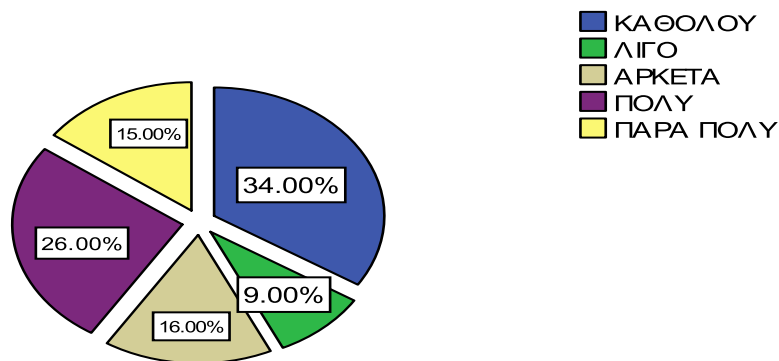

Διάγραμμα 3.26 Η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη

Από τον πίνακα 3.31 καθώς και το διάγραμμα 3.26 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ποσοστό 92% θεωρεί δικαιολογεί την φοροδιαφυγή όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη.

Πίνακας 3.32 Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την πιθανότητα εντοπισμού από τις φορολογικές αρχές

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	34	34,0	34,0	34,0
Λίγο	9	9,0	9,0	43,0
Αρκετά	16	16,0	16,0	59,0
Πολύ	26	26,0	26,0	85,0
Πάρα πολύ	15	15,0	15,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

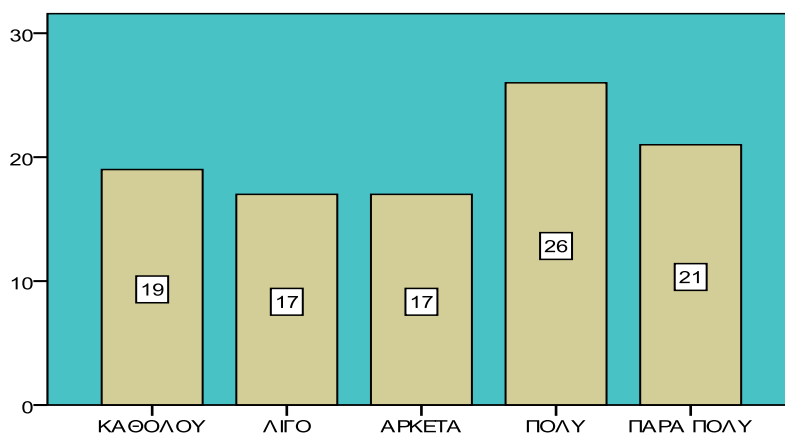

Διάγραμμα 3.27 :Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την πιθανότητα εντοπισμού από τις φορολογικές αρχές

Από τον πίνακα 3.32 καθώς και το διάγραμμα 3.27 φαίνεται ότι το 66% των ερωτηθέντων δηλώνει τα εισοδήματά του και πληρώνει τους φόρους, επηρεαζόμενοι από την πιθανότητα εντοπισμού από τις φορολογικές αρχές.

Πίνακας 3.33:Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από το ύψος των πρόστιμων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	19	19,0	19,0	19,0
Λίγο	17	17,0	17,0	36,0
Αρκετά	17	17,0	17,0	53,0
Πολύ	26	26,0	26,0	79,0
Πάρα πολύ	21	21,0	21,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

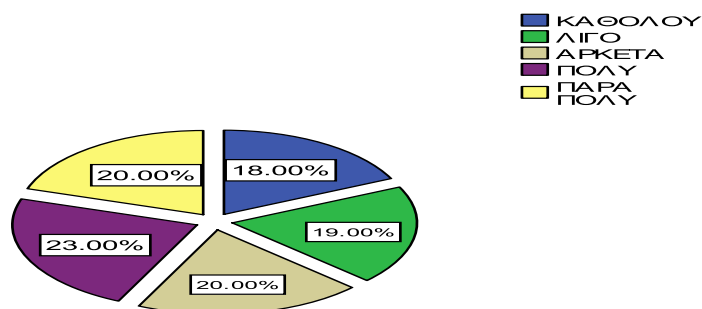

Διάγραμμα 3.28 Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από το ύψος των πρόστιμων

Από τον πίνακα 3.33 καθώς και το διάγραμμα 3.28 φαίνεται ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό 81% των ερωτηθέντων δηλώνει τα εισοδήματά του και πληρώνει τους φόρους επηρεαζόμενο από το ύψος των πρόστιμων.

Πίνακας 3.34: Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από τον τρόπο που αξιοποιούνται οι φόροι

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	18	18,0	18,0	18,0
Λίγο	19	19,0	19,0	37,0
Αρκετά	20	20,0	20,0	57,0
Πολύ	23	23,0	23,0	80,0
Πάρα πολύ	20	20,0	20,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

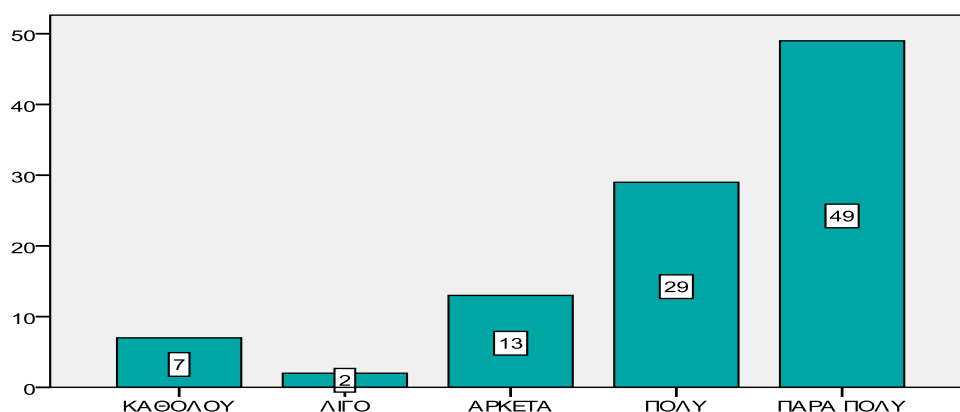

Διάγραμμα 3.29 Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από τον τρόπο που αξιοποιούνται οι φόροι

Από τον πίνακα 3.33 καθώς και το διάγραμμα 3.29 φαίνεται ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό 82% των ερωτηθέντων δηλώνει τα εισοδήματά του και πληρώνει τους φόρους επηρεαζόμενο από τον τρόπο που αξιοποιούνται οι φόροι.

Πίνακας 3.35: Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την προσωπική σας ηθική

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	7	7,0	7,0	7,0
Λίγο	2	2,0	2,0	9,0
Αρκετά	13	13,0	13,0	22,0
Πολύ	29	29,0	29,0	51,0
Πάρα πολύ	49	49,0	49,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

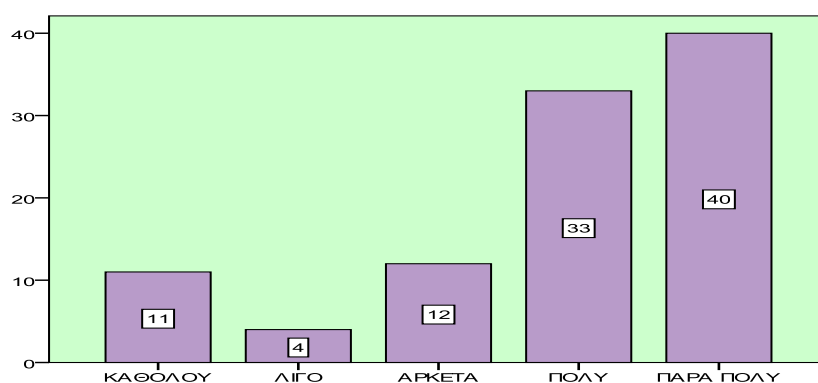

Διάγραμμα 3.30 :Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την προσωπική σας ηθική

Από τον πίνακα 3.35 καθώς και το διάγραμμα 3.30 φαίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων ποσοστό 93% δηλώνει τα εισοδήματά του και πληρώνει τους φόρους επηρεαζόμενο από την προσωπική του ηθική.

Πίνακας 3.36 :Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από το αίσθημα δικαίου που διέπει την φορολογική νομοθεσία

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Καθόλου	11	11,0	11,0	11,0
Λίγο	4	4,0	4,0	15,0
Αρκετά	12	12,0	12,0	27,0
Πολύ	33	33,0	33,0	60,0
Πάρα πολύ	40	40,0	40,0	100,0
Σύνολο	100	100,0	100,0	

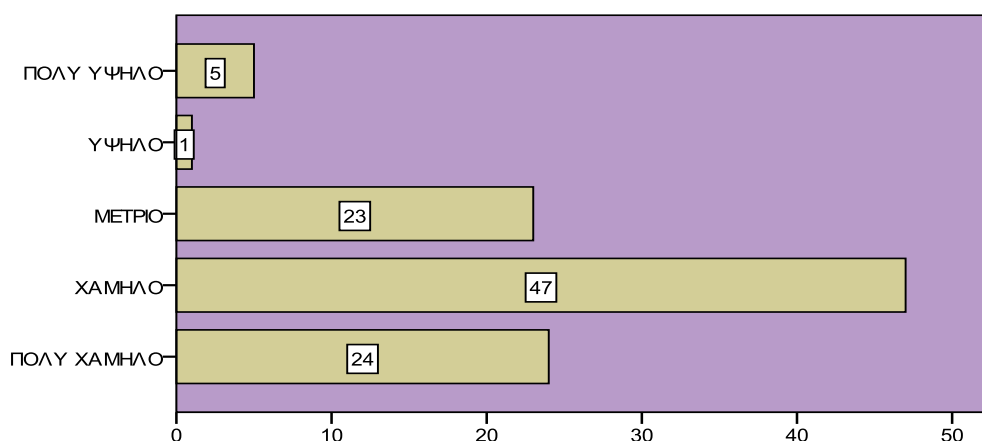

Διάγραμμα 3.31 Δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι το αίσθημα δικαίου που διέπει την φορολογική νομοθεσία

Από τον πίνακα 3.36 καθώς και το διάγραμμα 3.31 φαίνεται ότι το 89% των ερωτηθέντων δηλώνει τα εισοδήματά του και πληρώνει τους φόρους επηρεαζόμενο από το αίσθημα δικαίου που διέπει την φορολογική νομοθεσία.

Πίνακας 3.37 Ποιο κατά την γνώμη σας το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Πολύ χαμηλό	24	24,0	24,0	24,0
Χαμηλό	47	47,0	47,0	71,0
Μέτριο	23	23,0	23,0	94,0
Υψηλό	1	1,0	1,0	95,0
Πολύ υψηλό	5	5,0	5,0	100,0
Συνολικό	100	100,0	100,0	

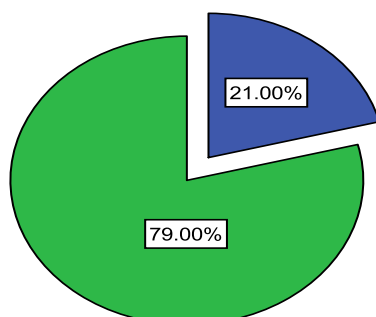
Διάγραμμα: 3.32 Ποιο κατά την γνώμη σας το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα;

Από τον πίνακα 3.37 καθώς και το διάγραμμα 3.32 προκύπτει οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 94% θεωρούν το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης της χώρας μας από πολύ χαμηλό έως μέτριο.

Πίνακας 3.38 Σας έχει γίνει φορολογικός έλεγχος;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Υπολογιστικό Ποσοστό
Ναι	21	21,0	21,0	21,0
Όχι	79	79,0	79,0	100,0
Συνολικό	100	100,0	100,0	

■ ΝΑΙ
■ ΟΧΙ

Διάγραμμα: 3.33 Σας έχει γίνει φορολογικός έλεγχος;

Από τον πίνακα 3.38 καθώς και το διάγραμμα 3.33 προκύπτει ότι στο 79% των ερωτηθέντων δεν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.

3.4 Συσχέτιση μεταβλητών

Μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS που χρησιμοποιήθηκε κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, δίνεται η δυνατότητα για ανάλυση μεταβλητών που συσχετίζονται μεταξύ τους. Για να είναι μία συσχέτιση στατιστικώς αποδεκτή, θα πρέπει ο συντελεστής Pearson Chi-Square και συγκεκριμένα η τιμή sig να είναι μικρότερη του 0,05. Στα επόμενα διαγράμματα και πίνακες ο εν λόγω συντελεστής έχει την αποδεκτή τιμή <0,05 και επομένως η συσχέτιση είναι στατιστικώς αποδεκτή.

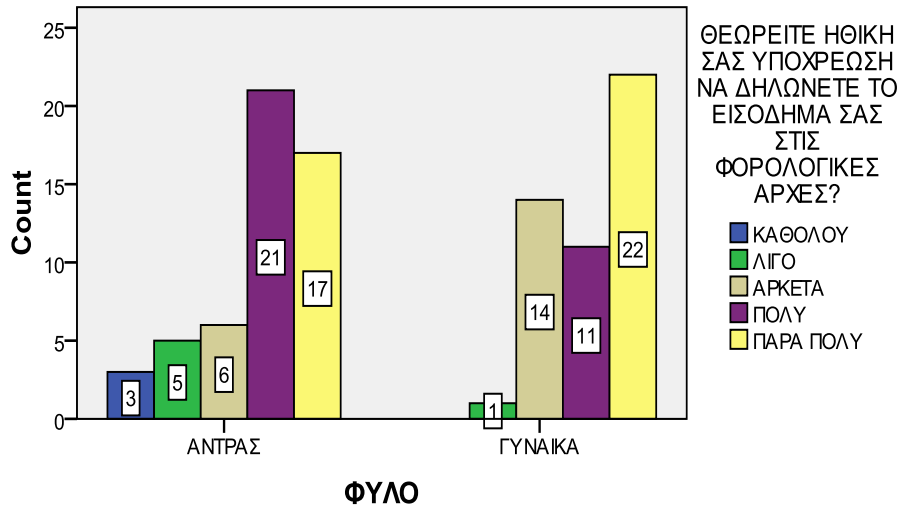
Πίνακας 3.39: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι είναι ηθική υποχρέωση να δηλώνονται τα εισοδήματα στις φορολογικές αρχές και του φύλου

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Αντρας	3	5	6	21	17	52
Γυναίκα	0	1	14	11	22	48
Σύνολο	3	6	20	32	39	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12.493 ^a	4	.014
Likelihood Ratio	14.022	4	.007
Linear-by-Linear Association	1.747	1	.186
N of Valid Cases	100		

4 cells (40.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.44.

Διάγραμμα 3.33: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι είναι ηθική υποχρέωση να δηλώνονται τα εισοδήματα στις φορολογικές αρχές και του φύλου.

Από τον πίνακα 3.39 και το διάγραμμα 3.33 παρατηρούμε ότι το 100% των γυναικών θεωρούν ηθική τους υποχρέωση να δηλώνουν τα εισοδήματά τους στις φορολογικές αρχές, ενώ με αυτή την άποψη συμφωνούν οι άντρες με λίγο χαμηλότερο ποσοστό από τις γυναίκες 94,23%(49 στους 52) σε κλίμακα από λίγο έως πάρα πολύ.

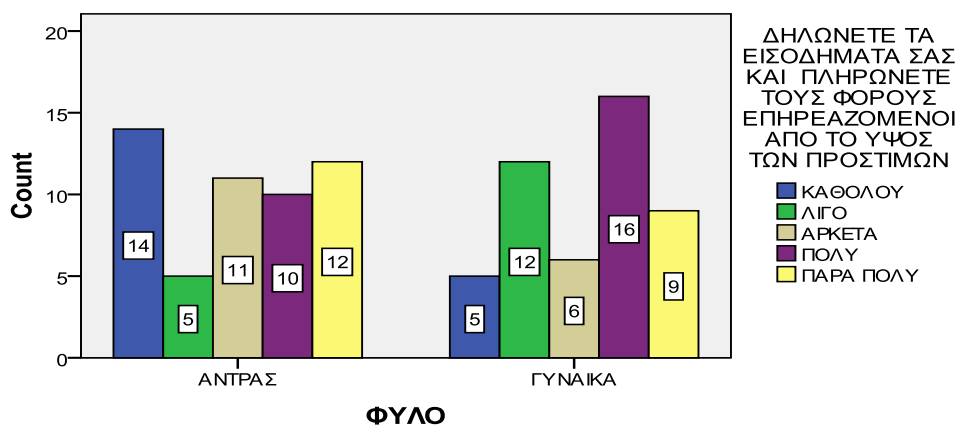
Πίνακας 3.40: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι δηλώνονται τα εισοδήματα και πληρώνονται οι φόροι επηρεαζόμενοι από το ύψος των προστίμων και του φύλου

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Αντρας	14	5	11	10	12	52
Γυναίκα	5	12	6	16	9	48
Σύνολο	19	17	17	26	21	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10.286 ^a	4	.036
Likelihood Ratio	10.569	4	.032
Linear-by-Linear Association	.654	1	.419
N of Valid Cases	100		

cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8.16

Διάγραμμα 3.34: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι τα δηλώνονται τα εισοδήματα και πληρώνονται οι φόροι επηρεαζόμενοι από το ύψος των προστίμων και του φύλου.

Από τον πίνακα 3.40 και το διάγραμμα 3.34 παρατηρούμε ότι περίπου στο ίδιο ποσοστό άντρες και γυναίκες 63,46%(33 στους 52) και 64,58% (31 στις 48) αντίστοιχα δηλώνουν τα εισοδήματά τους και πληρώνουν τους φόρους επηρεαζόμενοι από το ύψος των προστίμων σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ.

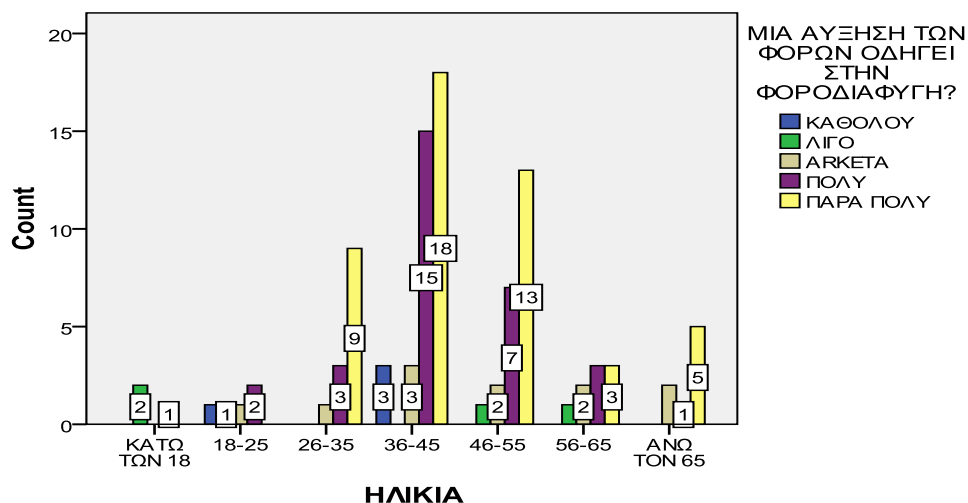
Πίνακας 3.41: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της ηλικίας

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Κάτω των 18	0	2	0	1	0	3
18-25	1	1	1	2	0	5
26-35	0	0	1	3	9	13
36-45	3	0	3	15	18	39
46-55	0	1	2	7	13	23
56-65	0	1	2	3	3	9
Άνω των 65	0	0	2	1	5	8
Σύνολο	4	5	11	32	48	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	47.407 ^a	24	.003
Likelihood Ratio	37.159	24	.042
Linear-by-Linear Association	3.567	1	.059
N of Valid Cases	100		

a. 30 cells (85.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .12.

Διάγραμμα 3.35: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της ηλικίας

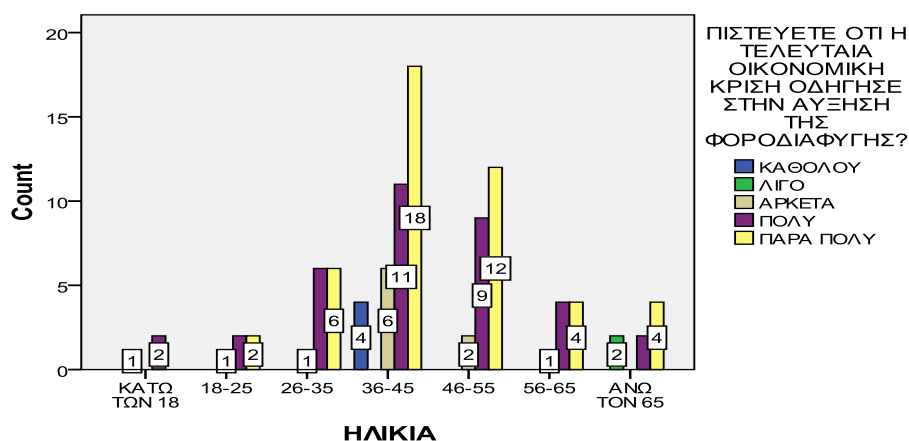
Από τον πίνακα 3.41 και το διάγραμμα 3.35 παρατηρούμε ότι από τους 100 ερωτηθέντες, οι 91 θεωρούν ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Στις περισσότερες ηλικιακές κατηγορίες το ποσοστό αυτό ξεπερνά το 90% και συγκεκριμένα για την ηλικιακή κατηγορία από 46 έως 55, σε ποσοστό 95,65% του δείγματος (22 από τους 23) από 36-45, σε ποσοστό 92,3% του δείγματος (36 από τους 39), ενώ στις ηλικιακές κατηγορίες, άνω των 65 και 26-35 το ποσοστό αυτό αγγίζει το 100%.

Πίνακας 3.42: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της ηλικίας.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Κάτω των 18	0	1	0	2	0	3
18-25	0	0	1	2	2	5
26-35	0	0	1	6	6	13
36-45	4	0	6	11	18	39
46-55	0	0	2	9	12	23
56-65	0	0	1	4	4	9
Άνω των 65	0	2	0	2	4	8
Σύνολο	4	3	11	36	46	100

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	37.523 ^a	24	.039
Likelihood Ratio	29.659	24	.196
Linear-by-Linear Association	.475	1	.491
N of Valid Cases	100		

a. 30 cells (85.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .09.

Διάγραμμα 3.36 Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της ηλικίας.

Από τον πίνακα 3.42 και το διάγραμμα 3.36 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος 93% θεωρεί ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Συγκεκριμένα, οι ηλικιακές κατηγορίες από 18-25, 26-35, 46-55 και 56-65 συμφωνούν με αυτή την άποψη σε ποσοστό 100%. Πολύ κοντά σε αυτό το ποσοστό βρίσκονται οι ηλικιακές κατηγορίες 36-45 , 89,74% (35 στους 39) και άνω των 65, 75%(6 στους 8).

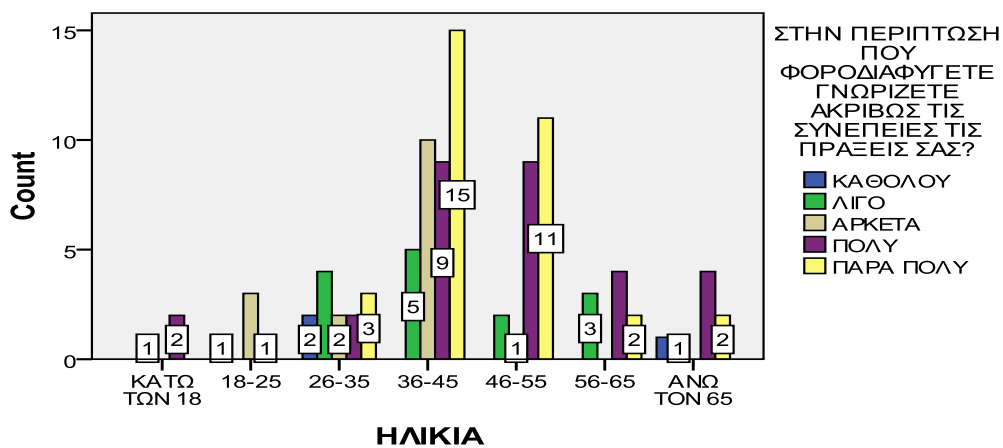
Πίνακας 3.43: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες τις πράξεις σας και της ηλικίας.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Κάτω των 18	0	1	0	2	0	3
18-25	1	0	3	1	0	5
26-35	2	4	2	2	3	13
36-45	0	5	10	9	15	39
46-55	0	2	1	9	11	23
56-65	0	3	0	4	2	9
Άνω των 65	1	1	0	4	2	8
Σύνολο	4	16	16	31	33	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	41.758 ^a	24	.014
Likelihood Ratio	44.330	24	.007
Linear-by-Linear Association	3.242	1	.072
N of Valid Cases	100		

a. 29 cells (82.9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .12.

Διάγραμμα 3.37: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες τις πράξεις σας και της ηλικίας.

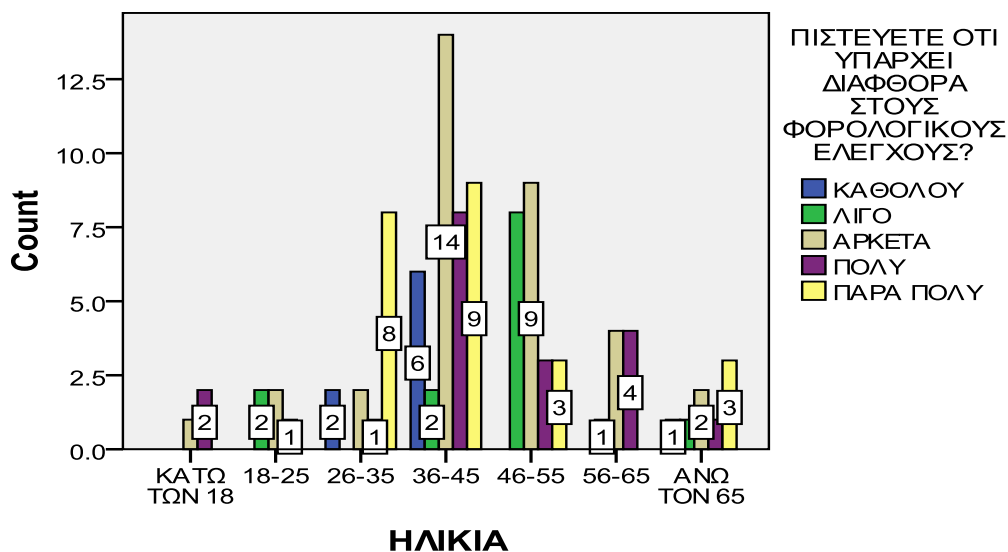
Από τον πίνακα 3.43 και το διάγραμμα 3.37 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος 80% ισχυρίζεται πως αν φοροδιαφύγει γνωρίζει ακριβώς τις συνέπειες της πράξης του σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Ενδιαφέρον παρουσιάζεται στις ηλικιακές κατηγορίες από 36-45, 46-55, που τα ποσοστά ανέρχονται σε 87,18%(34 από τους 39) και 91,30%(21 από τους 23) αντίστοιχα καθώς πρόκειται για το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας.

Πίνακας 3.44: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους και της ηλικίας.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Κάτω των 18	0	0	1	2	0	3
18-25	0	2	2	1	0	5
26-35	2	0	2	1	8	13
36-45	6	2	14	8	9	39
46-55	0	8	9	3	3	23
56-65	0	1	4	4	0	9
Άνω των 65	1	1	2	1	3	8
Σύνολο	9	14	34	20	23	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	43.905 ^a	24	.008
Likelihood Ratio	47.221	24	.003
Linear-by-Linear Association	.311	1	.577
N of Valid Cases	100		

Διάγραμμα 3.38: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι υπάρχει διαφορά στους φορολογικούς ελέγχους και της ηλικίας.

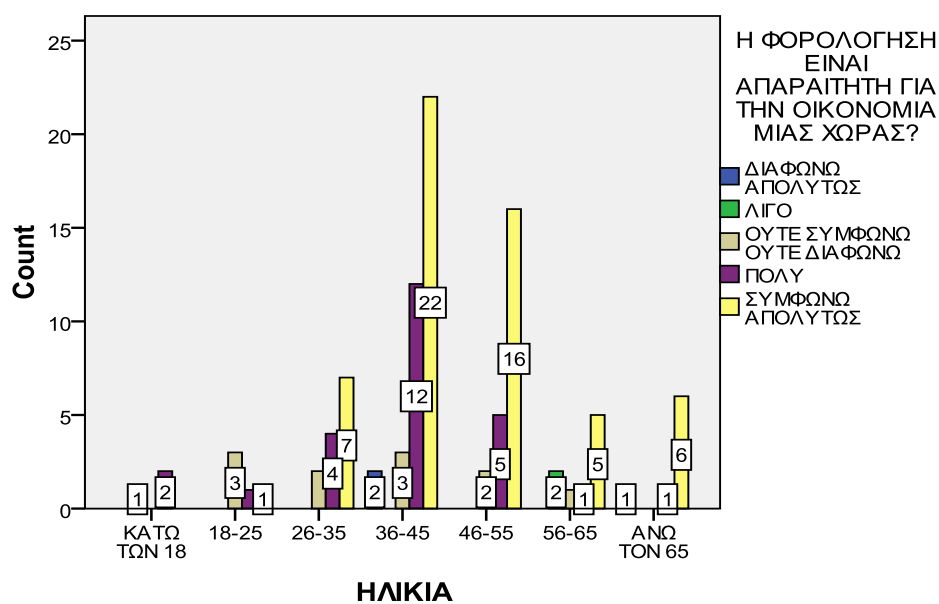
Από τον πίνακα 3.44 και το διάγραμμα 3.38 παρατηρούμε ότι 77% του δείγματος θεωρεί πως υπάρχει διαφορά στους φορολογικούς ελέγχους σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ηλικιακές κατηγορίες από 26-35 και από 36-45, που πιστεύουν ότι υπάρχει διαφορά στους φορολογικούς ελέγχους σε ποσοστό 84,61%(11 στους 13) και 79,48%(31 στους 39) αντίστοιχα.

Πίνακας 3.45: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας και της ηλικίας.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Κάτω των 18	0	1	0	2	0	3
18-25	0	0	3	1	1	5
26-35	0	0	2	4	7	13
36-45	2	0	3	12	22	39
46-55	0	0	2	5	16	23
56-65	0	2	1	1	5	9
Άνω των 65	1	0	0	1	6	8
Σύνολο	3	3	11	26	57	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	48.313 ^a	24	.002
Likelihood Ratio	36.017	24	.055
Linear-by-Linear Association	1.782	1	.182
N of Valid Cases	100		

Διάγραμμα 3.39: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας και της ηλικίας.

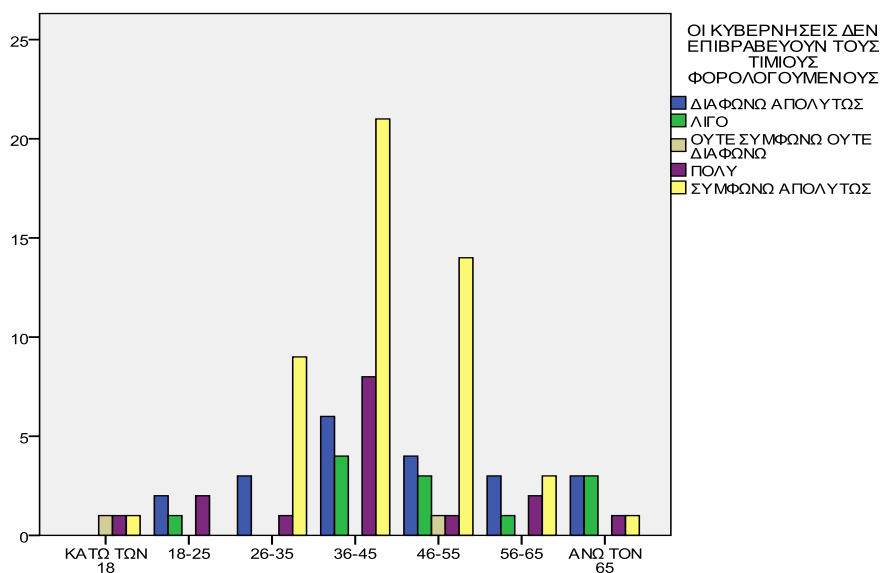
Από τον πίνακα 3.45 και το διάγραμμα 3.39. παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος ποσοστό 94% πιστεύει πως η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας από αρκετά έως πάρα πολύ. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ηλικιακές κατηγορίες από 18-25, 26-35 και από 46-55 που το ποσοστό αυτό αγγίζει το 100%.

Πίνακας 3.46: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους και της ηλικίας.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Κάτω των 18	0	0	1	1	1	3
18-25	2	1	0	2	0	5
26-35	3	0	0	1	9	13
36-45	6	4	0	8	21	39
46-55	4	3	1	1	14	23
56-65	3	1	0	2	3	9
Άνω των 65	3	3	0	1	1	8
Σύνολο	21	12	2	16	49	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	40.233 ^a	24	.020
Likelihood Ratio	34.580	24	.075
Linear-by-Linear Association	2.309	1	.129
N of Valid Cases	100		

Διάγραμμα 3.40: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους και της ηλικίας

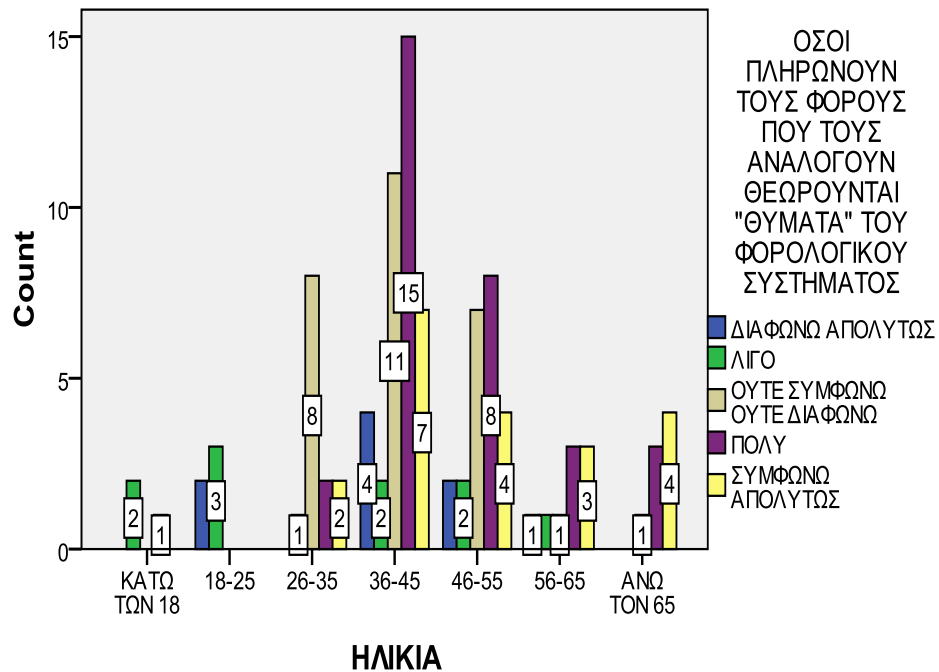
Από τον πίνακα 3.46 και το διάγραμμα 3.40 παρατηρούμε ότι το 67% του δείγματος, πιστεύει πως οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους από αρκετά έως πάρα πολύ. Εντύπωση προκαλούν οι ηλικιακές κατηγορίες από 26-35 και 36-45 που το ποσοστά ανέρχονται σε 76,92%(10 από τους 13) και 74,36%(29 από τους 39) αντίστοιχα.

Πίνακας 3.47: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος και της ηλικίας.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Κάτω των 18	0	2	0	1	0	3
18-25	2	3	0	0	0	5
26-35	0	1	8	2	2	13
36-45	4	2	11	15	7	39
46-55	2	2	7	8	4	23
56-65	1	1	1	3	3	9
Άνω των 65	0	0	1	3	4	8
Σύνολο	9	11	28	32	20	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	48.313 ^a	24	.002
Likelihood Ratio	36.017	24	.055
Linear-by-Linear Association	1.782	1	.182
N of Valid Cases	100		

Διάγραμμα 3.41: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος και της ηλικίας.

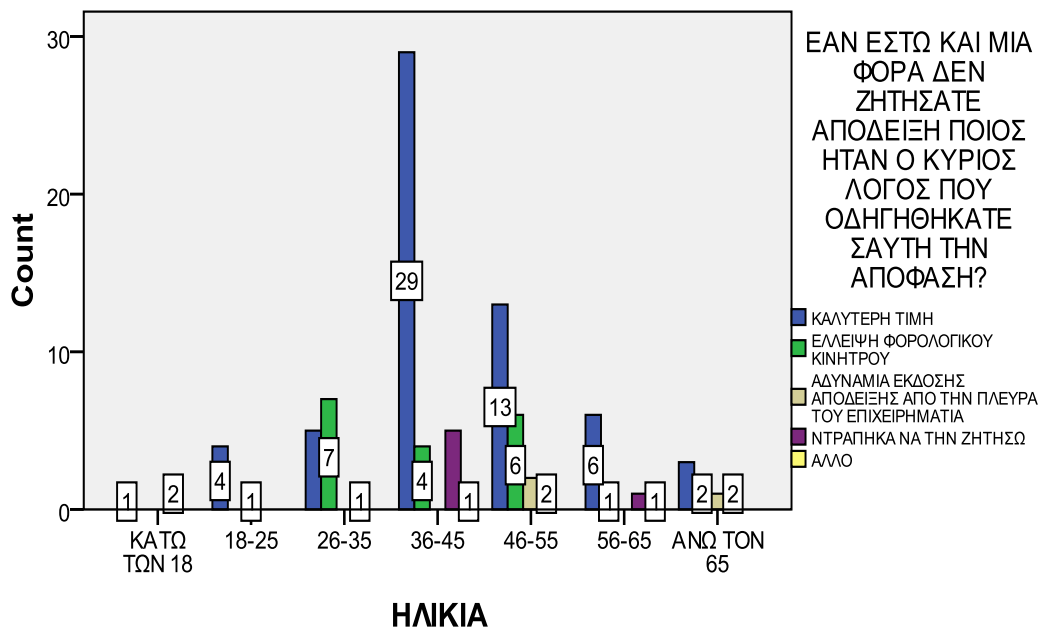
Από τον πίνακα 3.47 και διάγραμμα 3.41 παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος ποσοστό 80% πιστεύει πως όσοι πληρώνουν τους φόρους θεωρούνται «θύματα» του φορολογικού συστήματος σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Αξίζει να αναφερθεί ότι στην ηλικιακή κατηγορία άνω των 65 το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 100%, ενώ ακολουθούν η ηλικιακή κατηγορία 26-35 σε ποσοστό 92,31%(12 από 13), 46-55 σε ποσοστό 82,61%(19 από 23) και 56-65 σε ποσοστό 77,78%(7 από 9) αντίστοιχα.

Πίνακας 3.48: Συσχέτιση μεταξύ του λόγου που δεν ζητήσατε απόδειξη και της ηλικίας

	Καλύτερη τιμή	Έλλειψη φορολογικού κινήτρου	Αδυναμία έκδοσης απόδειξης από την πλευρά του επιχειρηματία	Ντράπηκα να την ζητήσω	Άλλο	Σύνολο
Κάτω των 18	1	0	0	2	0	3
18-25	4	0	1	0	0	5
26-35	5	7	0	1	0	13
36-45	29	4	0	5	1	39
46-55	13	6	2	2	0	23
56-65	6	1	0	1	1	9
Άνω των 65	3	2	1	2	0	8
Σύνολο	61	20	4	13	2	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	37.650 ^a	24	.038
Likelihood Ratio	34.001	24	.085
Linear-by-Linear Association	.118	1	.732
N of Valid Cases	100		

Διάγραμμα 3.42: Συσχέτιση μεταξύ του λόγου που δεν ζητήσατε απόδειξη και της ηλικίας.

Από τον πίνακα 3.48 και το διάγραμμα 3.42 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος 61% δεν θα ζητούσε απόδειξη προκειμένου να τύχει καλύτερης τιμής. Πιο συγκεκριμένα την άποψη αυτή έχουν οι ηλικιακές κατηγορίες από 36-45 με ποσοστό 74,35 % (29 στους 39) και 46-55 (13 στους 23) με ποσοστό 56,50%.

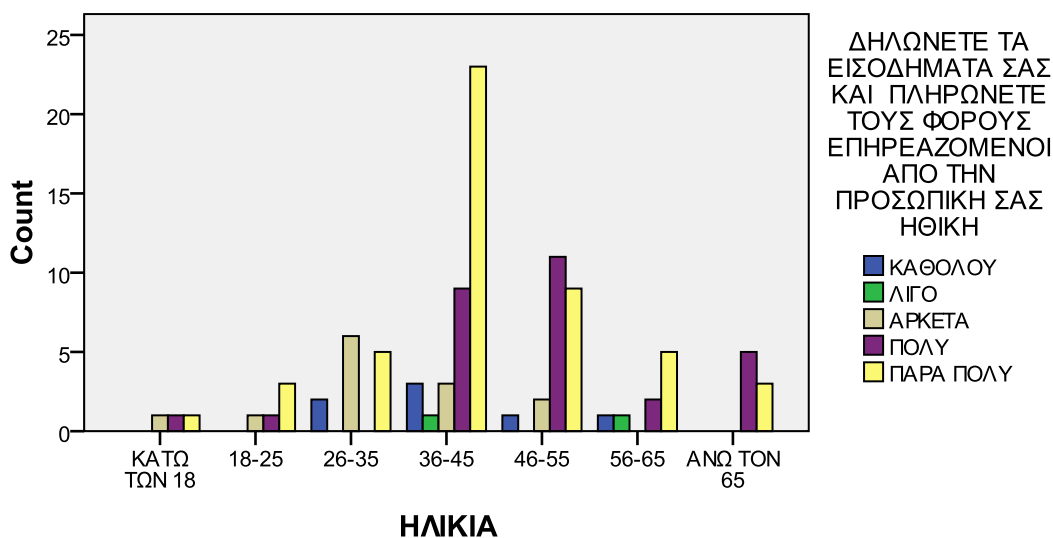
Πίνακας 3.49: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την προσωπική σας ηθική και της ηλικίας

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Κάτω των 18	0	0	1	1	1	3
18-25	0	0	1	1	3	5
26-35	2	0	6	0	5	13
36-45	3	1	3	9	23	39
46-55	1	0	2	11	9	23
56-65	1	1	0	2	5	9
Άνω των 65	0	0	0	5	3	8
Σύνολο	7	2	13	29	49	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	35.818 ^a	24	.057
Likelihood Ratio	35.997	24	.055
Linear-by-Linear Association	.638	1	.424
N of Valid Cases	100		

a. 29 cells (82.9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .06.

Διάγραμμα 3.43: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι δηλώνετε τα εισοδήματά σας και πληρώνετε τους φόρους επηρεαζόμενοι από την προσωπική σας ηθική και της ηλικίας

Από τον πίνακα 3.49 και το διάγραμμα 3.43 παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος ποσοστό 91% δηλώνει τα εισοδήματα του και πληρώνει τους φόρους που του αναλογούν επηρεαζόμενο από την προσωπική του ηθική σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ηλικιακές κατηγορίες από 46-55 ετών που επηρεάζονται από την προσωπική τους ηθική σε ποσοστό 95,65%(22 από τους 23) ενώ ακολουθεί η ηλικιακή κατηγορία 36 -45 σε ποσοστό 89,74%(35 από τους 39).

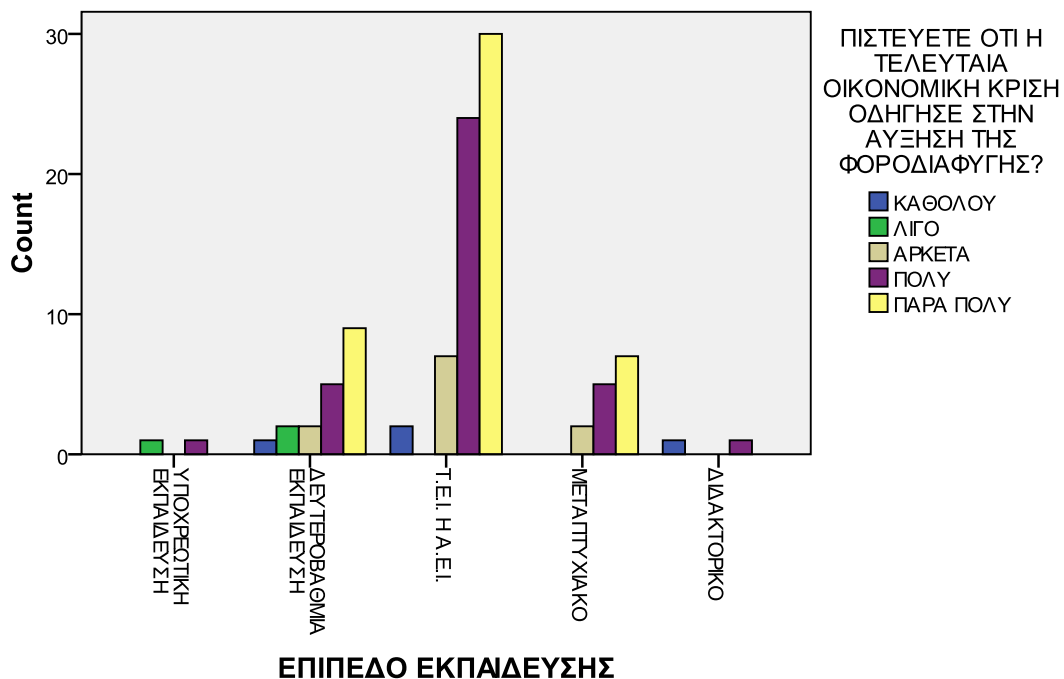
Πίνακας 3.50: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και του επιπέδου εκπαίδευσης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Υποχρεωτική εκπαίδευση	0	0	1	1	1	3
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	0	0	1	1	3	5
ΑΕΙ ή ΤΕΙ	2	0	6	0	5	13
Μεταπτυχιακό	3	1	3	9	23	39
Διδακτορικό	1	0	2	11	9	23
Σύνολο	7	2	13	29	49	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	35.392 ^a	16	.004
Likelihood Ratio	20.921	16	.182
Linear-by-Linear Association	.295	1	.587
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (72.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .06.

Διάγραμμα 3.44: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και του επιπέδου εκπαίδευσης

Από τον πίνακα 3.50 και το διάγραμμα 3.44 παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος ποσοστό 91% πιστεύει ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι απόφοιτοι Υποχρεωτικής και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνούν με αυτή την άποψη σε ποσοστό 100%, ενώ ακολουθούν οι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου 95,65%(22 από 23), οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ποσοστό 84,61%(11 στους 13) και οι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σε ποσοστό 89,74%(35 από τους 39).

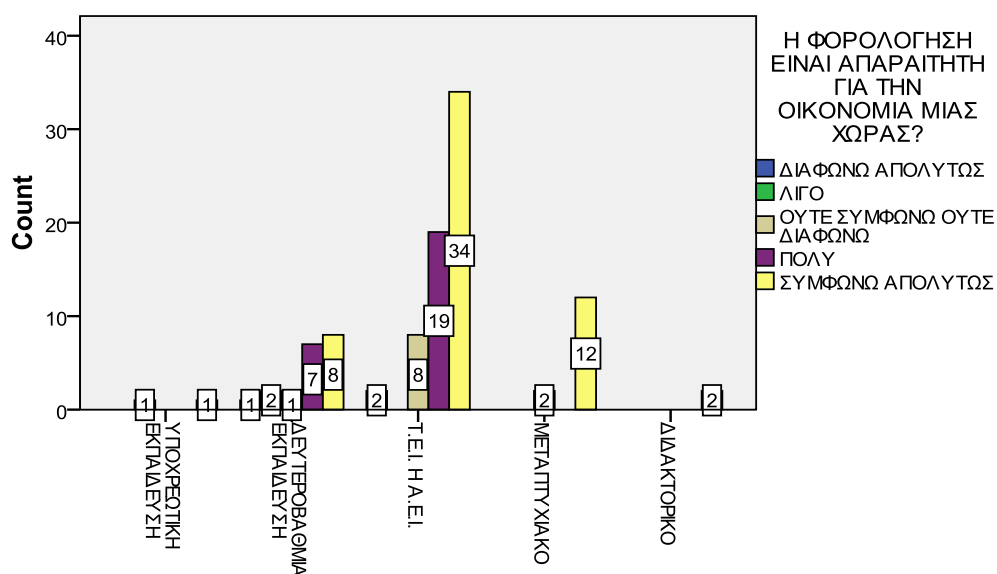
Πίνακας 3.51: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας και του επιπέδου εκπαίδευσης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Υποχρεωτική εκπαίδευση	0	1	0	0	1	2
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	1	2	1	7	8	19
ΑΕΙ ή ΤΕΙ	2	0	8	19	34	63
Μεταπτυχιακό	0	0	2	0	12	14
Διδακτορικό	0	0	0	0	2	2
Σύνολο	3	3	11	26	57	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	32.356 ^a	16	.009
Likelihood Ratio	27.600	16	.035
Linear-by-Linear Association	6.422	1	.011
N of Valid Cases	100		

a. 20 cells (80.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .06.

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Διάγραμμα 3.45: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας και του επιπέδου εκπαίδευσης

Από τον πίνακα 3.51 και το διάγραμμα 3.45 παρατηρούμε ότι ποσοστό 94% του δείγματος πιστεύει ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Οι κάτοχοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου συμφωνούν με την άποψη αυτή σε ποσοστό 100% ενώ ακολουθούν, οι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ 96,82%(61 στους 63) και οι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης 84,21%(16 στους 19).

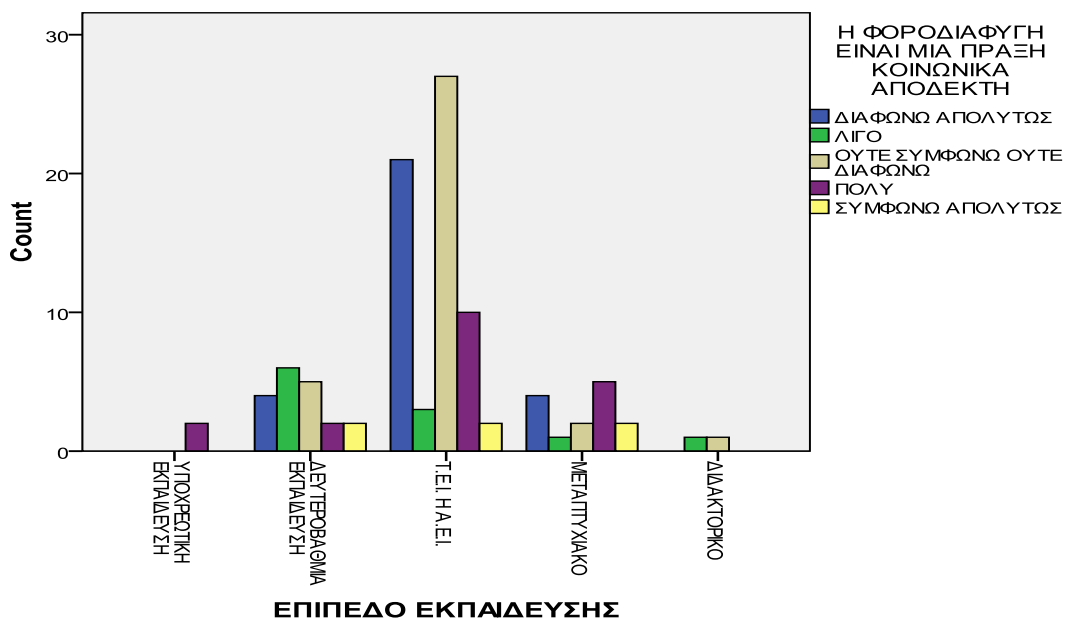
Πίνακας 3.52: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι μια πράξη κοινωνικά αποδεκτή και του επιπέδου εκπαίδευσης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Υποχρεωτική εκπαίδευση	0	0	0	2	0	2
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	4	6	5	2	2	19
ΑΕΙ ή ΤΕΙ	21	3	27	10	2	63
Μεταπτυχιακό	4	1	2	5	2	14
Διδακτορικό	0	1	1	0	0	2
Σύνολο	29	11	35	19	6	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	32.482 ^a	16	.009
Likelihood Ratio	28.345	16	.029
Linear-by-Linear Association	.000	1	.991
N of Valid Cases	100		

a. 19 cells (76.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .12.

Διάγραμμα 3.46: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι μια πράξη κοινωνικά αποδεκτή και του επιπέδου εκπαίδευσης

Από τον πίνακα 3.52 και το διάγραμμα 3.46 παρατηρούμε ότι ποσοστό 60% του δείγματος πιστεύει ότι η φοροδιαφυγή είναι μία πράξη κοινωνική αποδεκτή σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Συγκεκριμένα οι απόφοιτοι Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης συμφωνούν με την άποψη αυτή σε ποσοστό 100%. Ακολουθούν οι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών σε ποσοστό 64,28%(9 στους 14) και οι απόφοιτοι ΑΕΙ ΤΕΙ σε ποσοστό 61,90%(39 στους 63).

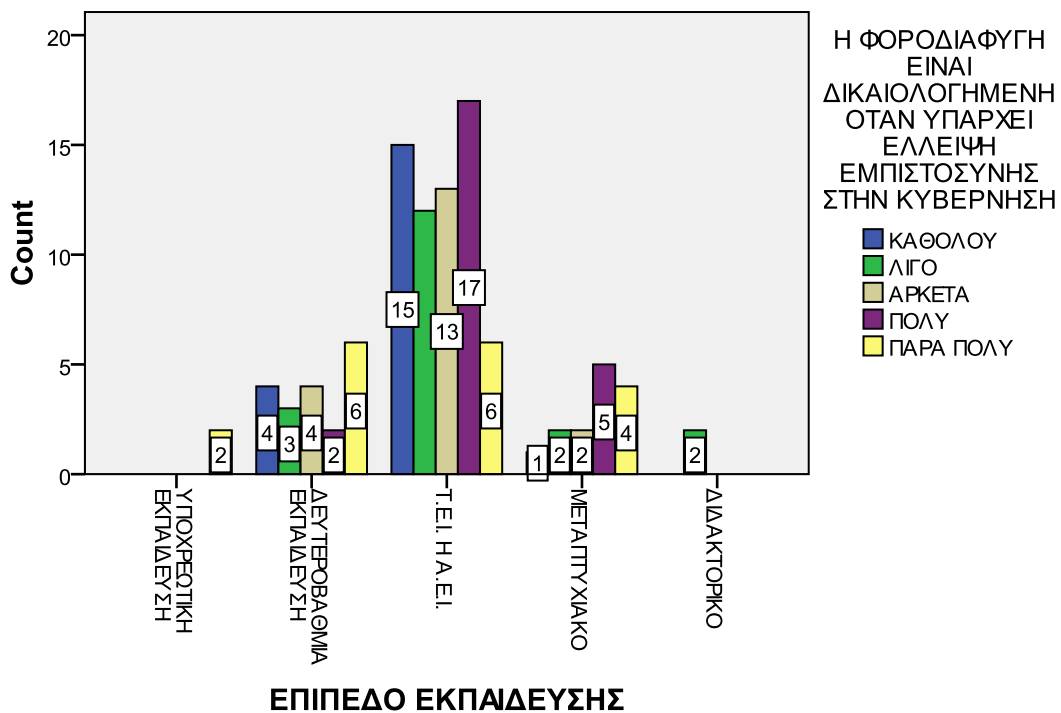
Πίνακας 3.53: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και του επιπέδου εκπαίδευσης.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Υποχρεωτική εκπαίδευση	0	0	0	0	2	2
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	4	3	4	2	6	19
ΑΕΙ ή ΤΕΙ	15	12	13	17	6	63
Μεταπτυχιακό	1	2	2	5	4	14
Διδακτορικό	0	2	0	0	0	2
Σύνολο	20	19	19	24	18	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27.625 ^a	16	.035
Likelihood Ratio	24.184	16	.086
Linear-by-Linear Association	.369	1	.544
N of Valid Cases	100		

a. 20 cells (80.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .36.

Διάγραμμα 3.47: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση και του επιπέδου εκπαίδευσης.

Από τον πίνακα 3.53 και διάγραμμα 3.47 παρατηρούμε ότι το 61% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Οι απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης συμφωνούν με την άποψη αυτή σε ποσοστό 100%, ενώ ακολουθούν οι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σε ποσοστό 78,57%(11 στους 14) .

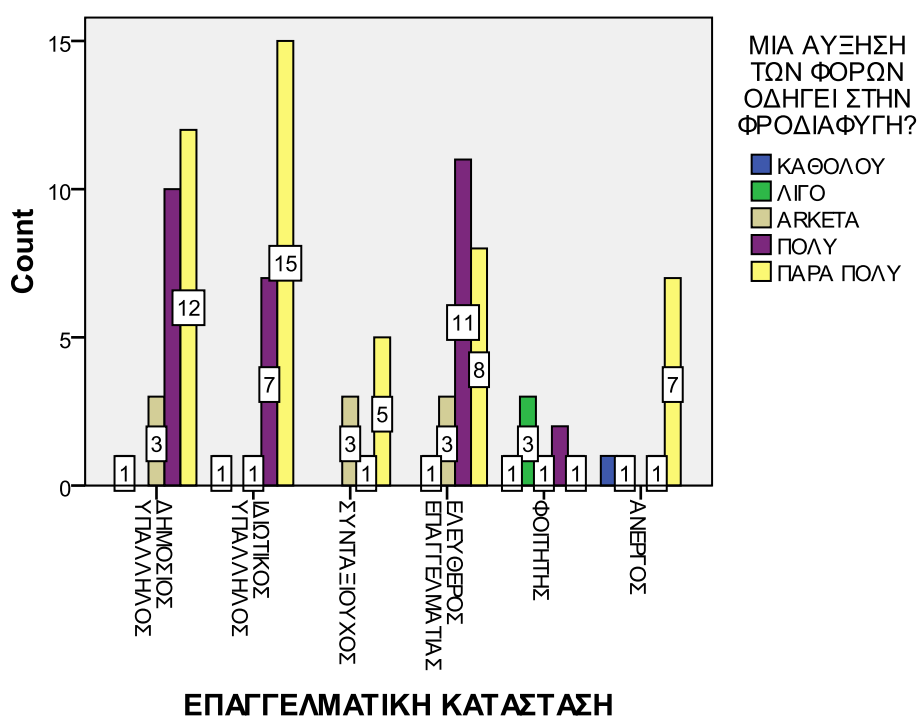
Πίνακας 3.54: Συσχέτιση μεταξύ της μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της επαγγελματικής κατάστασης.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Δημόσιος Υπάλληλος	1	0	3	10	12	26
Ιδιωτικός Υπάλληλος	1	0	1	7	15	24
Συνταξιούχος	0	0	3	1	5	9
Ελεύθερος Επαγγελματίας	0	1	3	11	8	23
Φοιτητής	1	3	1	2	1	8
Άνεργος	1	1	0	1	7	10
Σύνολο	4	5	11	32	48	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	40.492 ^a	20	.004
Likelihood Ratio	35.255	20	.019
Linear-by-Linear Association	3.086	1	.079
N of Valid Cases	100		

a. 24 cells (80.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .32.

Διάγραμμα 3.48: Συσχέτιση μεταξύ της μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της επαγγελματικής κατάστασης

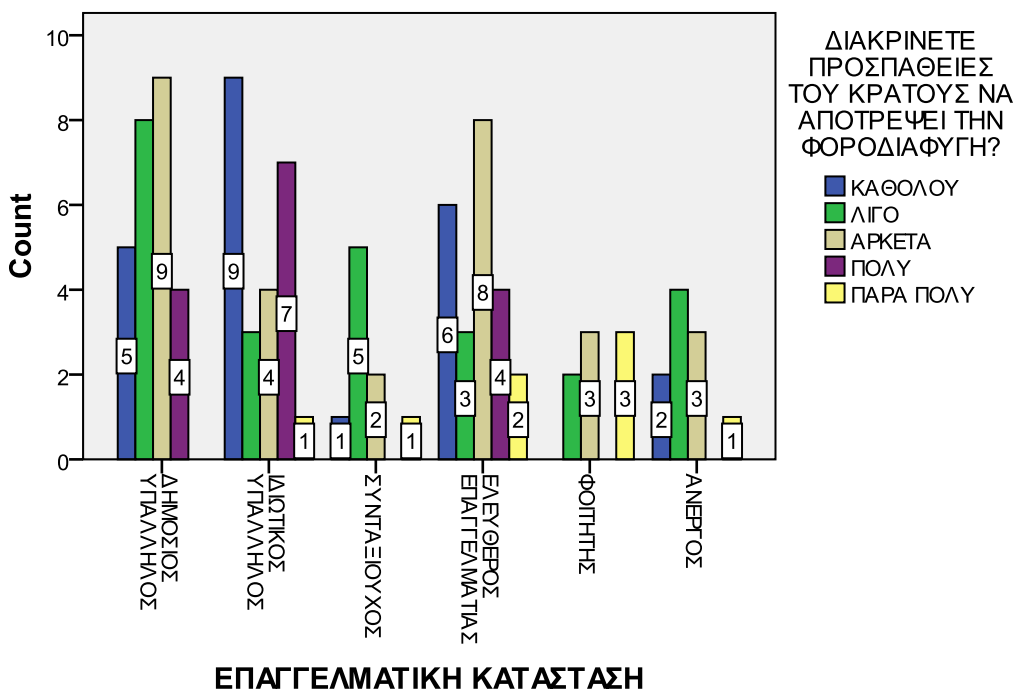
Από τον πίνακα 3.54 και το διάγραμμα 3.48 παρατηρούμε ότι το 91% των ερωτηθέντων πιστεύουν πως μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Πιο συγκεκριμένα συμφωνούν με την άποψη αυτή σε ποσοστό 100% οι συνταξιούχοι, ενώ ακολουθούν οι δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι σε ποσοστό 96% (25 στους 26), (23 στους 24) αντίστοιχα και οι ελεύθεροι επαγγελματίες σε ποσοστό 95,65%(22 στους 23).

Πίνακας 3.55: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι γίνονται προσπάθειες από το κράτος να αποτρέψει την φοροδιαφυγή και της επαγγελματικής κατάστασης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Δημόσιος Υπάλληλος	5	8	9	4	0	26
Ιδιωτικός Υπάλληλος	9	3	4	7	1	24
Συνταξιούχος	1	5	2	0	1	9
Ελεύθερος Επαγγελματίας	6	3	8	4	2	23
Φοιτητής	0	2	3	0	3	8
Άνεργος	2	4	3	0	1	10
Σύνολο	23	25	29	15	8	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	33.204 ^a	20	.032
Likelihood Ratio	35.954	20	.016
Linear-by-Linear Association	1.002	1	.317
N of Valid Cases	100		

Διάγραμμα 3.49: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι γίνονται προσπάθειες από το κράτος να αποτρέψει την φοροδιαφυγή και της επαγγελματικής κατάστασης

Από τον πίνακα 3.55 και το διάγραμμα 3.49 παρατηρούμε ότι το 52% από τους ερωτηθέντες (οι μισοί από το δείγμα) πιστεύουν ότι γίνονται προσπάθειες από το κράτος να αποτρέψει την φοροδιαφυγή από αρκετά έως πάρα πολύ. Περίπου σε αυτό το ποσοστό 50% συμφωνούν με αυτή την άποψη οι δημόσιοι υπάλληλοι(13 στους 26) οι ιδιωτικοί υπάλληλοι(12 στους 24) και οι ελεύθεροι επαγγελματίες (14 στους 23). Εντύπωση προκαλεί η κατηγορία των φοιτητών που συμφωνούν με την άποψη αυτή σε ποσοστό 75%(6 στους 8).

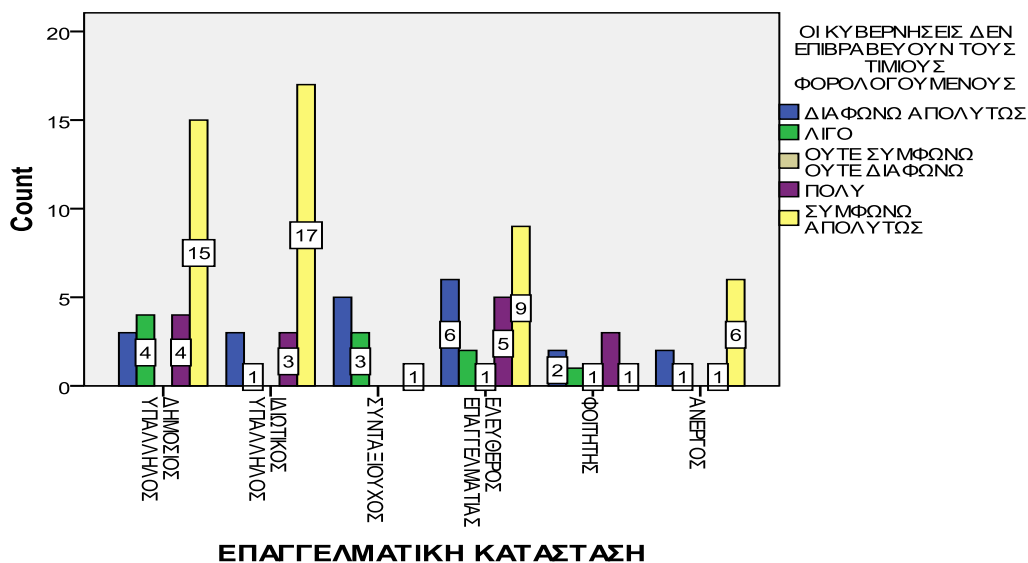
Πίνακας 3.56: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους και της επαγγελματικής κατάστασης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Δημόσιος Υπάλληλος	3	4	0	4	15	26
Ιδιωτικός Υπάλληλος	3	1	0	3	17	24
Συνταξιούχος	5	3	0	0	1	9
Ελεύθερος Επαγγελματίας	6	2	1	5	9	23
Φοιτητής	2	1	1	3	1	8
Άνεργος	2	1	0	1	6	10
Σύνολο	21	12	2	16	49	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	31.849 ^a	20	.045
Likelihood Ratio	31.328	20	.051
Linear-by-Linear Association	2.223	1	.136
N of Valid Cases	100		

a. 25 cells (83.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .16.

Διάγραμμα 3.50: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους και της επαγγελματικής κατάστασης

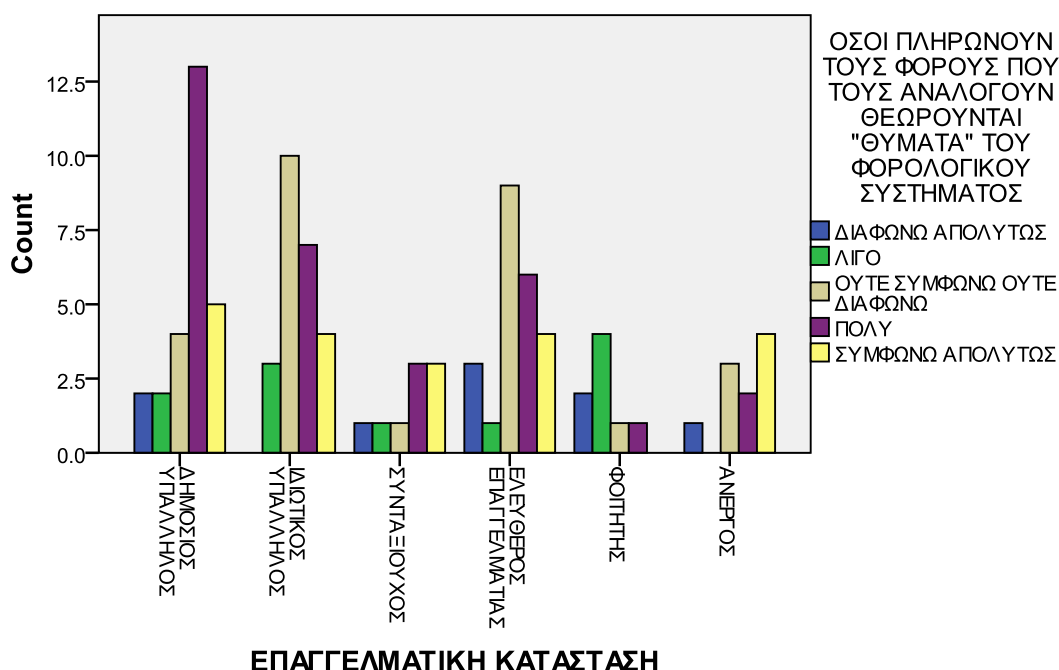
Από τον πίνακα 3.56 και το διάγραμμα 3.50 παρατηρούμε ότι το 67% από τους ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Πιο συγκεκριμένα την άποψη αυτή υποστηρίζουν σε μεγάλο ποσοστό 83,33% οι ιδιωτικοί υπάλληλοι (20 στους 24) ενώ ακολουθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι σε ποσοστό 73,07%(19 στους 26).

Πίνακας 3.57: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος και της επαγγελματικής κατάστασης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Δημόσιος Υπάλληλος	2	2	4	13	5	26
Ιδιωτικός Υπάλληλος	0	3	10	7	4	24
Συνταξιούχος	1	1	1	3	3	9
Ελεύθερος Επαγγελματίας	3	1	9	6	4	23
Φοιτητής	2	4	1	1	0	8
Άνεργος	1	0	3	2	4	10
Σύνολο	9	11	28	32	20	100

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	33.036 ^a	20	.033
Likelihood Ratio	32.046	20	.043
Linear-by-Linear Association	1.746	1	.186
N of Valid Cases	100		

a. 23 cells (76.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .72.

Διάγραμμα 3.51: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος και της επαγγελματικής κατάστασης

Από τον πίνακα 3.57 και το διάγραμμα 3.51 παρατηρούμε ότι το 80% του δείγματος πιστεύει ότι όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται "θύματα" του φορολογικού συστήματος σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Σχεδόν όλοι άνεργοι ποσοστό 90% (9 στους 10) συμφωνούν με την άποψη αυτή, ενώ ακολουθούν οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστό 87,5% (21 στους 24) οι δημόσιοι υπάλληλοι 84,61%(22 στους 26) και οι συνταξιούχοι 77,78%(7 στου 9).

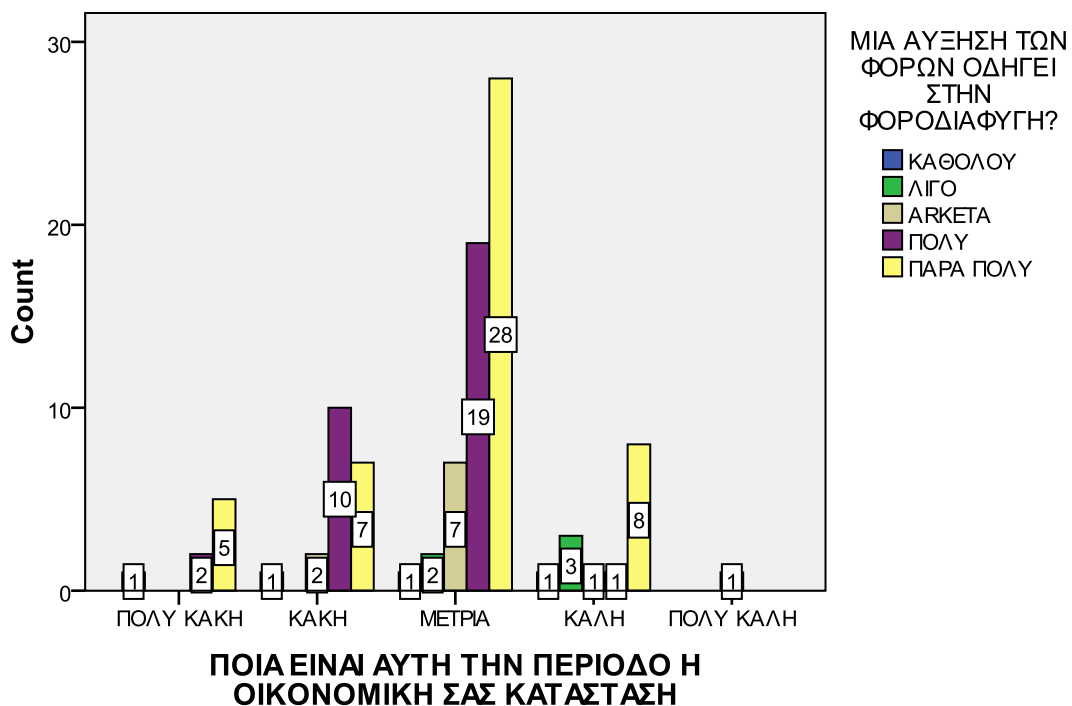
Πίνακας 3.58: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της οικονομικής κατάστασης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Πολύ κακή	1	0	0	2	5	8
Κακή	1	0	2	10	7	20
Μέτρια	1	2	7	19	28	57
Καλή	1	3	1	1	8	14
Πολύ Καλή	0	0	1	0	0	1
Σύνολο	4	5	11	32	48	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27.229 ^a	16	.039
Likelihood Ratio	23.056	16	.112
Linear-by-Linear Association	.652	1	.419
N of Valid Cases	100		

a. 19 cells (76.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .04.

Διάγραμμα 3.52: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή και της οικονομικής κατάστασης

Από τον πίνακα 3.58 και το διάγραμμα 3.52 παρατηρούμε ότι το 91% του δείγματος πιστεύει ότι μία αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Συγκεκριμένα συμφωνούν με την άποψη αυτή σε ποσοστό πάνω από 90% οι ερωτηθέντες που βρίσκονται σε πολύ κακή οικονομική κατάσταση(7 στους 8) σε κακή οικονομική κατάσταση (19 στους 20) και σε μέτρια οικονομική κατάσταση (54 στους 57)

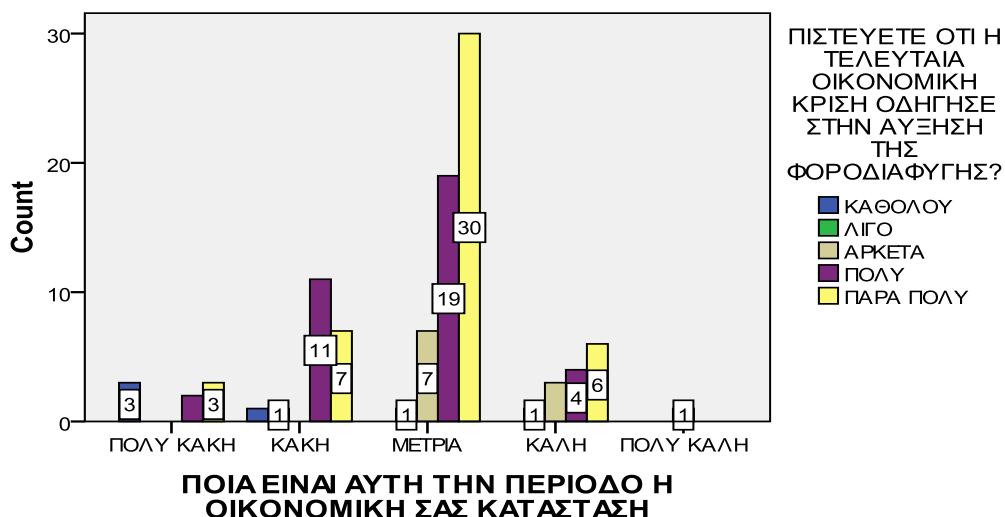
Πίνακας 3.59: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της οικονομικής κατάστασης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Πολύ κακή	3	0	0	2	3	8
Κακή	1	1	0	11	7	20
Μέτρια	0	1	7	19	30	57
Καλή	0	1	3	4	6	14
Πολύ Καλή	0	0	1	0	0	1
Σύνολο	4	3	11	36	46	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	43.406 ^a	16	.000
Likelihood Ratio	30.787	16	.014
Linear-by-Linear Association	2.259	1	.133
N of Valid Cases	100		

a. 18 cells (72.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .03.

Διάγραμμα 3.53: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της οικονομικής κατάστασης.

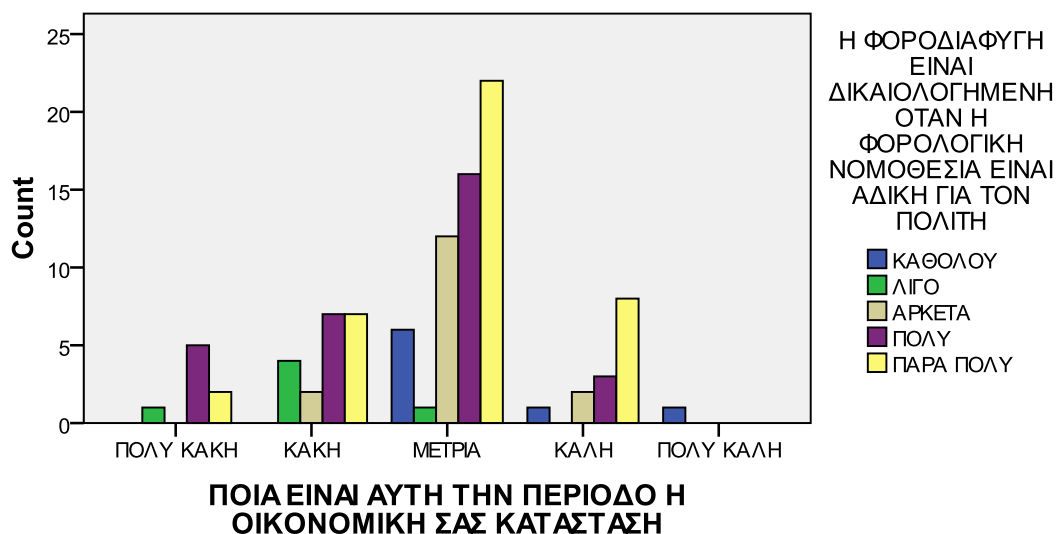
Από τον πίνακα 3.59 και το διάγραμμα 3.53 παρατηρούμε ότι το 93% του δείγματος πιστεύει ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Αξίζει να αναφερθεί ότι σε ποσοστό που πλησιάζει το 100% συμφωνούν με την άποψη αυτή οι ερωτώμενοι που βρίσκονται σε κακή οικονομική κατάσταση(18 στους 20) μέτρια οικονομική κατάσταση(56 στους 57) και σε καλή οικονομική κατάσταση (13 στους 14).

Πίνακας 3.60: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη και της οικονομικής κατάστασης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Πολύ κακή	0	1	0	5	2	8
Κακή	0	4	2	7	7	20
Μέτρια	6	1	12	16	22	57
Καλή	1	0	2	3	8	14
Πολύ Καλή	1	0	0	0	0	1
Σύνολο	8	6	16	31	39	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	31.425 ^a	16	.012
Likelihood Ratio	26.691	16	.045
Linear-by-Linear Association	.068	1	.794
N of Valid Cases	100		

Διάγραμμα 3.54 Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη και της οικονομικής κατάστασης

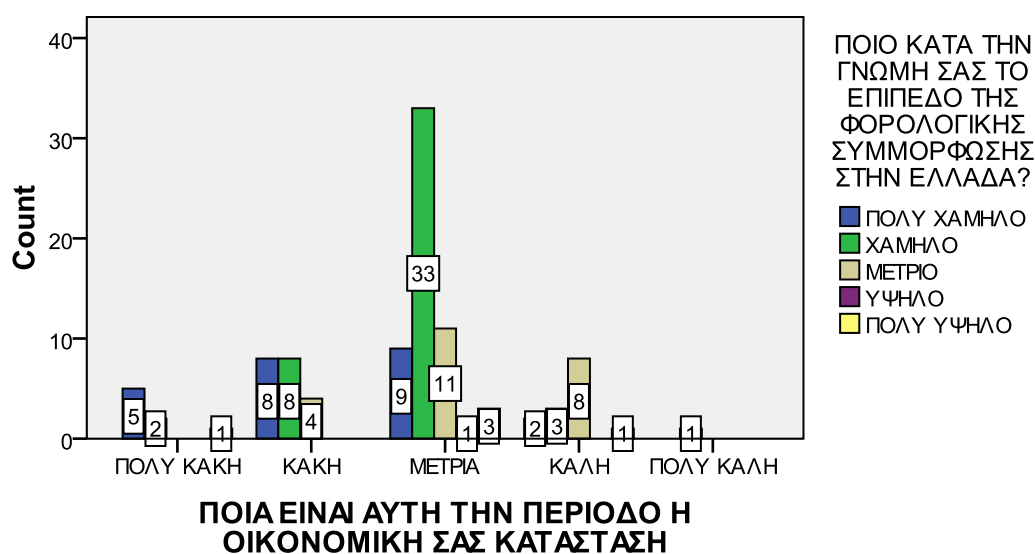
Από τον πίνακα 3.60 και το διάγραμμα 3.54 παρατηρούμε ότι το 86% του δείγματος πιστεύει ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Πιο συγκεκριμένα συμφωνούν με την άποψη αυτή σε ποσοστό 87,7 % (50 στους 57) οι ερωτηθέντες που βρίσκονται σε μέτρια οικονομική κατάσταση ενώ ακολουθούν σε ποσοστό 87,5% (7 στους 8) οι ερωτηθέντες που βρίσκονται σε πολύ κακή οικονομική κατάσταση, και αυτοί που βρίσκονται σε κακή οικονομική κατάσταση με ποσοστό 80%(16 στους 20).

Πίνακας 3.61: Συσχέτιση μεταξύ της γνώμης για το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα και της οικονομικής κατάστασης

	Πολύ Χαμηλό	Χαμηλό	Μέτριο	Υψηλό	Πολύ Υψηλό	Σύνολο
Πολύ κακή	5	2	0	0	1	8
Κακή	8	8	4	0	0	20
Μέτρια	9	33	11	1	3	57
Καλή	2	3	8	0	1	14
Πολύ Καλή	0	1	0	0	0	1
Σύνολο	24	47	23	1	5	100

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	26.907 ^a	16	.043
Likelihood Ratio	27.144	16	.040
Linear-by-Linear Association	6.550	1	.010
N of Valid Cases	100		

20 cells (80.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .01.

Διάγραμμα 3.55 Συσχέτιση μεταξύ της γνώμης για το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα και της οικονομικής κατάστασης

Από τον πίνακα 3.61 και το διάγραμμα 3.55. παρατηρούμε ότι ένα μικρό ποσοστό του δείγματος 29% πιστεύει ότι το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα κυμαίνεται σε κλίμακα από μέτριο έως πολύ υψηλό. Αξίζει να αναφερθεί ότι 7 στους 8 ερωτηθέντες που βρίσκονται σε πολύ κακή οικονομική κατάσταση και 16 στους 20 που βρίσκονται σε κακή κατάσταση θεωρούν ότι το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα κυμαίνεται από πολύ χαμηλό σε χαμηλό επίπεδο.

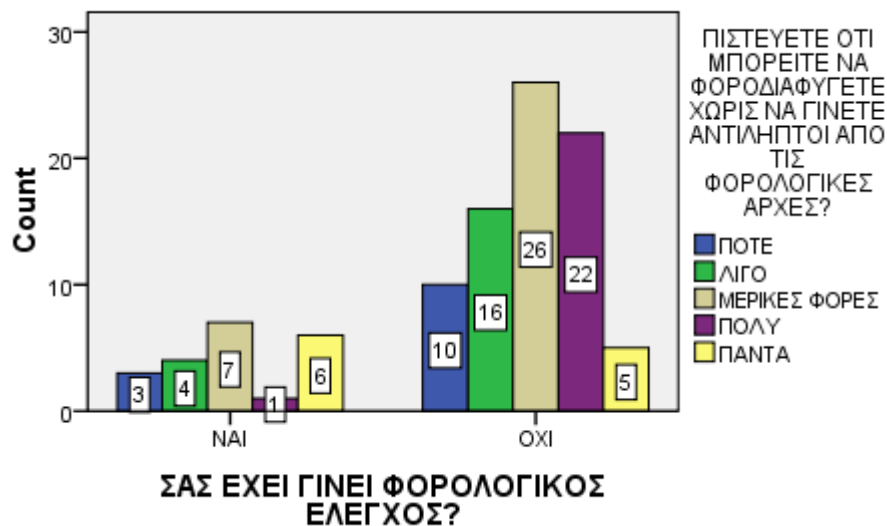
Πίνακας 3.62: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	3	4	7	1	6	21
Δεν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	10	16	26	22	5	79
Σύνολο	13	20	33	23	11	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11.352 ^a	4	.023
Likelihood Ratio	11.239	4	.024
Linear-by-Linear Association	.442	1	.506
N of Valid Cases	100		

a. 4 cells (40.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2.31.

Διάγραμμα 3.56 Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

Από τον πίνακα 3.62 και το διάγραμμα 3.56 παρατηρούμε ότι 67 ερωτηθέντες από τους 100 του δείγματος θεωρούν ότι μπορούν να φοροδιαφύγουν χωρίς να γίνουν αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Συμφωνούν με αυτή την άποψη ποσοστό περίπου 66,67% (14 στους 21) οι ερωτηθέντες στους οποίους έχει πραγματοποιηθεί φορολογικός έλεγχος και 67,09%(53 στους 79) σε αυτούς που δεν έχει.

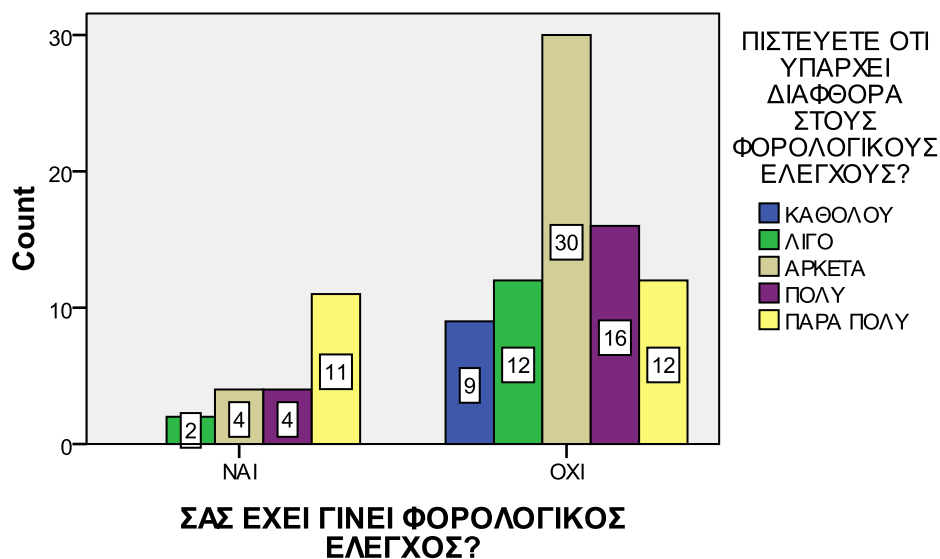
Πίνακας 3.63: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	0	2	4	4	11	21
Δεν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	9	12	30	16	12	79
Σύνολο	9	14	34	20	23	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14.510 ^a	4	.006
Likelihood Ratio	14.820	4	.005
Linear-by-Linear Association	11.276	1	.001
N of Valid Cases	100		

- a. 4 cells (40.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.89.

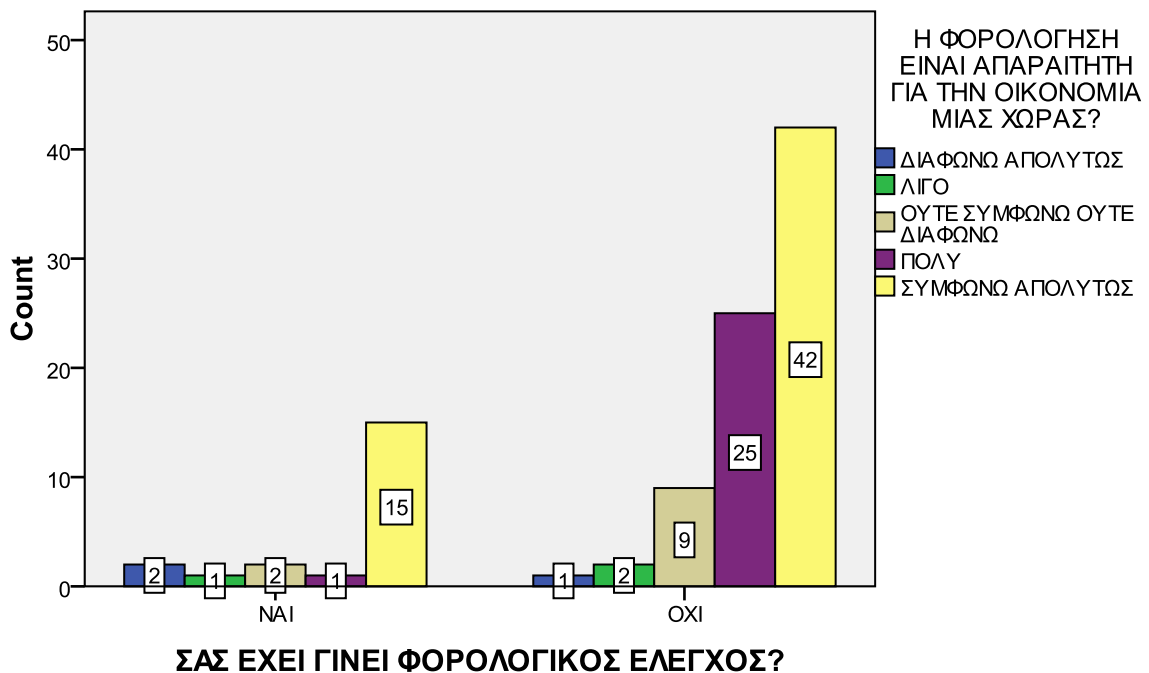

Διάγραμμα 3.57: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

Από τον πίνακα 3.63 και το διάγραμμα 3.57 παρατηρούμε ότι το 77 % του δείγματος πιστεύουν ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Συμφωνούν με αυτή την άποψη σε συντριπτική πλειοψηφία οι ερωτηθέντες στους οποίους έχει πραγματοποιηθεί φορολογικός έλεγχος σε ποσοστό 90,48% (19 στους 21) .

Πίνακας 3.64: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας ελέγχους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	2	1	2	1	15	21
Δεν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	1	2	9	25	42	79
Σύνολο	3	3	11	26	57	100

Διάγραμμα 3.58: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας ελέγχους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

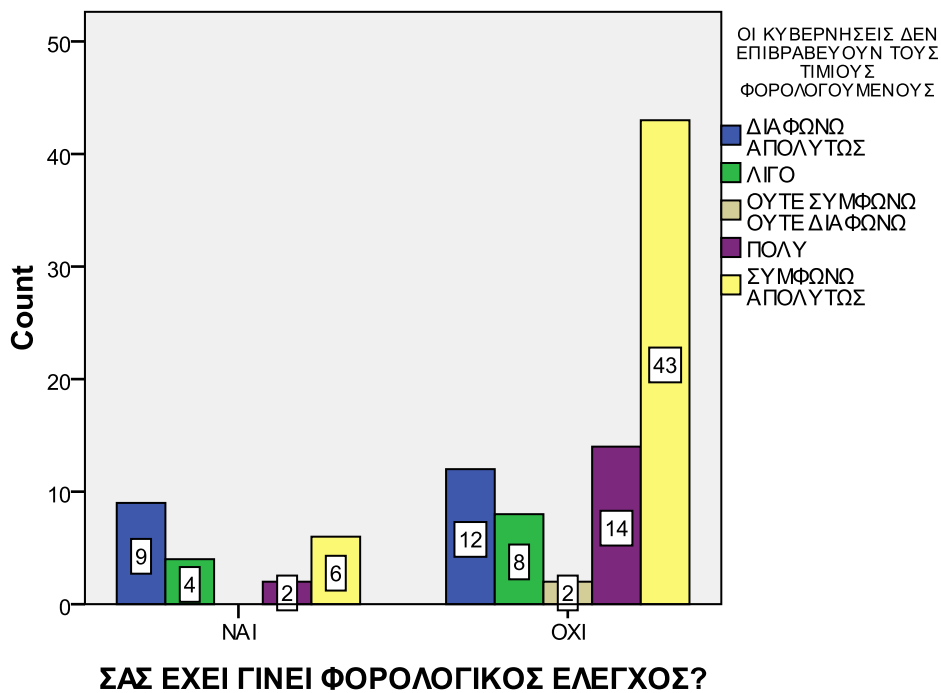
Από τον πίνακα 3.64 και το διάγραμμα 3.58 παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος ποσοστό 94% πιστεύουν ότι η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Με την άποψη αυτή συμφωνούν το 96%(76 στους 79) των ερωτηθέντων που δεν έχουν ελεγχθεί φορολογικά και το 85,71% (18 στους 21) των ερωτηθέντων που έχουν ελεγχθεί φορολογικά .

Πίνακας 3.65: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογουμένους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	9	4	0	2	6	21
Δεν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	12	8	2	14	43	79
Σύνολο	21	12	2	16	49	100

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10.640 ^a	4	.031
Likelihood Ratio	10.342	4	.035
Linear-by-Linear Association	9.310	1	.002
N of Valid Cases	100		

a. 5 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .42.

Διάγραμμα 3.59 Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

Από τον πίνακα 3.65 και το διάγραμμα 3.59 παρατηρούμε ότι ποσοστό 67% του δείγματος, πιστεύουν ότι οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ .

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι μόνο το 38,09%(8 στους 21) των ερωτηθέντων που τους έχει γίνει φορολογικός έλεγχος συμφωνούν με την άποψη αυτή , ενώ σε ποσοστό 74,68%(59 στους 79) συμφωνούν οι ερωτηθέντες στους οποίους δεν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.

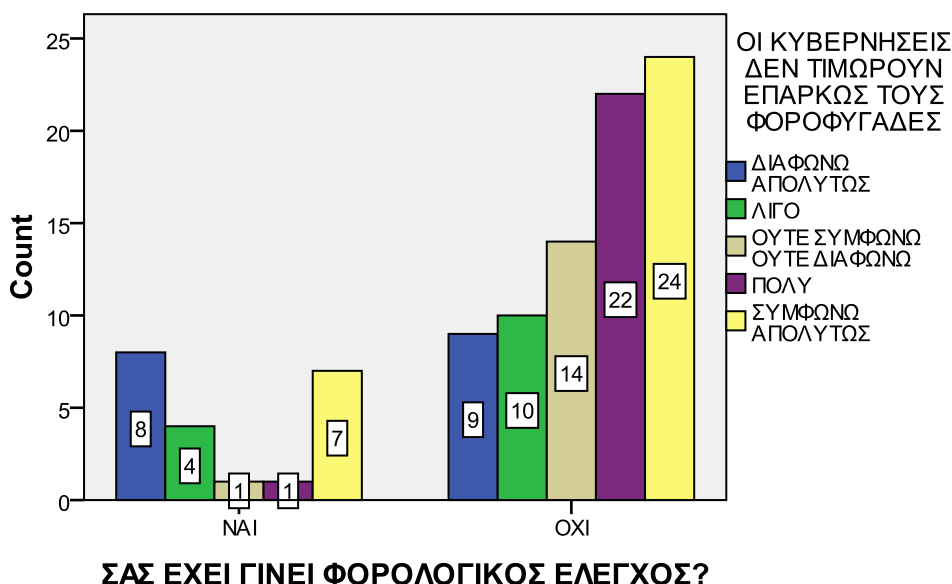
Πίνακας 3.66: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	1	3	4	3	10	21
Δεν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος	8	8	24	29	10	79
Σύνολο	9	11	28	32	20	100

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13.191 ^a	4	.010
Likelihood Ratio	13.839	4	.008
Linear-by-Linear Association	4.520	1	.034
N of Valid Cases	100		

a. 4 cells (40.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2.94.

Διάγραμμα 3.60: Συσχέτιση μεταξύ της άποψης ότι οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες σε σχέση με το αν έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

Από τον πίνακα 3.66 και το διάγραμμα 3.60 παρατηρούμε ότι ποσοστό 80% του δείγματος πιστεύουν ότι οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες σε κλίμακα από αρκετά έως πάρα πολύ. Περίπου ισόποσα στο 80% συμφωνούν με την άποψη αυτή οι ερωτηθέντες στους οποίους έχει πραγματοποιηθεί φορολογικός έλεγχος (17 στους 21) καθώς και σε αυτούς που δεν έχει πραγματοποιηθεί (63 στους 79).

4.Συμπεράσματα έρευνας

Αναλύοντας τα παραπάνω αποτελέσματα της έρευνας παρατηρούμε το χαμηλό επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην χώρα μας, απόρροια της χαμηλής σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ του φορολογικών αρχών και πολιτών.

Οι ερωτώμενοι εμφανίζονται αναποφάσιστοι καθώς δόθηκαν αμφιλεγόμενες απαντήσεις. Στην πλειονότητα τους και ανεξάρτητου ηλικίας, επιπέδου μόρφωσης και επαγγελματικής κατάστασης, δηλώνουν πως έχουν σκεφτεί να φοροδιαφύγουν θεωρώντας πως δεν θα γίνουν αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές. Πιστεύουν ότι η φοροδιαφυγή είναι μία πράξη κοινωνικά αποδεκτή και δικαιολογημένη όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κυβέρνηση, η φορολογική νομοθεσία είναι περίπλοκη και άδικη για τον πολίτη. Πιστεύουν πως υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους, το κράτος δεν τιμωρεί επαρκώς τους φοροφυγάδες και οι συνεπείς φορολογούμενοι είναι "θύματα" του συστήματος. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος έχει προβεί σε αγορά προϊόντος ή υπηρεσίας χωρίς απόδειξη, προκειμένου να τυγχάνει καλύτερης τιμής καθώς και λόγω έλλειψης φορολογικού κινήτρου. Επίσης φαίνεται ότι οι ερωτώμενοι δεν έχουν την διάθεση να καταγγείλουν κάποιον που φοροδιαφεύγει, με εξαίρεση την περίπτωση που η φοροδιαφυγή γίνεται κατ'εξακολούθηση.

Η απόφαση τους για φοροδιαφυγή επηρεάζεται από μία αύξηση των φόρων, από το ύψος των προστίμων, την τελευταία οικονομική κρίση, την μη ορθολογική χρήση του χρήματος που κάνει το κράτος, τον τρόπο που αξιοποιούνται οι φόροι και από το αίσθημα δικαίου που διέπει την νομοθεσία. Από την άλλη πλευρά, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι, θεωρούν ηθική τους υποχρέωση να δηλώνουν τα εισοδήματα τους στις φορολογικές αρχές, απαραίτητη την φορολόγηση για την οικονομία μιας χώρας, επίσης πιστεύουν πως οι φόροι αξιοποιούνται ορθολογικά και ότι γίνονται προσπάθειες από το κράτος να αποτραπεί η φοροδιαφυγή. Θεωρούν το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα χαμηλό. Προφανώς πρόκειται για απογοητευμένους

φορολογούμενους, χωρίς όμως να έχουν χάσει το αίσθημα της φορολογικής ηθικής, που εάν καλλιεργηθεί μία σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και πολιτών θα συμμορφωθούν.

Στην έρευνα μας οι γυναίκες φαίνεται να έχουν αναπτυγμένο το αίσθημα της φορολογικής ηθικής, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία αυτών θεωρεί ηθική τους υποχρέωση να δηλώνουν τα εισοδήματά τους στις φορολογικές αρχές, με τους άντρες να παρουσιάζουν λίγο μικρότερο ποσοστό. Σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης παρατηρούμε ότι οι κάτοχοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου σε ποσοστό περίπου 1 στους 3 δεν θεωρούν την φοροδιαφυγή μία πράξη κοινωνικά αποδεκτή.

Η κατηγορία των ανέργων εμφανίζεται ως η πλέον αποθαρρυσμένη κατηγορία καθώς σε συντριπτική πλειοψηφία 90% θεωρούν πως όσοι πληρώνουν τους φόρους αντιμετωπίζονται ως «θύματα» του φορολογικού συστήματος. Την ίδια άποψη σε λίγο μικρότερο ποσοστό έχουν οι ιδιωτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι καθώς και οι συνταξιούχοι. Πρόκειται για κατηγορίες που δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν.

Ενθαρρυντικό είναι ότι οι νέοι κάτω των 18 έως 25 ετών δεν συμφωνούν με την άποψη ότι όσοι φοροδιαφεύγουν θεωρούνται «θύματα» του συστήματος.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι σε αυτούς που έχει γίνει φορολογικός έλεγχος δεν πιστεύουν ότι υπάρχει διαφθορά στους ελέγχους, ενώ περίπου οι μισοί από το εν λόγω δείγμα, θεωρούν πως οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους.

Μόνο 3 από τους 21 ερωτώμενους που έχουν ελεγχθεί φορολογικά, θεωρούν πως μπορούν να φοροδιαφύγουν χωρίς να γίνουν αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές. Αρκετά ενθαρρυντικό ποσοστό, δηλώνει πως ο φορολογικός έλεγχος επηρεάζει την παραβατική συμπεριφορά, αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι μόλις 1 στους 21 θεωρούν ότι δεν τιμωρούνται επαρκώς οι φοροφυγάδες.

Οι ερωτηθέντες που βρίσκονται σε δυσμενή οικονομική κατάσταση, φαίνονται να νοιώθουν απογοητευμένοι, καθώς στην συντριπτική πλειοψηφία τους επικρατεί η άποψη ότι στην αύξηση της φοροδιαφυγής συμβάλλουν, οι αυξήσεις των φόρων, η τελευταία οικονομική κρίση καθώς και η άδικη φορολογική νομοθεσία. Αναμενόμενο αποτέλεσμα καθώς πρόκειται για ομάδα που τα τελευταία χρόνια βιώνει την μεγαλύτερη απώλεια στο διαθέσιμο εισόδημά της και η φοροδιαφυγή αποτελεί το μέσο για να μην μειωθεί το εισόδημά της.

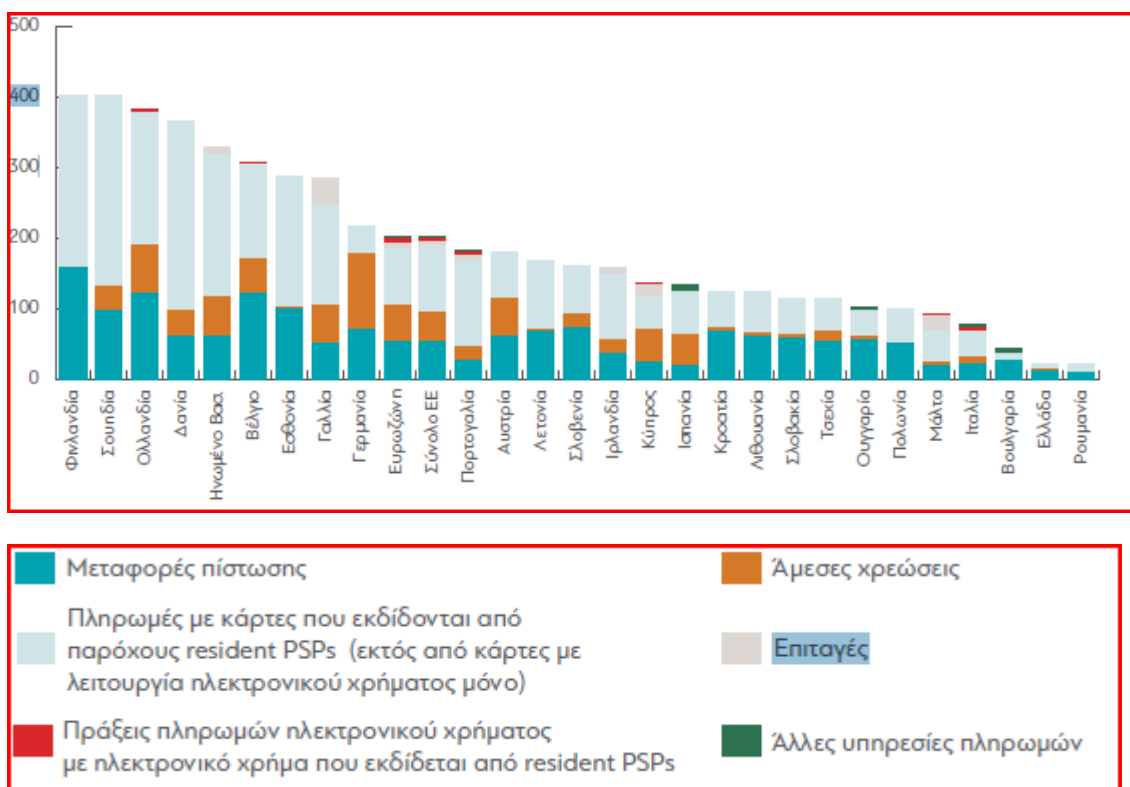
5.Προτάσεις

➤ Μείωση των φορολογικών συντελεστών

Βάσει των στατιστικών στοιχείων του ΟΟΣΑ μέσα στο 2014 το φορολογικό βάρος αυξήθηκε από 34,4% περίπου σε 35,9%, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος για τις χώρες του ΟΟΣΑ ανέρχεται σε 34,4% (Ernst & Young, 2016). Η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης σύμφωνα με την παρούσα έρευνα, αλλά και βάσει λοιπών ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί οδηγεί σε αύξηση του επιπέδου στη φοροδιαφυγή, και κατ' επέκταση καθιστά χαμηλό το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης. Οι φορολογούμενοι λόγω της αυξημένης φορολογικής επιβάρυνσης επιδιώκουν την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος τους, αποκρύπτοντας από τις αρχές φορολογητέα ύλη. Επομένως μία μείωση των φορολογικών συντελεστών επιφέρει όχι μόνο αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος, αλλά και μείωση του επιπέδου της φοροδιαφυγής.

➤ Συναλλαγές με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής

Η χώρα μας σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ κατέχει τα χαμηλότερα ποσοστά στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Τα ποσοστά αυτά φαίνονται στο επόμενο διάγραμμα

Πηγή: Eurostat, 2014 στο : Ernst & Young

Διάγραμμα 3.61: Συναλλαγές με Ηλεκτρονικά μέσα Πληρωμής ανά Κάτοικο

Παρατηρούμε ότι στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ η χρήση ηλεκτρονικών πληρωμών είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη, ενώ η χώρα μας κατέχει την προτελευταία θέση. Επιπρόσθετα η χρήση μετρητών στην Ελλάδα είναι συνδεδεμένη με την παραοικονομία.

Παραοικονομία % στο ΑΕΠ

Πηγή: Eurostat (2014), Schneider (2015) στο: Ernst & Young, 2016

Διάγραμμα 3.62: Συναλλαγές με Ηλεκτρονικά μέσα Πληρωμής ανά Κάτοικο και Παραοικονομία, 2014

Η Ελλάδα κατέχει μόλις το 6% των συνολικών πληρωμών, σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη που ο μέσος όρος αγγίζει το 24%. (Ernst & Young, 2016)

Είναι αποδεδειγμένο ότι, η επέκταση της χρήσης ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής μειώνει τα ποσοστά της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Όπως προαναφέρθηκε γίνεται μία προσπάθεια για την θέσπιση της χρήσης πλαστικού χρήματος ειδικότερα με τον τελευταίο νόμο που ψηφίστηκε 4446/2016. Βάσει του νόμου αυτού, δίνονται κίνητρα για τις ηλεκτρονικές πληρωμές, όπως η κατοχύρωση του αφορολόγητο ορίου, ο συνυπολογισμός των ιατρικών δαπανών στον προσδιορισμό του ποσού μείωσης του φόρου, καθώς και η συμμετοχή σε πρόγραμμα δημοσίων κληρώσεων, Λοτταρία.

➤ Φορολογικός έλεγχος, πρόστιμα

Όπως προκύπτει από την παρούσα έρευνα η φορολογική συμμόρφωση έχει άμεση σχέση με την ψυχολογία του πολίτη. Ο φόβος που δημιουργείται από την πιθανότητα εντοπισμού της παράβασης από τις φορολογικές αρχές, μειώνει τα επίπεδα της φοροδιαφυγής. Συνεπώς οι αυστηρότεροι και εντατικότεροι έλεγχοι θα οδηγούσαν σε μείωση της φοροδιαφυγής. Τα πρόστιμα επίσης, όταν είναι μικρά σε συνδυασμό με τις μικρές πιθανότητες για έλεγχο, αξιολογούνται ως κίνητρα για φοροδιαφυγή. Οι φορολογούμενοι, θεωρούν πως αξίζει να ρισκάρουν και να φοροδιαφύγουν καθώς η πιθανότητα να εντοπιστούν είναι μικρή και ακόμα και αν αυτό γίνει, τα πρόστιμα χαμηλά. Επομένως εκτός από την εντατικοποίηση των ελέγχων πρέπει να αυξηθεί και το ύψος των προστίμων.

➤ Γνωστοποίηση των ονομάτων των φοροφυγάδων

Από την έρευνα μας φαίνεται ότι οι ερωτώμενοι επηρεάζονται από το κοινωνικό τους περιβάλλον καθώς και από την προσωπική τους ηθική. Η δημοσιοποίηση των στοιχείων των φοροφυγάδων, δημιουργεί μία αρνητική φήμη για τους παραβάτες, που επηρεαζόμενοι από το στίγμα της κοινωνίας θα προτιμήσουν να μην φοροδιαφύγουν. Ειδικότερα οι φορολογούμενοι με επιτυχημένη οικονομική δραστηριότητα πλήττονται περισσότερο λόγω της καλής φήμης που έχουν αποκτήσει (Λάζος,2012).

➤ Ανταμοιβή στους τίμιους φορολογούμενους

Οι ερωτώμενοι φαίνονται αποθαρρυνμένοι και στην πλειοψηφία τους θεωρούν πως δεν ανταμείβονται οι συνεπείς φορολογούμενοι. Στην βελτίωση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης, θα συνέβαλλε σε μεγάλο βαθμό η επιβράβευση των φορολογούμενων που εφαρμόζουν ορθά τις διατάξεις των νόμων. Οι συνεπείς φορολογούμενοι θα μπορούσαν να τυγχάνουν μεγαλύτερων φοροελαφρύνσεων , ως επιβράβευση για τους ίδιους αλλά και μέθοδος για να επηρεαστούν οι ασυνεπείς φορολογούμενοι και να συμμορφωθούν (Λάζος,2012).

➤ Επικοινωνία φορολογικής διοίκησης και φορολογούμενων

Μία μέθοδος φορολογικής συμμόρφωσης βασίζεται στην επικοινωνία μεταξύ των φορολογούμενων και των φορολογικών αρχών. Ένας τρόπος επικοινωνίας είναι η επεξήγηση φορολογικών ζητημάτων, και η σωστή καθοδήγηση των φορολογούμενων.

Στο στρατηγικό σχέδιο του υπουργείου οικονομικών 2016-2018 προβλέπεται μεταξύ άλλων η υλοποίηση εκστρατειών για την ενημέρωση των φορολογούμενων, η παροχή πληροφοριών μέσω των ΜΜΕ καθώς και η διοργάνωση σεμιναρίων για ενημέρωση των αλλαγών των φορολογικών διαδικασιών. Άλλοι τρόποι επικοινωνίας είναι τα τηλεφωνικά κέντρα call center, η ηλεκτρονική ατζέντα και η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου(e-mail).Αποτελούν μέθοδοι πίεσης για τους μη συνεπείς φορολογούμενους για να μην νοιώθουν ότι έχουν «ξεχαστεί» από τις φορολογικές αρχές.

➤ Αναδιοργάνωση της φορολογικής διοίκησης

Ήδη μέσω των προγραμμάτων καταπολέμησης της φοροδιαφυγής έχουν εφαρμοσθεί τα κάτωθι μέτρα :

- Ηλεκτρονική διασύνδεση του Υπουργείου Οικονομικών με άλλα υπουργεία και φορείς προκειμένου να ενισχυθεί η δυνατότητα των διασταυρώσεων. (άρθρο 17 ν. 3842/2010)
- Εξόφληση των φορολογικών στοιχείων αξίας άνω των 500,00 ευρώ που εκδίδονται για πώληση αγαθών και υπηρεσιών σε ιδιώτες αποκλειστικά με την χρήση κάρτας είτε μέσω ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής.(άρθρο 69 ν.4446/2016)
- Κατάρτιση περιουσιολογίου για όλα τα φυσικά πρόσωπα που διαθέτουν ΑΦΜ, μέσω του περιουσιολογίου θα πραγματοποιούνται διασταυρώσεις των εισοδημάτων που δηλώνονται από τους φορολογούμενους (άρθρο 83 ν.3842/2010).
- Κίνητρα για αποκάλυψη για αποκάλυψη παραβατικής συμπεριφοράς των υπαλλήλων των φορολογικών αρχών. Δίνεται αμοιβή σε όσους αποκαλύπτουν τους διεφθαρμένους δημόσιους υπαλλήλους (άρθρο 77 ν.3842/2010)⁹

Στα επιχειρησιακά σχέδιο του Υπουργείου Οικονομικών για τα έτη 2015 και 2016 περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων οι κάτωθι στόχοι:

- ✓ Εφαρμογή απαιτούμενων αλλαγών σε ηλεκτρονικές υπηρεσίες και πληροφοριακά συστήματα της Γ.Γ.Δ.Ε., συμβάλλοντας στην βελτίωση του επιπέδου εξυπηρέτησης των φορολογούμενων.

⁹ http://eforiakoi.org/old/images/stories/doc2011/_____2011-2013.pdf

- ✓ Εισαγωγή νέων τεχνικών παρακολούθησης και είσπραξης οφειλών. Για όλη την διάρκεια ύπαρξης της οφειλής θα παρακολουθείται και θα αναλύεται μέσω ενός ολοκληρωμένου συστήματος
- ✓ Ολοκλήρωση της εφαρμογής του ηλεκτρονικού περιουσιολογίου. Κατά βάση θα στηρίζεται στα στοιχεία που θα αντλούνται από τα συστήματα του Υπουργείου Οικονομικών, αλλά θα γίνεται και δήλωση στοιχείων από τους φορολογούμενους. Ψηφιοποίηση φυσικού αρχείου. Το φυσικό αρχείο των υπηρεσιών της Γ.Γ.Δ.Ε. θα ψηφιοποιηθεί, για την εξοικονόμηση χώρου αλλά και την ουσιαστικότερη αξιοποίηση του.
- ✓ Πραγματοποίηση πολιτικών δράσεων και επιμορφωτικών προγραμμάτων για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης από το Αυτοτελές Γραφείο Επικοινωνίας και Δημοσίων Σχέσεων της Διεύθυνσης Φορολογικής Συμμόρφωσης του Υπουργείου Οικονομικών.
- ✓ Εκπαίδευση των υπαλλήλων ανάλογα με το αντικείμενο που απασχολούνται καθώς και πρόσληψη νέων υπαλλήλων με αυξημένα τυπικά προσόντα.
- ✓ Έρευνα ικανοποίησης πολιτών που συνεργάζονται με την Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων.
- ✓ Καθιέρωση συστήματος ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης προσβάσιμο για τον κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη.

I. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το παρόν ερωτηματολόγιο έχει συνταχθεί στα πλαίσια έρευνας του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική» του Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ., για την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας με τίτλο « Φορολογική Συμμόρφωση τα χρόνια της κρίσης στην Ελλάδα».

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο, απευθύνεται σε φυσικά πρόσωπα ανεξαρτήτου ηλικίας και επαγγελματικής κατάστασης και χρησιμοποιείται μόνο για την συγκεκριμένη μελέτη. Τα στοιχεία που θα συλλεχθούν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την εξαγωγή ποσοτικών και ποιοτικών συμπερασμάτων.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για τον χρόνο σας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1) Φύλο

- A) Άνδρας
- B) Γυναίκα

2) Ηλικία

- A) Κάτω των 18
- B) 18-25
- Γ) 26-35
- Δ) 36-45
- E) 46-55
- ΣΤ) 56-65
- H) Άνω των 65

3) Οικογενειακή κατάσταση

- A) Άγαμος/-η
- B) Έγγαμος/-η
- Γ) Διαζευγμένος/-η
- Δ) Χήρος/ Χήρα

4) Επίπεδο εκπαίδευσης

- A) Υποχρεωτική Εκπαίδευση
- B) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Γ) Τ.Ε.Ι ή Α.Ε.Ι.
- Δ) Μεταπτυχιακό
- E) Διδακτορικό

5) Επαγγελματική κατάσταση

- A) Δημόσιος Υπάλληλος
- B) Ιδιωτικός Υπάλληλος
- Γ) Συνταξιούχος
- Δ) Ελεύθερος επαγγελματίας
- Ε) Φοιτητής
- ΣΤ) Άνεργος

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ**6) Ποια είναι αυτή την περίοδο η οικονομική σας κατάσταση;**

- A) Πολύ κακή
- B) Κακή
- Γ) Μέτρια
- Δ) Καλή
- Ε) Πολύ καλή

Παρακαλώ, σημειώστε το βαθμό που ισχύουν οι παρακάτω προτάσεις σε κλίμακα από 1 έως 5, ως εξής:

Καθόλου/Διαφωνώ απολύτως/ Ποτέ	Λίγο	Αρκετά / Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ/ Μερικές Φορές	Πολύ	Πάρα πολύ / Συμφωνώ απολύτως / Πάντα
1	2	3	4	5

7) Εάν το εισόδημα σας αυξανόταν θα επηρέαζε την φορολογική σας συμμόρφωση;	1	2	3	4	5
8) Θεωρείται ηθική σας υποχρέωση να δηλώνεται το εισόδημα σας στις φορολογικές αρχές;	1	2	3	4	5
9) Μια αύξηση των φόρων οδηγεί στην φοροδιαφυγή;	1	2	3	4	5
10) Έχετε σκεφτεί να φοροδιαφύγετε;	1	2	3	4	5
11) Πιστεύετε ότι η τελευταία οικονομική κρίση οδήγησε στην αύξηση της φοροδιαφυγής;	1	2	3	4	5
12) Στην περίπτωση που φοροδιαφύγετε γνωρίζετε ακριβώς τις συνέπειες της πράξης σας;	1	2	3	4	5
13) Οι άνθρωποι του περιβάλλοντος σας φοροδιαφεύγουν;	1	2	3	4	5
14) Η απόφαση σας να φοροδιαφύγετε επηρεάζεται από το αν το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον λειτουργεί παρόμοια;	1	2	3	4	5
15) Πιστεύετε ότι μπορείτε να φοροδιαφύγετε χωρίς να γίνετε αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές;	1	2	3	4	5
16) Αισθάνεστε ικανοποιημένοι όταν παίρνετε ρίσκο να φοροδιαφύγετε;	1	2	3	4	5
17) Πιστεύετε ότι υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους;	1	2	3	4	5
18) Η φορολόγηση είναι απαραίτητη για την οικονομία μιας χώρας;	1	2	3	4	5
19) Διακρίνετε προσπάθειες του κράτους να αποτρέψει την φοροδιαφυγή;	1	2	3	4	5

20) Οι κυβερνήσεις δεν επιβραβεύουν τους τίμιους φορολογούμενους	1	2	3	4	5
21) Οι κυβερνήσεις δεν τιμωρούν επαρκώς τους φοροφυγάδες	1	2	3	4	5
22) Τα έσοδα από τους φόρους αξιοποιούνται ορθολογικά	1	2	3	4	5
23) Η φοροδιαφυγή είναι μία πράξη κοινωνικά αποδεκτή	1	2	3	4	5
24) Όσοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν θεωρούνται «θύματα» του φορολογικού συστήματος	1	2	3	4	5

25) Πόσο συχνά έχετε αγοράσει κατόπιν συνεννόησης ένα προϊόν ή μία υπηρεσία χωρίς απόδειξη;

- A) Ποτέ
- B) Μία φορά το μήνα
- Γ) Πάνω από δέκα φορές το μήνα
- Δ) Πολύ συχνά
- E) Πάντα

26) Εάν έστω και μία φορά δεν ζητήσατε απόδειξη ποιος ήταν ο κύριος λόγος που οδηγηθήκατε σ' αυτή την απόφαση:

- A) Καλύτερη τιμή
- B) Έλλειψη φορολογικού κινήτρου
- Γ) Αδυναμία έκδοσης απόδειξης από την πλευρά του επιχειρηματία
- Δ) Ντράπηκα να την ζητήσω
- E) Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε).....

27) Σε ποια περίπτωση θα καταγγέλλατε κάποιον που γνωρίζετε ότι φοροδιαφεύγει:

- A) Προσωπική διαμάχη
- B) Είναι γνωστό ότι το κάνει κατ' εξακολούθηση
- Γ) Όταν εσείς δεν μπορείτε να φοροδιαφύγετε
- Δ) Όταν είναι ανταγωνιστής
- E) Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε).....
- ΣΤ) Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις
- Z) Σε καμία περίπτωση

28) Σε ποια περίπτωση θεωρείται ότι η φοροδιαφυγή είναι δικαιολογημένη;

Βαθμολογήστε από το 1 έως το 5

1. Καθόλου 2. Λίγο 3. Αρκετά 4. Πολύ 5. Πάρα πολύ

A) Όταν υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση	1	2	3	4	5
B) Όταν η φορολογική νομοθεσία είναι περίπλοκη για τον πολίτη	1	2	3	4	5
Γ) Όταν το κράτος δεν κάνει ορθολογική χρήση του χρήματος	1	2	3	4	5
Δ) Όταν η φορολογική νομοθεσία είναι άδικη για τον πολίτη	1	2	3	4	5
E) Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

29) Η απόφαση να δηλώσετε τα εισοδήματά σας και να πληρώσετε τους φόρους που σας αναλογούν επηρεάζεται από:

Βαθμολογήστε από το 1 έως το 5

1. Καθόλου 2. Λίγο 3. Αρκετά 4. Πολύ 5. Πάρα πολύ

A) Την πιθανότητα εντοπισμού από τις φορολογικές αρχές	1	2	3	4	5
B) Το ύψος των πιθανών προστίμων που μπορεί να σας επιβληθούν	1	2	3	4	5
Γ) Τον τρόπο που αξιολογούνται οι φόροι	1	2	3	4	5
Δ) Την προσωπική σας ηθική	1	2	3	4	5
E) Το αίσθημα δικαίου που πρέπει να διέπει την φορολογική νομοθεσία	1	2	3	4	5

30) Ποιο, κατά τη γνώμη σας, είναι το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα;

- A) Πολύ Χαμηλό
- B) Χαμηλό
- Γ) Μέτριο
- Δ) Υψηλό
- E) Πολύ υψηλό

31) Σας έχει γίνει φορολογικός έλεγχος

- A) Ναι
- B) Όχι

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Βιβλία

- A1. Τάτσος Ν., 2012.Θεωρία των φόρων και φορολογική πολιτική. Αθήνα :Εκδόσεις Κριτική.
- A2. Βαβούρας Ι., Κούτρης Α.,1991.Παραοικονομία η έκταση του φαινομένου στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση.
- A3.Βαβούρας Ι., Μανωλάς Γ., 2004.Η παραοικονομία στην Ελλάδα και στον κόσμο. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση.
- A4. Βαβούρας Ι., 1990, Παραοικονομία, Εκδόσεις Κριτική.
- A5. Καούνης Δ. 2003, Φορολογική Λογιστική ΙΙ, Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική
- A6.Χατζηδήμα Σ. 2015 Σημειώσεις στο μάθημα Φορολογική Πολιτική
- A7.Βασαρδάνη, Μ., « Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση», Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 35, Ιούνιος 2011, διαθέσιμο στο Διαδίκτυο: <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201106.pdf>, Ανακτήθηκε 19 Σεπτεμβρίου 2016
- A8. Εθνικό επιχειρησιακό πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής 2011-2013 Διαθέσιμο στη :http://eforiakoi.org/old/images/stories/doc2011/_____2011-2013.pdf (Ανακτήθηκε 19 Σεπτεμβρίου 2016)
- A9. . Εθνικό επιχειρησιακό πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής 2016 Διαθέσιμοστη:http://www.publicrevenue.gr/kpi/static/doc/epixirisiako_sxedio_ggde_2016_v5.pdf (Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου 2016)
- A9..ΡάπανοςΒ.,Καπλάνογλου Γ. Φορολογία και οικονομική ανάπτυξη . Η περίπτωση της Ελλάδας. Διαθέσιμο στη : [http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/609-638%20Rapanos % 202014. pdf](http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/609-638%20Rapanos%202014.pdf) (Ανακτήθηκε 20 Οκτωβρίου 2016)

B. Άρθρα μελέτες

- B1.Καπουράνης Θ.Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα διαθέσιμο στη:<http://pacific.jour.auth.gr/emmeis/?p=4800>(Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου 2017)

- B2. Διανέοσις, Ernst & Young (Ιούνιος 2016) Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα Διαθέσιμο στη: http://www.dianeosis.org/wpcontent/uploads/2016/06/tex_evasion_version_230616_1.pdf (Ανακτήθηκε 20 Σεπτεμβρίου 2016)
- B3. Τσίρος Θ., 2015 Πάνω από 5 εκατ. Έλληνες δηλώνουν ετήσιο ατομικό εισόδημα κάτω των 12.000 Διαθέσιμο στη : <http://www.kathimerini.gr/833430/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/panw-apo-5-ekat-ellhnes-dhlwnoyn-ethsio-atomiko-eisodhma-katw-twn-12000> (Ανακτήθηκε 20 Σεπτεμβρίου 2016).
- B4. Γκουμπανίτσας Γ. Οικονομική Ανάλυση του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Διαθέσιμο στη : <http://old.phs.uoa.gr> (Ανακτήθηκε 19 Σεπτεμβρίου 2016)
- B5. Capitaltax, 2013, Τα επτά μυστικά της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα Διαθέσιμο στη: <http://www.capital.gr/tax/1877278/ta-epta-mustika-tis-forodifugis-stin-ellada> (Ανακτήθηκε 19 Σεπτεμβρίου 2016)
- B6. Υπουργείο Οικονομικών, Fiscalis, Σωτηροπούλου Χ. 2011, Φορολογική συμμόρφωση και νέες τεχνολογίες: Βέλτιστες πρακτικές για την είσπραξη των δημοσίων εσόδων Διαθέσιμο στη: http://www.poedoy.gr/fe/forologies/AR_ME/%CE%A6%CE%9F%CE%A1%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97_%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%9C%CE%9F%CE%A1%CE%A6%CE%A9%CE%A3%CE%97_2012.pdf (Ανακτήθηκε 06 Ιανουαρίου 2017)
- B7. Υπουργείο Οικονομικών, Fiscalis, Λαζαρέτου Θ. 2010, Βοηθώντας τους φορολογούμενους να τα πράττουν «όλα ορθά από την αρχή» Διαθέσιμο στη: http://www.poedoy.gr/fe/ar_me.htm (Ανακτήθηκε 07 Ιανουαρίου 2017)
- B11. Διεύθυνση φορολογικής συμμόρφωσης διαθεσιμο στη: <http://www.publicrevenue.gr/kpi/public/archive/29522/> (ημερομηνία ανάκτησης 05/03/2017)
- B8. Λάζος Γ, 2012, Πρόγραμμα Διαχείρισης στοχευμένων φορολογικών ελέγχων και φορολογικής συμμόρφωσης επιχειρήσεων, Διδακτορική Διατριβή.
- B9. PWC, 2016, Η φορολογία στην Ελλάδα https://www.pwc.com/gr/en/publications/assets/world-tax-summaries-2016_gr.pdf (ημερομηνία ανάκτησης 15/02/2017)

Γ.Νόμοι

Γ1.Ν.1882/1990

Γ2.Ν.2523/1997

Γ3.Ν.3691/2008

Γ4.Ν.3842/2010

Γ5.Ν.3943/2011

Γ6.Ν.4174/2013

Γ7.Ν.4337/2015

Γ8.Ν.4337/2015

Γ9.Ν.4446/2016

Γ10.ΠΟΛ1165/26.7.1990

Γ11.ΠΟΛ.1232/27.10.1992

